ARH Diss. B-25575

Tartu Riikliku Ülikooli Üldajaloo kateeder.

Töö: Vallman.

Saksamaa kodanliku vabariigi periood (1918-1923).

Diplomitöö.

Tartu 1958.

Sissejuhatus.

Esimese maailmasõja periood, mil seoses Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võiduga Venemaal, algas kogu maailmas kapitalismi üldkriisi esimene etapp.

Esimesed aastad peale Oktoobrirevolutsiooni (1918-1923) olid tormilise revolutsioonilise tõusu perioodiks enamuses kapitalistlikes mais.

Revolutsioonilise liikumise tõus oli tingitud tööliste olukorra teravast halvenemisest sõja tagajärjel ja tulu järgnenud majanduskriisist 1920.-21. a.-il.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon teostas põhiline pöörde kogu inimkonna ajaloos ja avas uue ajastu proletariaadi vabastusliikumises. Proletariaadi võit Venemaal ja Oktoobrirevolutsiooni suured vabastusideed avasid laiad perspektiivid kogu maailma proletariaadile.

Aastail 1918.-1923. elas ka Saksamaa üle tormilise revolutsioonilise perioodi. Saksa proletariaadi klassivõitlus neil aastail kujutab endast üht huvitavamat lehekülge

nii saksa kui ka kogu rahvusvahelise tööliskiusmise ajaloos.

Selle perioodi tähtsaimaks sündmuseks oli Saksamaal 1918. - 1919. a. saksa revolutsioon, mis on jäänud alates 16. sajandi saksa talupoegade sõjast kuni 1945. aastani saksa ajaloo väljapaistvaimaks sündmuseks.

Lahutamatu osa 1918. - 1919. aasta saksa revolutsioonist moodustab 1918. aasta novembrirevolutsioon Saksamaal, mille tagajärjel kummutati monarhia ja kehtestati sotsiaalse-demokraatlik vabariik.

Novembrirevolutsiooni perioodil - 30. detsembril 1918. aastal moodustati Saksamaa Kommunistlik partei. See sündmus oli otsustavaks pöördepunktiks saksa tööliskiusmises ja kogu saksa rahva ajaloos.

Saksa proletariaadi klassivõitlus 1918. - 1923. a. lõppes lüüasaamisega. Tööliskiass ei õpi aga mitte ainult oma võitudest, vaid ka kaotustest. Seepärast tunnib saksa rahva eesrindlik osa suurt huvi proletariaadi revolutsioonilise võitluse teadmaõppimise vastu. 1918. - 1923. a. revolutsioonilistest sündmustest Saksamaal on huvitatud ka nõukogude ajalooteadus ja Nõukogudemaa töötav inimõpik rahvas.

Käesoleva diplomitöö ülesandeks on näidata revolutsioonilise situatsiooni kujunemist Saksamaal ja käsitleda revolutsioonilise võitluse arengut alates 1918. a. novembrirevolutsioonist kuni 1923. aastani, mil seoses oktoobriüles-

tõusu mahasurumisega lõppes proletariaadi revolutsiooniliste väljaastumiste periood ning algas kapitalismi suhtelise stabiliseerumise ajajärk.

Diplomitöö esimene peatükk käsitleb 1918. - 1919a. saksa revolutsiooni küsimusi; teises peatükis on käsitletud Saksamaa poliitilist ja majanduslikku olukorda ning proletariaadi revolutsioonilist võitlust 1920. - 1922.a.; diplomitöö kolmas peatükk on pühendatud nõukogude-saksa suhete käsitlemisele perioodil 1920. - 1922. a. Sel oli periood, mil saksa rahva tungival survel algas nõukogude - saksa suhete elavnemine ja mil kirjutati alla Rapallo leping; neljas peatükk haarab endasse saksa proletariaadi revolutsioonilise võitluse 1923. a. - revolutsioonilise võitluse kulminatsioonipunkti aastal.

Mis puutub kasutatavasse kirjandusse, siis kogu selle perioodi kohta ei ole ajalookirjanduses seni ühtegi pikemat uurimust ilmunud.

Novembrirevolutsiooni käsitlemisel lähtusin põhijoontes Walter Ulbrichti kogutelosest „Saksa töölisliikumise ajaloo juurde"[1], mille esimeses köites käsitleb autor novembrirevolutsiooni 30 - 40 lk. pikkuses ulatuses.

Kasutasin ka W. Piecki „Valitud teoseid".[2] Lähtudes oma isiklikest mälestustest, on autor pühendanud novembrirevolutsiooni käsitlemisele artikli „Mälestused novembrirevolutsioonist".

---

1) W. Ulbricht, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung. B. I, Berlin 1953

2) В. Пик, Избранные произведения. Москва 1956

Saksamaa majandusliku olukorra kohta leidsin faktilisi andmeid teostest nagu Nordeni „Saksa ajaloo õppetunnid"[1], Kotovi „Agraarsuhted ja maareform Saksamaal"[2], Kutšinski „Saksa imperialismi ajaloo plajooned"[3], Richard Sasuly „IG Farbenindustrie"[4] jn.

Dokumentaalset materjali Versaille lepingu, samuti genua konverentsi ja Rapallo lepingu kohta leidsin kogumikust „Nõukogude Liidu rahvusvaheliste suhete ja välispolitika ajalugu."[5]

Saksa töölisklassi võitluse kohta sain materjali ševerda raamatust „Töölisliikumine Saksamaal 1918.-1939.a"[6], samuti Varnke raamatust „Ametiühingute liikumise ajaloo ülevaade Saksamaal"[7]

Professor Nordeni, progressiivse saksa ajaloolase teos „Berliini ja Moskva vahel"[8] Käsitleb saksa-nõukogude suhteid 1917.-1921.a. Kasutades rohket faktilist materjali, rõhutab autor Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni viljakat mõju revolutsioonilisele liikumisele Saksamaal. Autor toob esile saksa töötava rahva võitluse sõbralike suhete kehtestamise eest Nõukogude Venemaaga ning rõhutab tiheda koostöö vajadust saksa ja nõukogude rahvaste vahel. Ühtlasi paljastab autor saksa valitsevate

---

1) А. Норден, Уроки германской истории, Москва 1948
2) Г. Г. Котов, Аграрные отношения и земельная реформа в Германии, Москва 1956
3) Ю. Кучинский, Очерки истории германского империализма, т. I, Москва 1951
4) Р. Сэсюли, ИГ Фарбениндустрие, Москва 1948
5) История международных отношений и внешней политики СССР, Москва 1957
6) А. Шеверда, Рабочее движение в Германии в 1918-1939 г., Москва 1957
7) Г. Варнке, Очерк истории профсоюзного движения в Германии, Москва 1956
8) А. Норден, Между Берлином и Москвой, Москва 1956

vingkondade nõukogudevastast ja rahvavaenulikku poliitikat.

Kobljakovi teos „Bretist Rapallosse" [1] käsitleb Nõukogude-saksa suhteid 1918. - 1922. a. Eriti hästi on autor teoses välja toonud Rapallo lepingu maailmaajaloolise tähtsuse.

Illustreerivat materjali leidsin W. Bredeli teosest „Ernst Thälmann". [2]

Mõningaid faktilisi andmeid raamatust „Saksamaa kapitalismi üldkriisi olemusest" [3] ja Zubokilt „Saksamaa 1918. - 1940. a." [4] üldistuste osas on nimetatud raamatuid paigutatud vastavatesse peatükkidesse.

Kasutatud on perioodikat - ajakirju „Вопросы истории", „Международная жизнь" ja ajalehti.

---

1) М. К. Кобляков, От Бреста до Рапалло, Москва 1954
2) W. Bredel, Ernst Thälmann, Tallinn 1957
3) В. Д. Кульбакин, Германия на первом этапе общего кризиса капитализма, Москва 1955
4) л. и. Зубок, Германия в 1918 - 1940 годах, Москва 1945

Revolutsioon Saksamaal aastail 1918.-1919.

Tingimused 1918.-1919.a. revolutsiooniks olid küpsenud kogu Saksamaa eelneva ajaloo kestel. Saksa imperialism tuli maailma arenile hiljem kui teised maad — see tingis tema eriti kiskjaliku iseloomu. Et võita enamarenenud tööstuse ja tehnikaga konkurente - Prantsusmaad ja Inglismaad, selleks oli vaja luua niist eesrindlikum tehnika ning parem tootmise organisatsioon.

Imperialismi areng Saksamaal toimus pärisorjuse jäänuste ja junkurluse hügelseure polüitilise mõju säilimise olukorras. Junkurlus oli huvitatud oma võimu säilitamisest ning imperialistliku vallutuspolüitika arendamisest.

Junkurlik-kodanlik imperialism pidurdas tootlike jõudude edasist arengut. Võidujooks kõrgetele kasumitele ja valitsevate klasside avantüristlik polüitika sattusid samal ajal ikka enam vastuollu rahva huvidega.

Imperialistlik maailmasõda 1914.-1918.a. kürendas omakorda revolutsioonilise kriisi saabumist Saksamaal. Et mõista sündmuste käiku, on vaja vaadelda, milliseks oli kujunenud Saksamaa olukord

1918. aastaks.

Saksa keisririiki oli tabanud krahh. Kaks miljonit hukkunud ja teadmata kadunud ning 4,5 miljonit haavatud sakslast - selline oli esimese maailmasõja tulemus. Kolme aasta jooksul 1915. - 1918. a. ületas suurevus Saksamaal sündivuse 1,5 miljoni inimese võrra. Sõja viimasel aastal (1918. a.) sündis 926 813 inimest, kuid suri 1 635 913 inimest.[1]

Saksamaa tööstuslik toodang ei saavutanud 1918. a. kaugeltki ennesõjaaegset taset, jäädes sellest maha peaaegu poolteist korda.[2] Toiduainete kriis, lakkamatu hindade tõus ja spekulatsioon halvendasid laiade masside niigi rasket olukorda. Reaalpalk langes 2-3 korda võrreldes sõjaelsega. Aastail 1914. - 1918. hukkus Saksamaa tagalas näljast, puudusest ja epideemiaist 913.000 inimest.[3] 1918. a. suri tuberkuloosi 148.000 inimest võrreldes 93.000 - dega 1914. a.; 37 korda suurenes grippi surnute arv: 5107 - lt 1914. aastal 187 846 - le 1918. a.[4]

Esimese maailmasõja ajal algas kogu maal revolutsioonilise liikumise võimas tõus. Samal ajal kui parempoolsed sotsiaal - demokraatia liidrid püüdsid piinatud ja nälginud rahvast petta valega nn. „isamaa kaitsest", lakkasid tööliised, sõdurid ja madrused ikka enam mõistma Saksa töölisliikumise silmapaistva juhi Karl Liebknechti looseungi „Vaenlane asub oma maal!" õigsust.

Naiste ja noorukite näljademonstratsioon 1915. a.,

---

1) vt. Норден „Между Берлином и Москвой", Москва 1956 lk. 194

2) samas

3) Кульбакин, Германия на первом этапе общего кризиса капитализма, Москва 1955, lk. 3

4) vt. Норден

demonstratsioon 1. mail 1916. aastal Berliinis Potsdami väljakul, mille ajal Liebknecht kuulutas: „Maha sõda! Maha valitsus!", massilised poliitilised streigid seoses K. Liebknechti arreteerimise ja süüdimõistmisega 1916. a. juunis - sellised on Saksamaa töötava massi rahu eest võitluse etapid.[1]

Suurt mõju revolutsioonilise liikumise edasisele arengule avaldas Veebruarirevolutsioon Venemaal. 1917. a. märtsis-aprillis toimus kogu Saksamaal võimas streigiliikumine sõja katkestamise eest. Aprilli keskel muutus revolutsioonilise liikumise keskuseks Berliin. Berliinis streikis 300.000 töölist.[2]

1917. a. suvel puhkesid esimesed suured rahutused Saksa laevastikus ja armees. Revolutsiooniline liikumine leidis vastukaja ka külas.

1917. a. oli teatud mõttes murrangeline. Revolutsioonilisest liikumisest 1917. a. kevadel ja suvel võttis osa mitte kümneid tuhandeid töölisi nagu 1916. a. suvel, vaid sadu tuhandeid.[3]

Võitluse peamisteks vormideks muutusid poliitilised streigid ja demonstratsioonid. Ikka selgemini ilmnes töölisklassi osa, kes hakkas endaga kaasa tõmbama teisi rahvakihte, eelkõige sõdureid ja madruseid.

Veebruarirevolutsiooni vahetu mõju all algas rindel vene ja saksa sõdurite vennastumine.

1917. a. augustis toimusid esimesed rahutustepuhangud Saksa sõja-merelaevastikus.[4] Need olid läheneva revolutsiooni eelteatajaiks.

---

1) В. Пик, „Великая Октябрьская Социалистическая революция и германское рабочее движение", Москва 1957 lk. 8

2) samas, lk. 12

3) vt. „Новая и новейшая история", #1, 1957, lk. 150

4) В. Пик, „Великая...", lk. 13

V. I. Lenin omistas hügelsuurt tähtsust ülestõusu katseile saksa laevastikus, lugedes neid 1917.a. suve tähtsamaiks sündmusteks. Lenin kirjutas: „On võimatu kahelda, et ülestõus saksa laevastikus tähendab maailmarevolutsiooni lähenemise suurt krüsi." 1)

Kahjuks ei olnud aga saksamaal veel tõelist revolutsioonilist parteid, kes oleks olnud suuteline juhtima masse ja haarama võimu. Saksa parempoolsed sotsiaal-demokraatia liidrid osutusid juba ammu reetureiks – 4. augustil 1914. aastal länsid nad avalikult üle imperialismi laagrisse, hääletades parlamendis sõjakrediitide ja sõja võiduka lõpuleviimise poolt. 2)

Pahempoolsed sotsiaaldemokraadid eesotsas Rosa Luxemburgi ja Karl Liebknechtiga jäid truuks rahvusvahelisele sotsialismile. Nad alustasid võitlust sõja jätkamise ja parempoolsete sotsiaaldemokraatia liidrite reeturliku poliitika vastu loosungite all: „Mitte kodurahu, vaid kodusõda!" „Vaenlane on oma maal!", kuid nad ei osanud katkestada sidet sotsiaal-demokraatia reeturitega ja luua tõelist revolutsioonilist parteid. Nad pürdusid sellega, et ühinesid „Spartaki rühma", mis läks 1917.a. iseseisva grupina saksamaa sõltumatusse sotsiaaldemokraatlikku parteisse, kus kõrvuti tõeliste revolutsionääridega oli ka palju kõhklevaid ja oportunistlikke elemente. 3)

Saksamaa sotsiaaldemokraatliku partei lõpeik

1) V. I. Lenin, Teosed, 26. k., Tallinn 1954 lk. 156
2) W. Ulbricht, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, Berlin 1953, lk. 14
3) samas

lõhenemine toimus 1917.a. aprillis Gothas nn. „opositsiooniliste" gruppide konverentsil, kus võeti vastu otsus Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku partei moodustamise kohta.[1] Partei juhtideks olid aga Kautsky, Bernstein, Ledebuhr, Haase – tsentristid, varjatud oportunistid, kes võitlesid tegelikult revolutsiooni vastu. Uue partei juhtide poliitika kujutas endast tööliste huvide allutamise poliitikat väikekodanluse huvidele.

1917.a. sügiseks muutusid proletariaadi väljaastumised eriti laialdaseks sõja jätkamise vastu. Mitte kaua enne Oktoobrirevolutsiooni puhkemist Venemaal andsid spartaklased välja lendlehe, mille lõpus ennustati:

„Võidukas vene revolutsioon koos võiduka saksa revolutsiooniga on võitmatu. Sel päeval, kui revolutsioonilise proletariaadi löökide all koos saksa imperialismiga variseb kokku saksa valitsus, algab uus ajastu ja kaovad igaveseks sõjad, kapitalistlik ekspluateerimine ja rõhumine."[2]

„Aurora" kahuripaugud Neval kuulutasid 7. novembril 1917.a., et sotsialism, mis oli sajandite jooksul kui utoopia progressiivsete mõtlejate teadvuses eksisteerinud, muutus tegelikkuseks ühel kuuendikul maakerast.

Oktoobrirevolutsiooni võit tugevdas tohutult saksa

1) Л. И. Зубок, „Германия в 1918-1940 годах", Москва 1945, lk. 6

2) В. Пик, „Великая..." lk. 14

töölisklassi revolutsioonilisi jõude, innustas teda otsustavale võitlusele oma sisemise vaenlase — saksa imperialismi vastu.

8. novembril 1917. a. tegi Lenin raadio kaudu ettepaneku kõigile valitsustele ja rahvastele sõlmida vaherahu ilma igasuguste annektsioonide ja kontributsioonideta ning alustada läbirääkimisi rahu sõlminiseks.

Nõukogude valitsuse rahuettepanek leidis kuuma vastukaja saksa rahva keskel. Rahvamassid mõistsid, et Vene revolutsiooni võit lõi reaalse võimaluse sõja lõpetamiseks.

Ikka sagedamaks muutus saksa ja vene sõdurite vennastumine idarindel. Paljud saksa töölised — rõivastatud sõdurisineleisse, hakkasid mõistma, et on vaja teha lõpp sõjale, suunates relvad oma kodanluse ja ta valitsuse vastu. Revolutsioonilised töölised ja sõdurid teatasid, et reaktsiooniga peame me „rääkima vene keeles".[1]

Saksa töölised territasid palavalt võidukat revolutsiooni. Sõja algul olid Berliinis moodustatud nn. „revolutsiooniliste vanemate" grupid. 1917. a. novembris viisid „revolutsioonilised vanemad" läbi illegaalseid koosolekuid, kus informeeriti töölisi proletaarse revolutsiooni võidust ja nõukogude valitsuse loomisest Venemaal.[2]

Samal ajal saksamaa sotsiaaldemokraatliku

---

1) В. Пик, „Великая ..." ск. 15

2) А. Норден, Октябрьская революция и немецкое рабочее движение „Международная жизнь" #8 1957 г. ск. 11

partei ja sõltumatu sotsiaaldemokraatliku partei juhid püüdsid igati nõrgutada Oktoobrirevolutsiooni mõju Saksa tööliisklassile, kartes revolutsiooni puhkemist Saksamaal. Hoolimata nende pingutustest, algasid Berliinis novembri lõpupoole massilised tööliste väljaastumised. Nõuti sõja lõpetamist ja K. Liebknechti vabastamist.

Selleks ajaks oli Saksamaa sõjaline olukord muutunud praaegu lootusetuks. Rindel järgnus üks lüüasaamine teisele. Rahva survel oli valitsus sunnitud alustama rahuläbirääkimisi.

Brest-Litovski rahuläbirääkimistel 1918. a. jaanuaris esitas Saksa delegatsioon noorele nõukogude riigile röövvellikud rahutingimused. Saksamaa töötam rahva hulgas kutsus see esile suure pahameele.

Väljapaistvamaiks sündmusteks sel perioodil olid 1918. aasta jaanuaristreigid Berliinis ja teistes suurimates Saksa tööstuskeskustes. 28. jaanuaril katkestasid Berliinis töö 400.000 töölist ja valisid tööliste saadikute nõukogud. Streigid puhkesid Kielis, Danzigis, Bremenis, Münchenis, Hamburgis, Barmenis, Gothas, Kölnis, Dresdenis, Lüübecis jt. Saksa linnades. Streikis umbes 1 miljon töölist. Paljudes kohtades valiti tööliste saadikute nõukogud ja loodi tegevuse komiteed.[1]

Jaanuaristreigid summutati paremsotsiaal-

1) В. Пик, „Великая ..." lk. 19

demokraatide rektlikkuse tõttu.

1918. a. sügiseks tugevnes rahvaliikumine sedavõrd, et mingid katsed seda enam pidurdada ei suutnud. Vana režiimi päästmiseks viidi 14. oktoobril 1918. a. läbi valitsuse reorganiseerimine. Moodustati „koalitsiooniline valitsus" eesotsas Badeni printsi Max'iga, kes saksa kodanluse hulgas oli liberaalina tuntud. Sotsiaaldemokraadid Gustav Bauer ja Philipp Scheidemann läksid kabineti koosseisu riigisekretäridena.[1] Prints Max'i valitsus teatas suure suuga Saksamaa ümberkorraldamisest rahvariigiks.

See ei muutnud enam sündmuste käiku. Saksamaal oli küpsenud revolutsiooniline situatsioon.

Samal ajal kui sotsiaaldemokraatia liidrid astusid „kodurahu" sildi all välja monarhia kaitseks ja „Spartaki liidu" vastu, „sõltumatud" ilmutasid aga kõhklust ja otsustusvõimetust, võitlesid spartaklased visalt revolutsiooniliste meetodite kasutamise eest.

1. oktoobril 1918. a. toimus „Spartaki liidu" ajalooline konverents. Konverentsil vastu võetud üleskutse sisaldas järgmisi nõudmisi: 1) poliitiliste vangide viivitamatu vabastamine 2) püramisseisukorra kaotamine 3) töökohustuse viivitamatu kaotamine 4) sõjalaenude annuleerimine 5) kogu pangakapitali eksproprieerimine, samuti mäetööstuse ja metallitehaste; tööpäeva tundur lühendamine; tööpalga miinimumi kehtesta-

---

1) Ulbricht, lk. 21

mine ; 6) suurmaavalduse ekspropriceerimine. 7) toiduainete jaotamise üleandmine ustavaile inimestele tööliste hulgast 8) üksikute saksa riikide ja dünastiate likvideerimine.[1]

„Spartaki liidu" esindajad kutsusid revolutsioonilisele võitlusele monopolistide, sõjasüüdlaste ja mõisnike omandi ekspropriceerimise eest. Spartakiastel oli õige ettekujutus sellest, et militarismi hävitamine ja sellele järgnev demokratiseerimine saavutatakse pankade, kontsernide ning suurmaavalduse võimu ja privilegide kõrvaldamise tal.

Konverentsi otsused soodustasid „Spartaki liidu" eraldumist „sõltumatute" parteist. Lõplikult toimus see siiski alles 1918. a. detsembri lõpus, mis ei jätnud oma mõju avaldamata ka revolutsiooni arengule.

Revolutsiooniline ülestõus sai Saksamaal alguse laevastikus. Saksa sõjaline ülemjuhatus oli otsustanud teha meeleheitliku sammu — blokaadi läbimurdmiseks minna merele Inglise laevastiku vastu. 29. oktoobril anti vastav käsk kõigile relvastatud merejõududele. Kieli merelaevastik keeldus seda käsku täitmast. Madrused nõudsid sõja katkestamist. Nii sai tõukeks rahva ülestõusule Saksa kindralstaabi katse uute inimohvrite hinnaga venitada juba kaotatud sõda.[2]

3. novembril muutus lükumine Kieli sadamas laevastiku relvastatud väljaastumiseks. Kieli töölised toetasid laevastiku ülestõusu üldstreigiga. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni eeskujul loodi Kielis Saksamaal

1) Ulbricht, lk. 23
2) samas

esimesed tööliste ja madruste saadikute ühendatud nõukogud, mis asusid viivitamatult rehvastama masse. Kiel muutus revolutsiooniliseks linnaks.

Revolutsiooniline atmosfäär laienes. Varsti haaras revolutsioonilaine kogu Põhja-Saksamaa.

5. novembril võitis revolutsioon Hamburgis, Bremenis ja Lüübekis, 6. novembril Leipzigis, Stuttgardis, Hannoveris ja Münchenis. 7. novembril kukutati monarhia Baieris ning kuulutati välja vabariik Braunschweigis.[1]

Peaaegu ühegi püssipauguta olid 8. novembriks kogu Saksamaal loodud tööliste ja soldatite saadikute nõukogud.

Jäi ainult Berliin. Berliin oli sõjaväeosadega ära lõigatud kogu ülejäänud maast. Siia, pealinna oli koondunud keiserlik võimuaparaat. Samuti asusid siin sotsiaaldemokraatliku partei ja ametiühingute keskinstantsid.

Saabus 1918. aasta 9. november. Keisri palee ette Berliinis kogunes tohutu rahvahulk. „Spartaki liidu" nimel esines rahva ees Karl Liebknecht, kutsudes töölisi ja soldateid üldstreigile ning ülestõusule monarhia kukutamiseks ja nõukogude võimu kehtestamiseks.

Ülestõus haaras Berliini. Ecsotsas Karl Liebknechtiga liikusid töölismassid kasarmute poole, kus algas vennastumine soldatitega. Ülestõusnud vallutasid reichstagi hoone, raekoja, politseivalitsuse, vaksalid, peatelegraafi. Spartaklaste keskorganiks sai ajaleht „Rote Fahne". Samal päeval lasti välja revolut-

---

1) Кульбакин, lk. 6

sioonilise ajalehe „Rote Fahne" esimene number.

10. novembril trükiti „Rote Fahnes" „Tervitus Vene Nõukogude Vabariigile":

„Rote Fahne" („Spartaki liidu" poolehoidjate organ) saadab oma esimese ja kõige palavama tervituse nõukogude sotsialistlikule föderatüvsele vabariigile ja palub teatavaks teha meie vene vendadele, et Berliini töölisklass tähistas vene revolutsiooni esimest aastapäeva, teostades revolutsiooni Saksamaal."

Samas numbris on öeldud: „Revolutsiooni loosungiks ei ole mitte ainult vabariik, vaid sotsialistlik vabariik! Tema lipp on rahvusvahelise sotsialistliku proletariaadi punane lipp, 1871. a. kommuuni ja vene revolutsiooni punane lipp ..." 1)

Rahva ülestõusu tulemusena oli Wilhelm II sunnitud loobuma troonist ja välismaale põgenema.

Alles nüüd kutsus sotsiaaldemokraatlik partei oma esindajad Scheidemanni ja Bauri Badeni printsi valitsusest ära. Et pidurdada revolutsiooni edasist arengut, ruttas kodanlus Badeni printsi valitsust üle andma parempoolsele sotsiaaldemokraadile Ebertile. Valitsuse üleandmine toimus kõigi keiserlike kommete kohaselt, kusjuures Friedrich Ebert andis lubaduse valitseda maad vastavalt keiserliku Saksamaa konstitutsioonile. Ebert manitses kohe masse rahule ja korrale ning palus „jätta tänav". 2)

9. novembri keskpäeval kuulutas K. Liebknecht

1) Норден, lk. 311
2) Зубок, lk. 10

Berliinis Lustgarteni välja sotsialistlikku vabariigi. Kaks tundi hiljem paremsoolne sotsiaaldemokraat Scheidemann, püüdes iga hinna eest säilitada võimu jurkkute ja kodanluse käes, kuulutas välja kodanliku vabariigi.

10. novembril toimus Berliinis juba varem formeeritud valitsuse kinnitamine. Uut valitsust hakati nimetama rahvavoliniku nõukoguks. Valitsuse koosseisu läks kolm enamlast sotsiaaldemokraatia enamlust (Ebert, Scheidemann ja Landsberg) ning kolm „sõltumatute" parteist (Haase, Bart, Dittman). 1) Valitsuse koosseisu võeti ka palju endiseid kuiski ministreid.

Töölised ja soldatid nõudsid K. Liebknechti osavõttu valitsusest. Soovides paljastada uue võimu kodanlikku olemust, teatas Liebknecht, et ta on nõus osa võtma valitsusest järgmistel tingimustel: 1) Saksamaa kuulutatakse nõukogude vabariigiks 2) Võim antakse üle nõukogudele 3) Kõik kodanluse liikmed eemaldatakse valitsusest.

Parempoolsed sotsiaaldemokraadid ei võtnud aga K. Liebknechti nõudmisi vastu ja Liebknecht ei läinud valitsuse koosseisu.

Nii formeeriti valitsus, mis oma klassistruktuurilt oli kodanlik. Lubadused ja valitsuse nimetus olid massidele petmiseks ning ta tõlkis klassiolemuse varjamiseks. Uue valitsuse tegelikeks eesmärkideks olid kodanluse jõudude konsolideerimine, töölisklassi lõhestamine ja revolutsiooni summutamine.

9. novembri ülestõusu resultaadiks oli kõigepealt

1) Кульбакин, lk. 7

monarhia kukutamine. See toimus ilma eriliste raskusteta ja peaaegu verevalamiseta. Massid olid vaimustatud kergest võidust.

Selles seisneski lädaoht.

Teekis olukord, mida iseloomustavad kõige paremini K. Marxi sõnad 1848. a. veebruarirevolutsiooni kohta Prantsusmaal: „Vabariik ei kohanud vastupanu ei väljaspoolt ega seespoolt. See võttis tal relvad käest." [1]

Eberti - Scheidemanni - Haase valitsuse programm ei läinud kaugemale sotsiaalsest reformidest kodanlik-kapitalistliku korra raames. Saksamaal jäi kestma monopolistide ja mõisnike ülemvõim. Ekspluataatorite rahustamiseks kuulutas valitsus, et revolutsioon on lõppenud ja eraomandi kaitse kindlustatakse. Scheidemanlased võtsid kõik abinõud tarvitusele töölisklassi lõhestamiseks. Juba 9. novembril 1918. a. sõlmis Ebert salajase lepingu sõjalise ülemjuhatusega ühisest tegevusest revolutsioonilise tööliskiikumise vastu. [2]

Eberti „sotsialistlik" valitsus säilitas kogu vana riigiaparaadi. Endised ametnikud ja sõjaväe ülemjuhatus jäid oma kohtadele.

11. novembril sõlmis Eberti valitsus vaherahu Entente'iga. Vastava lepingu põhjal jäid saksa väeosad nende poolt okupeeritud Nõukogude Ukraina territooriumele. Ühtlasi saadeti saksa väeosad maha suruma revolutsioonilist liikumist Baltimail. Nii jätkas saksa valitsus ka peale Wilhelm II kukutamist ja vabariigi kehtestamist nõukogudevastast poliitikat.

1) K. Marx, Klassivõitlus Prantsusmaal aastail 1848 - 1850, K. Marx ja Fr. Engels, valitud teosed, I k. lk. 113

2) Кульбакин, lk. 7

Enamus Berliini nõukogude liikmeist oli samal ajal kodanlik-parlamentlike illusioonide kütkes. Oma vormilt sarnanesid need nõukogud Nõukogude Venemaa poliitilistele organitele, kuid sisu oli neil teine.[1] Nad sarnanesid rohkem korraorganeile, mis aitasid üle minna sõjakatastroofilt rahuolukorrale. Ainult osa nõukogudest ja nende liikmeist võitles vana reaktsioonilise riigiaparaadi vastu, monopolistide ja junkrute võimutsemise vastu.

Sellises olukorras oli valitsusel kerge sotsiaaldemokraatia enamuse mõju all olevaid töölisi segadusse viia. Eberti valitsus rääkis suure suuga, et „sotsialisme tuleb", kuid ei võtnud mingeid reaalseid abinõusid tarvitusele riigiaparaadi demokratiseerimiseks. Valitsuse „programm" nägi tegelikult ette ainult sõna-, trüki-, koosolekutevabaduse, kollektiivsete lepingute sisseviimise, töökaitse seaduse laiendamise, 8-tunnise tööpäeva sisseseadmise. Moodustati küll isegi „sotsialiseerimise komisjon", mis töötas aga täielikus kooskõlas töösturite esindajatega. Komisjon „uuris" sotsialiseerimise võimalusi ja nii „edukalt", et ainustki töösturit, pankurit ega mõisnikku ei eksproprieeritud.

Enamus töölisi langes tol ajal veel pettuse ohvreiks. Oli neid ju aastatepikkuselt kasvatatud reformistlike illusioonide vaimus, terved aastakümned jutlustatud neile kapitalismi rahulikust ülekasvamisest sotsialismi. Proletariaadil puudus sihikindel, teadlik proletaarne partei.

Ainult spartaklased võitlesid revolutsiooni edasise sü-

---

1) Ulbricht, lk. 28

venemaise eest. Nad nõudsid kodanluselt relvade äravõtmist, Punaste kaardiväe loomist, kõikide parlamentide hävitamist, ühtse sotsialistliku vabariigi moodustamist, kogu võimu ajutist üleandmist Berliini nõukogule, tööliste ja sõdalaste saadikute nõukogude deputaatide valimist kogu Saksamaal, nõukogude saatkonna viivitamatut kutsumist Berliini.[1]

Spartaklased nõudsid kontrrevolutsioonilise ohvitseride kõrvaldamist, energilist propagandat sõdalaste seas. Spartaklaste olukord oli aga raske — sidemed „sõltumatutega" ei olnud katkestatud, iseseisva partei puudus. Sellistes tingimustes ei suutnud nad haarata juhtimist nõukogudes ja ellu viia oma revolutsioonilist programmi.

Praagi alustasid sotsiaaldemokraatia liidrid võitlust nõukogude täieliku allutamise eest oma mõjule. Seal, kus õnnestus neil nõukogudes täielik ülemvõim saavutada, muutsid nad need oma võimu kindlakäeks relvaks; kus ei õnnestunud neil juhtimist enda kätte haarata, võtsid nad kõik abinõud tarvitusele nõukogude purustamiseks.

Juba 12. novembril tühistas valitsus sõdalaste nõukogude õigused ja teatas, et ohvitseri kui ülemuse seisund jääb endiselt jõusse. 14. novembril esines Ebert sõdalaste nõukogude ees, teatades, et mingist Punasest kaardiväest ei või juttugi olla ja raku ning korda rikkuvad ainult sel juhul, kui toetatakse spartaklasi. 16. novembril anti välja dekreet, mis keelas nõukogudel kohtuorganite tõõsse segamise. Mõni päev

[1] Зубок, lk. 12

hiljem järgnes relvakeeld. See tähendas tööliste relvitustamist.

„Rote Fahne" aga konstanteeris: „On möödunud juba nõningad päevad, kuid seni pole veel midagi tehtud, et muuda sõjasüüdlaste võimu ja hävitada feodalismi jäänused Saksamaal." 1)

Olukord maal muutus üha pinevamaks. Hakkasid tekkima hambuni relvastatud reaktsioonilised ohvitseride organisatsioonid, vabatahtlike formeeringud ning „korra kaitse väeosad". Kodanlikud parteid aga arvasid õige aja saabunud olevat enda „ümbervärvimiseks".

Ähvardavate revolutsiooniliste sündmuste tõttu olid kodanlikud parteid sunnitud ajutiselt oma koha sotsiaaldemokraatidele loovutama. Vaevalt möödus aga esimene hirm revolutsiooni ees, kui kõik kodanlikud parteid hakkasid muutuma „rahvalikeks".

Endised konservatiivid hakkasid oma parteid nimetama natsionaal - rahvuslikuks parteiks. Sotsiaalse aluse moodustasid selles parteis suurmaavaldajad - junkrud ja mõisnikud, keda toetas kulaklus, ohvitserid ja osa ametnikkonnast. Reaktsioonilised elemendid nimetatud parteist olid tihedalt seotud fašistlike organisatsioonidega ning võtsid revolutsiooni esimestest päevadest peale aktiivselt osa kontrrevolutsiooniliste jõudude organiseerimisest.

Endised natsionaal - liberaalid hakkasid end nimetama „Saksa rahvaparteiks. Partei baasi peale reorganiseerimist moodustasid rasketööstuse esindajad. Sise-

1) Ubricht, lk. 29

poliitikas erines see partei oma reaktsioonilisuselt natsionalistidest vähe. Välispoliitikas rõhutas ta „rahvuslikkuse" ideed ehk jõudude kogumist ennekõ imperialistlikuks agressiooniks.

Endine katoliiklik tsentei partei hakkas end nimetama kristlik-demokraatlikuks rahvaparteiks.

Saksa demokraatlik partei moodustus endiste progressistide liitumise teel natsionaal-liberalistliku partei vasaku tiiva ja mõningate kohaline gruppidega. Selle partei sotsiaalse toe moodustasid kergetööstusrid, intelligentsi laiad massid, linna kesk- ja väikekodanlus.

Ehkki valitsus oli läbi viinud mõningaid demokraatlikke reforme, ei toonud revolutsioon põhilist muudatust töölisklassi ellu. Tööpalk oli endiselt madal.

Revolutsiooni teise nädala lõpul puhkesid majanduslikud streigid, haarates rea ettevõtteid Berliinis, Ülem-Sileesias ja Reini-Westfaali piirkonnas. Võitluses streikidega ilmutasid ametiühingute juhid suurt energiat. Juba 15. novembril oli alla kirjutatud leping ettevõtjate liitude ja ametiühingute vahel nende koostöö formeerimisest.[1] Oli tehtud samm ametiühingute muutmiseks organeiks, mis pidid aitama tugevdada kapitalistlikku majandust.

6. detsembril toimus Berliinis kontrrevolutsiooni avalik väljaastumine. Kontrrevolutsioonilise mässu eesmärgiks oli nõukogude likvideerimine ja Eberti võimu

1) Зубок, lk. 17

rindlustamine. Berliini lääneosas olid kontrrevolutsiooniliseid ohvitserid värvanud palgalisi terve sõjaväeosa jaoks, tasu oli igaühele 5 marka. See väeosa pidi arreteerima 6. detsembri õhtul Täidesaatva nõukogu liikmed ja kuulutama Eberti vabariigi presidendiks.[1] Putšistide katsed paiskusid aga masside tahte vastu. Spartaklaste üleskutsel korraldasid Berliini töölised seuri demonstratsioone 6. detsembri putši vastu.

Kontrrevolutsiooni jõud üha koondusid. Berliini poole venisid rindeväeosad monarhistlike ohvitseride juhtimisel. Idarajoonide väeosadest loodi „vabatahtlike korpused". Lääneis olid organiseeritud erilised väeosad – „löögipataljonid, mis koosnesid põhiliselt ohvitseridest. Kielis organiseeris Noske nn. „raudse brigaadi", mis täitis tema käske revolutsiooniliste tööliste hävitamisel.[2]

Juba 1918. a. novembrirevolutsiooni esimestest päevadest peale juhtis kindral von Seeckt ettevalmistusi reichswehri organiseerimiseks. Reichswehr sai reaalseks jõuks revolutsiooniliste väljaastumiste summutamisel.

Sellises olukorras avati Berliinis 16. detsembril 1918. a. I Ülesaksamaaline nõukogude kongress.

Sotsiaaldemokraatia juhid tegid kõik, et saavutada kongressil enamust ja vältida kongressi delegaatide hulka „Spartaki liidu" juhtide K. Liebknechti ja Rosa Luxemburgi valimist. Nad kasutasid selleks riigiaparaati, partei- ja ametiühingu organisatsioone.

1) В. Пик, Избранные произведения, Москва 1956, lk. 47

2) Зубок, lk. 20

Spartaklased olid aga organiseeritud nõrgalt. K. Liebknecht ja R. Luxemburg ei saanud mandaate kongressile.

Kongressi avapäeval organiseerised spartaklased 250.000 Berliini töölise demonstratsiooni.[1]

„Rote Fahne" kutsus demonstrante esinema järgmiste nõudmistega: 1. Saksamaa muutmine ühtseks sotsialistlikuks vabariigiks. 2. Kogu võimu üleandmine tööliste ja soldatite saadikute nõukogudele. 3. Kesknõukogu poolt valitud tööliste ja soldatite saadikute täidesaatev nõukogu peab olema kogu seadusiandva ja täidesaatva võimu kõrgeimaks organiks. 4. Saata laiali Eberti rahvavolinike nõukogu. 5. Kesknõukogu peab viivitamatult ja energiliselt läbi viima kõik vajalikud abinõud revolutsiooni kaitsmiseks, kõigepealt — relvitustama kontrrevolutsionäärid, relvastama proletariaad ja Punase kaardiväe. 6. Kesknõukogu peab viivitamatult pöörduma üleskutsega kõigi maade proletariaadi poole tööliste ja soldatite saadikute nõukogude moodustamiseks sotsialistliku maailmarevolutsiooni ülesannete täitmiseks.[2]

Töölised saatsid kongressile 10-liikmelise delegatsiooni oma nõudmiste esitamiseks.

Tööliste nõudmised jäid aga tagajärjetuks.

Enamus kongressi delegaatidest jäi peale „viivitamatu sotsialiseerimise" lubamist valitsuse poolt uskuma, et Saksamaale on garanteeritud sotsialistlik areng. Hoolimata laiade rahvamasside tahtest võttis kongressi esimene istung vastu reaktsioonilised otsused kogu täidesaatva ja seadusandliku

1) Я. С. Драбкин, О характере и движущих силах ноябрьской революции. „Вопросы истории" №5 1956. lk. 81

2) В. Пик, Избранные произведения. lk. 50

võimu üleandmisest Eberti - Scheidemanni valitsusele ning valimiste läbiviimisest rahvuskogusse. Sotsiaaldemokraatliku partei liidreil õnnestus valeline lubadustega sotsialiseerimisest ja „sõltumatute" partei esindajate kõhkleva poliitika abil saavutada enamus kõukogudes.

Revolutsioonilise liikumise mahasurumine võttis veel avalikuma iseloomu.

24. detsembril 1918.a. organiseerisid reaktsionäärid Berlüinis teise putši katse. Reaktsioonilised väeosad kindral Lequi juhtimisel tegid katse relvi käest ära võtta rahvuslikul mereväediviisil, mis alates novembripäevist asus Berlüinis. Töölismassid läksid aga tänavale ja takistasid putši läbiviimist ka seekord.[1]

Nüsuguses sisepoliitilises olukorras tuli 30. detsembril 1918.a. kokku Saksamaa kommunistliku partei asutav kongress.

* * *

Saksamaa olukorra kohta novembrirevolutsiooni algul võib öelda sama, mis kirjutas Lenin 1903.a. Venemaast. See osutus nüsuguseks ajalooliseks momendiks, „kus võis tuttavat aforismi teisendades ütelda: andke meile revolutsionääride organisatsioon ja me pöörame Venemaa ümber."[2]

Leninil oli selline organisatsioon, ta lõi selle õigeaegselt. Saksamaal puudus aga revolutsiooniline, võitlustes karastatud partei. See oligi peamiseks põhjuseks, miks

1) Ulbricht, lk. 35

2) V. I. Lenin, Teosed, 5. k. Tallinn 1951, lk. 422

1918. aastal ei õnnestunud lõppu teha saksa imperialistide ja junkrute võimutsemisele.

1916. aastal moodustunud „Spartaki grupp" sai tulevase kommunistliku partei eoks Saksamaal. Ehkki spartaklased olid vaid ideeline vool, võib „Spartaki gruppi" lugeda saksa revolutsioonilise sotsiaaldemokraatia kõige eesrindlikumate elementide ühenduseks.

Kui 1918. aastal, mõjustatuna Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni eeskujust, hakkas revolutsiooniline liikumine monarhia kukutamise ning monopolistide ja junkrute võimutsemise lõpetamise eest üha enam maad võtma, olid just spartaklased need, kes andsid novembrirevolutsioonile ka suuna ja eesmärgi.

Saksamaa Sotsiaaldemokraatliku partei ja ametiühingute liidrid, samuti Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku partei parempoolsed liidrid, kartes revolutsiooni, reetsid töölisklassi. Oles reaktsioonilise militaristliku kliki kuulekaks relvaks, juhtisid nad töölismasse kõrvale otsustavast võitlusest.

„Saksa rühma „Spartaki" poolt süstemaatilise revolutsioonilise propaganda alal tehtud töö, mis toimus kõige raskemates tingimustes, päästis tõepoolest saksa sotsialismi ja saksa proletariaadi au". 1)

„Spartaki grupi" konverents 1. oktoobril 1918.a. kuulutas masside revolutsioonilise võitluse tähtsamaks üles-

1) V. I. Lenin, Teosed, 35. k., Tallinn 1955 lo. 316

anderks monopolistide, junkrute ja sõjakurjategijate omandi ekspropriseerimise, militarismi ja imperialismi materiaalse aluse likvideerimise.

Tagamaksmise ja jälitamise tingimustes tegid spartakla-sed hiigelsuurt tööd töötavate masside mobiliseerimiseks võitluseks demokraatia ja sotsialismi eest.

Spartaklased ei olnud aga suutelised veel Saksa lõõma „sõltumatuist" ja moodustama iseseisvat parteid.

Tähtsaks sammuks selles suunas oli 9. novembril 1918.a. aluse panemine ajalehele „Rote Fahne", mis muutus spartaklaste võitlusorganiks. 11. novembril asendati nimetus „Internatsionaali grupp („Spartaki grupp") - „Spartaki liiduga".[1] Parteilises organisatsioonis see liit siiski veel ei olnud, kuna ta liikmed kuulusid organisatsiooniliselt laialaiali sõltumatusse sotsiaaldemokraatlikku parteisse.

11. novembril 1918. a. loodi nn „Spartaki liidu" Keskkomitee — kolmeteistkümnest seltsimehest koosnev Rosa Luxemburgi, Karl Liebknechti, Franz Mehringi, Leo Jogichesiga.[2]

25. novembril 1918. a. trükiti „Rote Fahnes" „Spartaki Liidu" nimel R. Luxemburgi poolt kirjutatud üleskutse „Kõigi maade proletaarlastele". Spartaklased kutsusid proletariaati teostama maailmarevolutsiooni. Üleskutsele olid alla kirjutanud Rosa Luxemburg, Klara Zetkin, Karl Liebknecht ja Franz Mehring.[3]

1) Sm., lk. 44
2) Sm., lk. 45
3) Sm., lk. 47

14. detsembril 1918. a. ilmus „Rote Fahne" „Spartaci Liidu" programm pealkirja all „Mida taotleb „Spartaci liit"?" [1] Programmis oli selgitatud tollaja poliitilist situatsiooni, esile toodud töölisklassi ülesanded võitluses kodanluse vastu, näidatud kommunistide osa, samuti rahvuslikud ja ka rahvusvahelised ülesanded revolutsiooni edasises arengus. Peale selle oli esitatud rida üksikuid nõudmisi.

30. detsembril 1918. aastal loodi K. Liebknechti, R. Luxemburgi ja W. Piecki juhtimisel Saksamaa Kommunistlik partei. Ta sündis Saksa novembrirevolutsiooni tulus ja oli saksa proletariaadi massiliste revolutsiooniliste võitluste tähtsaimaks resultaadiks. [1]

Noor kommunistlik partei mõistis õigesti Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni maailmaajaloolist tähtsust ning Saksa rahva sõpruse tähtsust Nõukogude rahvaga. „Nad astusid üles sõpruse eest Nõukogude Venemaaga kui sakslased, kui võitlejad rahu eest, kui sotsialistid". [2]

Kongressil vastu võetud programmis tõstis Saksamaa Kommunistlik partei põhilise ülesandena esile võitluse revolutsiooni lõpuleviimise eest, tööliste ja talupoegade võidu eest. Programmis nõuti preisi militarismi likvideerimist, töölismiilitsa moodustamist, kõigi parkade, salvanduste ja metallitehaste ekspropriseerimist, maareformi läbiviimist ja lõpuks – ühtse sotsialistliku Saksa rabariigi loomist. [3]

---

1) „35 лет коммунистической партии Германии", Москва 1955, lk. 10 - 11

2) A. Norden, Между Берлином и Москвой, lk. 312

3) Кульбакин, lk. 9

See oli tõeliseks, õigeks programmiks, mille täitumine oleks kindlustanud novembrirevolutsiooni võidu Saksamaal, oleks kindlustanud saksa rahvale kindla rahu, õnneliku elu ja heaolu.

Samal ajal peegeldas rida kongressi otsuseid spartaklaste teatud pooltsentristlikke vaateid.

Spartaklased ei mõistnud täielikult partei kui töölisklassi avangardi osa. Nii otsustas kongress – hoolimata K. Liebknechti ja R. Luxemburgi veendumustest, et valimistest rahvuskogusse kommunistlik partei osa ei võta. Samuti oli enamus kongressi delegaatidest töö rastu reformistlikes ametiühinguis. Selles ilmnes just spartaklastele omane sektantlus. Et võita töölisklassi enamust enda poole, selleks oleks olnud vaja võidelda demokraatlike nõudmiste eest, kasutada tööd ametiühinguis ja üldse kõiki legaalseid võimaluse kuni kodanliku parlamendini.

Programmis ei kajastunud võitlus nõukogudest sotsiaal-reeturite väljaajamise eest. Samuti ei püstitatud küsimust relvastatud ülestõusu ettevalmistamisest.

Noor kommunistlik partei ei saanud aru ka võitluse vajadusest proletariaadi liitlaste – talupoegade eest. Programmis ei räägitud midagi talupoegadele maa andmisest mõisnike maade arvel.

Tõsiseid vigu tehti rahvusküsimuses – kongress oli kohaline parteiorganisatsioonide autonoomia poolt,

näidates seega lenikliku õpetuse demokraatlikust tsentralismist mittemõistmist.

Ilmnes usk stühilisuse teooriasse, samal ajal jäi side massidega nõrgaks.

Hoolimata neist puudujääkidest omab Saksamaa Kommunistliku partei loomine hügelsuurt ajaloolist tähtsust. SKP loomine oli otsustavaks sammuks töölisklassi ja kogu Saksa rahva ühendamisele revolutsioonilisel ahnel. Saksamaa Kommunistliku partei rajamine oli eelduseks Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei loomisele.

SKP loomine omas suurt tähtsust ka III Internatsionaali rajamise suhtes. „... kui „Spartaki Liit" nimetas ennast Saksamaa Kommunistlikuks parteiks, siis sai faktiks tõeliselt proletaarse, tõeliselt internatsionaalse, tõeliselt revolutsioonilise III Internatsionaali, Kommunistliku Internatsionaali rajamine." 1)

Kommunistliku partei loomine oli kodanlusele ja sotsiaaldemokraatiale signaaliks töölisklassi võitluse aktiviseerumisest. Kodanlus suunas kõik jõud spartaklaste lükumise ja tema juhtide hävitamiseks.

Saksa kodanlus ja tema agendid sotsiaaldemokraatia näol tahtsid provotseerida eesrindlikke töölisi väljaastumisele sel ajal, kui nad ei olnud veel rajalikult relvastatud ja organiseeritud. 4. jaanuaril 1919.a. teatas Ebert rahva hulgas populaarse Berliini politseipresidendi Eichorni* vallandamisest.

1) V. I. Lenin, Teosed, 28. c. lk. 406

* Eichorn kuulus „sõltumatute" parteisse

Eichorni vallandamine kutsus ellu revolutsioonilised meelestatud tööliste väljaastumise. 4. jaanuaril toimus Berliinis „revolutsiooniliste vanemate" istung, millest võtsid osa ka K. Liebknecht ja W. Pieck. Otsustati arvamusele, et Eichorni ei tohi mingil juhul tagasi anda ja võitlus selle eest peab minema kuni valitsuse kukutamiseni.[1]

Kuna valitsus kavatses Berliini koondada suuri väeosi, siis oli vaja Berliini proletariaadi kiiret ja otsustavat tegevust, et ennetada valitsust.

Otsustati järgmisel päeval – pühapäeval 5. jaanuaril kutsuda Berliini proletariaati demonstratsioonile, mis pidi algama kell 2 päeval Ziegesallee.

Demonstratsioonist Berliinis 5. jaanuaril võttis osa ligikaudu 150.000 inimest. Järgmisel päeval kasvas demonstrantide arv 200.000-le. Valiti revolutsiooniline komitee eesotsas Ledebourri ja Scholtziga „sõltumatute" parteist koos Liebknechtiga kommunistide hulgast.[2]

Kiire ja otsustava tegutsemise asemel tegelesid „revolutsioonilised vanemad" ja revolutsiooniline komitee kooskõlastuga. Kõik K. Liebknechti jõupingutused suunata komiteed energilisemale tegutsemisele, jäid asjatuks. Põhjuseks oli „sõltumatute" kõhkluslik poliitika.

Juba väljaastumise esimestel päevadel alustasid „sõltumatute" juhid läbirääkimisi sotsiaaldemokraatia juhtidega ega tundnud huvi selle vastu, et liikumine oleks võtnud suurema ulatuse.

---

1) Пик, lk. 57

2) Кульбакин, lk. 11

Kõhklema lõid ka „revolutsioonilised vanemad". Samal ajal kontrrevolutsioonilised jõud eesotsas Noskega valmistusid otsustavaks lõõgeks.

11. jaanuaril saabusid Berliini kontrrevolutsioonilised väeosad. Töölised osutasid neile mehist vastupanu. Esiridades võitlesid kommunistliku partei liikmed K. Liebknecht, R. Luxemburg ja W. Pieck.

Sotsiaaldemokraatide reetlikkuse tulemusen õnnestus kontrrevolutsioonilistel jõududel purustada Berliini proletariaadi väljaastumine. See suruti maha enneolematu julmusega.

15. jaanuaril 1919.a. arreteeriti Eberti ja Noske käsul ning tapeti julmalt K. Liebknecht ja R. Luxemburg-saksa tööliskiassi parimad esindajad. Sama saatus oleks oodanud nendega koos arreteeritud W. Piecki, kuid tal õnnestus põgeneda.

„Kuivõrd nõrk oli seal revolutsioon, nähtub kasvõi sellest, et ta lubas saksa valgekaartlastel karistamatult mõrvata niisugused väljapaistvad revolutsionäärid nagu Rosa Luxemburg ja Karl Liebknecht." 1)

Revolutsioonilise proletariaadi juhtide alatu tapmine kutsus esile suure meelepaha nii Saksamaa kui ka teiste maade tööliste seas. K. Liebknechti ja R. Luxemburgi matusepäeval puhkesid stiihilised massidemonstratsioonid Berliinis, Reini piirkonnas, Ruhris, Breemenis. Väljaastumised toimusid aga plaanitult ja seetõttu oli reaktsioonil

1) ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn 1952, lk. 208

neid kerge summutada.

Üha enam tulid ilmsiks novembrirevolutsiooni nõrgad küljed — avangard läks edasi, laiad töölismassid vabanesid aga pikkamisi ja vaevaliselt sotsiaaldemokraatia liidrite mõju alt. Proletariaadi lõhestatus tegi noorel kommunistlikul parteil, kelle parimad juhid tapetud olid, rahvamasside juhtimise väga raskeks.

Üldjoontes jäi ka sel perioodil küla passiivseks. Oli vaid üksikuid juhtumeid, mil talupojad nõudsid junkrute valduste üleandmist kogukonnale.[1] Kominterni I kongressil 1919.a. märtsis näitas Lenin, et saksa kommunistid teevad külas vähe tööd põllutööliste ja kehvikute nõukogude loomiseks ning „selles võib-olla seisabki veel tegelik ja küllaltki suur hädaoht saksa proletariaadi kindla võidu saavutamise seisukohalt. Võitu võib pidada kindlustatuks alles siis, kui on organiseeritud mitte üksnes linnatöölised, vaid ka maaproletaarlased, ja organiseeritud sealjuures mitte nii nagu varem — ametiühinguisse ja kooperatiividesse, vaid nõukogudesse."[2]

1919.a. jaanuaris toimusid Saksamaal Rahvuskogu valimised. Valimised toimusid terrori tingimustes. Enamusi said valimistel kodanlik-junkurlikud parteid. Valimised näitasid, et proletariaat ei ole vabanenud veel kodanluse mõju alt. Kommunistlik partei boikoteeris valimisi. Rahvuskogu avati 6. veebruaril 1919.a. Weimaris, väikeses Tüüringi linnakeses.[3]

Se oli periood, mil kodanlus tahtis lõplikult summu-

---

1) Драбкин, lk. 85

2) V.I. Lenin, Teosed, 28. k., Tallinn 1955 lk. 444

3) Кульбакин, lk. 10

tada revolutsioonilist lükumist, et kindlustada kodanlikku vabariki. Samuti oli see kodusõja periood, mil massid jätkasid võitlust revolutsiooni saavutuste kaitseks. Kommunistlik avangard võitles revolutsiooni edasise laienemise eest.

1919.a. veebruari keskel ilmnesid sümptoomid, mis ennustasid tööliklassi revolutsioonilise lükumise uut tõusu. Tööliklassi majanduslik olukord halvenes, linnalanikkond nälgis. Töötute protsent oli suur. USA ja inglise agendid, kes sel ajal Saksamaal viibisid, kandsid oma peremeestele ette „masside radikaliseerumise" kasvamisest.[1]

Jaanuarisündmustele järgnesid proletariaadi veebruari-ja märtsivõitlused, mis toimusid kõigis Saksamaa tähtsamais keskustes.

Üldstreik algas Reini-Westfaali piirkonnas veebruari teisel poolel. Süt kandus streigilükumine edasi Kesk-ja Lõuna-Saksamaale.

Valitsus õiendas streikijatega rangelt arveid, nakendades nii jõudu kui ka demagoogiat.

Märtsi algul levis revolutsiooniline lükumine kogu Saksamaal ja haaras ka Berlüni. 3. märtsil kutsus Saksamaa Kommunistlik partei Berlüni töölisi üldstreigile järgmiste loosungite all: nõukogude tunnustamine, poliitiliste vangide vabastamine, tööliste relvastamine, vabatahtlike valgekaartlike rälosade laialisaatmine, viivitamatu sidemete kehtestamine Nõukogude Venemaaga.

Vastuseks sellele kuulutas valitsus Berlüinis välja

1) Драбкин, lk. 87

püranissuisukorra ja saatis sinna kindral Lüttwitzi valgekaartlikud väeosad. Töölistel teekisid rängad kokkupõrked sõjaväeosadega. „Sõltumatute" juhtkond, samuti Saksamaa kommunistliku partei keskkomitee ei mõistnud aga streikijate ühisrinde moodustamise vajadust. See andis valgekaartlastele võimaluse õiendada töölistega julmalt arvid. Tapeti, vangistati ja pünati tuhandeid inimesi.

Pärast 1919.a. märtsiväljaastumisi revolutsioonilise liikumise kasv Saksamaal jätkus. Suurt mõju avaldasid saksa proletariaadile vene rahva võidud sisemise kontrrevolutsiooni ja välismaiste interventide üle.

Suur revolutsioonilaine haaras tööstuslikku Ruhri — siin streikis üle ½ miljoni sõetöölise. Streik kestis üle 4 nädala ja suruti maha vaid valitsuse vägede vahelesegamise tõttu.[1]

Streigid toimusid Württembergis, Magdeburgis, Berliinis, Hamburgis ja mujal.

Heleda lehekülje saksa revolutsiooni ajalukku on kirjutanud Münchini töölised. Samal ajal, kui Nosske julmalt maha surus tööliste väljaastumisi Berliinis, Ruhris ja Kesk-Saksamaal, võitlesid Baieri revolutsioonilised töölised nõukogude võimu kehtestamise eest.

1918.a. novembris — peale monarhia kukutamist — oli moodustatud Baieris valitsus eesotsas „sõltumatute" parteisse kuuluva Kurt Eissneri'ga. 16. veebruaril 1919.a.

1) Драбкин, lk. 88

organiseerisid kommunistid siin streigi, millest võttis osa 50.000 inimese ümber. Nõuti valitsusest parempoolsete sotsiaaldemokraatide kui kodanluse agentide kõrvaldamist ning võimu üleandmist nõukogudele.

Vastuseks sellele alustas reaktsioon pealetungi nii revolutsiooniliste tööliste kui ka Eissneri valitsuse vastu, kuna viimane ei võidelnud nende arvates küllalt otsustavalt kommunistidega. Eissner tapeti valgekaartlaste poolt ja formeeriti uus sotsiaaldemokraatlik valitsus eesotsas Hoffmanniga.

Uus valitsus oli kodanluse käes kuulekaks relvaks ega tahtnud kuuldagi revolutsiooniliste masside nõudmiste rahuldamisest.

Revolutsiooniline liikumine Baieris süveneb. Kõige visamalt nõuti kogu võimu üleandmist nõukogudele. Scheidemanlased ja „sõltumatud", kes kartsid revolutsiooni puhkemist ning oma mõju kaotamist masside hulgas, kuulutasid 7. aprillil 1919. a. välja nn. „nõukogude vabariigi."[1] Selle näilise nõukogude vabariigi eesotsas seisis „sõltumatute" parteisse kuulusv üliõpilane Toller.

Hoffmanni valitsus põgenes Põhja-Baierisse ning hakkas seal organiseerima kontrrevolutsioonilisi jõude võitluseks revolutsiooniliste tööliste vastu.

Töölised veendusid peagi Tolleri valitsuse õiges olemuses. Kasutades tööliste rahulolematust, kukutasid kontrrevolutsionäärid ööl vastu 13. aprilli selle nn. „nõu-

1) Кульбакин, lk. 12

kogude valitsuse".

Kontrrevolutsioonilised jõugud purustati aga revolutsioonilise tööliste poolt ja Baikis kuulutati välja tõeline nõukogude vabariik eesotsas kommunistide ja pahempoolsete „sõltumatutega".

Revolutsioonilise nõukogude valitsus Baikis pöördus territooriumiga Vene ja Ungari nõukogude vabariigi. Vastuseks saatis Lenin Baikri Nõukogude vabariigile tervituse, mis oli ühtlasi tegevusprogrammiks.[1]

Lühikese aja jooksul rekvireeris Baikri Nõukogude vabariik üle 20.000 tööliste. Tööstused ja pangad natsionaliseeriti. Kõik toiduained tagavarad konfiskeeriti. Kehtestati kontroll tootmise üle. Laiatarbe kaupade ja toiduainete jaotamine toimus nõukogude võimu organite range kontrolli all.

Samal ajal tegi aga Baikri nõukogude valitsus tõsiseid vigu, mis nõõda Lenini tähtsamaist näpunäiteist. Nii ei võetud midagi ette talupoegade olukorra parandamiseks, alates mõisnike maade mittekonfiskeerimisest. Järelikult — ei loodud endale tugi külas.

Teine Baikri kommunistide viga oli ülebaikrilise nõukogude kongressi kokkukutsumisest keeldumine. Baikri kommunistid ei teinud vahet vabrikute-tehaste komiteede ja nõukogude vahel, ning arvasid, et nõukogude istungit võib asendada vabrikute-tehaste komiteede istungiga.

---

1) V. I. Lenin, Teosed, 29. k. Tallinn 1954, lk. 298

Baieri sotsialistlik valitsus ei leidnud otsustavat toetust teiste Saksamaa keskuste poolt. Ka seekord ilmnes noore kommunistliku partei kogenematus.

Baieri nõukogude valitsuses olevad „sõltumatud" reetsid Baieri Nõukogude vabariigi. Et valmistada ette ta purustamist, asusid nad läbiräärimistesse Noske ja Hoffmaniga. 1. V 1919. a. tungisid Münchenisse Noske ja Hoffmani väeosad. Arvestades kontrrevolutsionääride võimsat relvastust, olid töölised sunnitud alistuma.

Baieri Nõukogude vabariigi kukutamine oli revolutsioonilise võitluse käigus pöördepunktis. Algas saksa proletariaadi revolutsioonilise aktiivsuse langus.

* *
*

Tehes kokkuvõtet novembrirevolutsiooni kohta, tuleb kõigepealt märkida, et juba möningaid aastaid jätkuvad diskussioonid novembrirevolutsiooni liikumapanevaist jõududest ja iseloomust. Diskussioon ajakirjade „Bonpoeve ucmopuu" ja „Zeitschrift für Geschichtswissenschaft" veergudel näitab, et novembrirevolutsiooni problemid on väga aktuaalsed ja pakuvad huvi nii uue kui ka uusima aja ajaloolastele.

Suuri lahkhelisid on tekitanud küsimus novembrirevolutsiooni iseloomust. Ühed loevad revolutsiooni kodanlikuks, teised kodanlik-demokraatlikuks, kolmandad proletaarseks. Kaua lähtuti revolutsiooni hin-

damisel seisukohast, mis oli antud „Partei ajaloo lühikursuses": „Revolutsioon Saksamaal oli küll kodanlik, mitte sotsialistlik ja nõukogud olid kodanliku parlamendi kuulekaks tööriistaks ..."[1]

Leipzigis toimunud ajaloolaste konverentsil märkis professor dr. Schreiner: novembrirevolutsioon oli veriselt maha surutud proletaarne revolutsioon.[2]

Diskussioonid novembrirevolutsiooni küsimustes jätkuvad, kuna sellistes küsimustes nagu nõukogude osa novembrirevolutsioonis, talupoegade küsimus, revolutsiooni iseloom jne. ei ole jõutud veel kindlaile seisukohtadele.

Vähe on kirjanduses käsitletud seni küsimust novembrirevolutsiooni lükumapanevaist jõududest. Selles ei ole kahtlust, et saksa kodanlus oli kontrrevolutsiooniline 1918.-1919. aasta revolutsiooni päevil. Saksa kodanlus ei olnud mitte vabariiklik, vaid oli monarhistlik.[3]

Revolutsiooni lükumapanevaks jõuks oli saksa tööstusproletariaat – just nimelt tööliskla mängis novembrirevolutsiooni päevil otsustavat osa Hohenzollernite monarhia kukutamisel. Revolutsiooni lükumapanevaist jõududest tuleb esile tõsta veel „Spartaki gruppi", samuti Saksamaa Sõltumatusse Sotsiaaldemokraatlicca parteisse kuulunud „revolutsioonilisi vanemaid".[4]

Peaaegu läbitöötamata on seni küsimus talupoegade maaside suhtumisest revolutsiooni.

Saksa sotsiaaldemokraatia ei teinud talupoegade

---

1) ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus. Tallinn 1952, lk. 208

2) Geschichte im Licht deutsch-sowjetisch Freundschaft, „Neues Deutschland" #281 28. Nov. 1957 s. 2

3) Драбкин, О характере и движущих силах ноябрьской революции, „Вопросы истории" #5 1956 г., lk. 81

4) samas

vas vajalikku tööd. Ei tõstetud üles küsimust proletariaadi liitlasest. Ja Eberti valitsus, kaitstes junkrute-mõisnike klici huve, võttis tarvitusele kõik abinõud, et revolutsioon maale ei kanduks. Tõõtav talurahvas ei saanud maad revolutsioonilt — vastupidi, „sotsialistlik" valitsus koolitses suurmaaomanike huvide eest, riidlustas neid odava tööjõuga ja kinnitas, et nende omand on puutumatu. [1]

Saksamaa Kommunistlik partei loodi alles 30. detsembril 1918. aastal, 1.0. peale revolutsiooni algust Saksamaal. Kommunistliku partei programmis oli tõstetud üles küsimus võitlusest revolutsiooni võiduka lõpuleviimise ja töölis-talupoegade võimu kehtestamise eest. Seda ülesannet aga ei täidetud. Kasutades äsjaloodud proletaarse partei organisatsioonilist, taktikalist ja ideoloogilist nõrkust, hakkasid sotsiaaldemokraatia parempoolsed liidrid juhtima revolutsiooni oma käte ja suunasid kogu jõu revolutsiooniliste väljaastumiste mahasurumisele. Nii saavutasid töölisklass revolutsiooni peale monarhia kukutamise ainult mõningaid kodanlik-demokraatlikke õigusi, millestest tähtsamad olid 8-tunnise tööpäeva kehtestamine, üldine valimisõigus ja koosolekute-rabadus saavutamine ning assotsiatsioonide loomise õigus.

Põhiline kirjandus, millele rajanesin 1918.-1919.a. Saksa revolutsioonist kirjutades, käsitleb novembri-

1) Зубок, ec. 14

revolutsiooni kodanlik - demokraatliku revolutsioonina. Kuna ajalookirjanduses ei ole seni suudetud tõestada, et novembrirevolutsioon olecs kandnud cas sotsialistlikku või puht - kodanlikku iseloomu, siis diplomitöö kirjutajana ühtin kasutatud kirjanduse autorite arvamusega, et 1918. a. novembrirevolutsioon Saksamaal oli kodanlik - demokraatlik revolutsioon.

II pt.

Saksamaa poliitiline ja majanduslik olukord ning proletariaadi võitlus 1920.-1922.a.

Novembrirevolutsioon ei hävitanud saksa imperialismi ja junkrurluse võimutsemist. Novembrirevolutsioon ei hävitanud ka teravaid klassivastuolusid Saksamaal. Aastaid, mis järgnesid novembrirevolutsioonile, tähistasid töölisklassi uued tiigelsurved väljaastumised oma majandusliku olukorra parandamise eest, sotsiaalse rõhumise ja reaktsiooni peletungi vastu.

Saksamaa majanduslikku olukorda määras nii aastail Versailles rahuleping.

Teatavasti lõppes Esimene Maailmasõda saksa bloki riikide lüüasaamisega. Lüüasaamine sõjas tähendas Saksamaale rahvuslikku katastroofi, milleni viisid saksa rahvast maailma valitsemiselt unistavad monopolistlikud ringkonnad.

Kohe pärast vaherahu allakirjutamist hakkasid kõigi võitjate-riikide valitsevad ringkonnad palavikuliselt valmistuma eelseisvaks „rahukonverentsiks", et täita oma imperialistlikke plaane.

Eriti ahnuslikud olid USA monopolistlikud ring-

kondade plaanid, kuna esimese maailmasõja tulemusena oli USA muutunud kapitalistliku maailma võimsaimaks riigiks.

Peale esimese maailmasõja lõppu ei olnud ameerika monopolistlikud ringkonnad huvitatud Saksamaa lõplikust nõrgestamisest. Nende sõjajärgse Euroopa ümberkorraldamise plaanid nägid ette küllaltki tugeva reaktsioonilise Saksamaa säilitamist võitluses Nõukogude Venemaa vastu. Saksamaa näol tahtsid nad ühtlasi omada vastukaalu Inglismaale ja Prantsusmaale.[1]

Kohe peale sõja lõppu hakkas ameerika kapital tungima saksa majandusse eesmärgil muuta Saksamaa platsdarmiks ameerika ekspansioonile Euroopas. Ühtlasi osutasid ameerika imperialistid saksa kodanlusele tõhusat abi revolutsioonilise liikumise summutamisel Saksamaal.

Ka Inglise valitsevad ringkonnad taotlesid võimalikult tugeva reaktsioonilise Saksamaa säilitamist nii võitluses Nõukogude Venemaa vastu, kui ka vastukaaluks Prantsusmaale, kes püüdis saada Euroopas hegemooniks. Tugevat Saksamaad lootsid inglise imperialistid kasutada ka võitluses ameerika konkurentidega.[2]

Prantsuse imperialistid, ollus huvitatud oma hegemoonia kehtestamisest Euroopas, kavatsesid killustada Saksamaa viies väikesteks riikideks ja viia Saksa-

---

1) История международных отношений и внешней политики СССР (1870-1957 г.), Москва 1957, lk. 126

2) samas, lk. 127

maa tagasi olukorda, millises ta oli kuni Preisi-Prantsuse sõjani. Prantsuse valitsevad ringkonnad nägid ette saksa territooriumite laaramist Reini-äärsetes piirkondades ja kiilustatud Saksamaa ümberkitsemist Prantsusmaast vasallsõltuvuses asuvate riikidega.[1]

Imperialistide plaanide ja riikide-võitjate eesmärkide vastuolud süvendasid teravaid lahkhelisid. Seda lootsid kasutada võidetud saksa imperialistid. Ühtlasi valmistusid nad oma huvides kasutama võitjate riikide nõukogude vastaseid kavatsusi.

Pariisi rahukonverents avati ofitsiaalselt 18. jaanuaril 1919. a.[2] Konverents toimus ajal, mil rahvusvahelisel areenil käis äge võitlus kahe leeri — kapitalismileeri ja sotsialismileeri vahel, mil noor Nõukogude riik suutis edukalt tagasi välismaiste interventide pealetungi ja mil Suure Sotsialistlikus Oktoobrirevolutsiooni mõjul oli alanud kõigis kapitalistlikes mais ning koloonia võimas revolutsiooniline ja rahvuslik-vabastusliikumine.

Kõik Pariisi konverentsi juhtide nõukogudevastased plaanid ja kavatsused kukkusid läbi. Nõukogude rahvas kommunistliku partei juhtimisel eesotsas V.I.Leniniga andis purustava löögi välismaistele interventidele ja purustas sisemise kontrrevolutsiooni. Nõukogude rahvas kaitses oma sõltumatust ja vabadust.

Peasaegu kõik Pariisi konverentsil arutatavad

---

1) „История международных отношений...", lk. 127

2) samas, lk. 128

küsimused kutsusid esile ägedaid lahkhelisid imperialistliku riikide vahel. Et jõuda kokkuleppele lepingutu sõlmimise tingimuste kohta Saksamaa ja ta liitlastega suhtes, olid imperialistliku riikide juhid lõpuks sunnitud nüüd teatud vastastikuseid järelandmisi tegema. Veel enam tiivustas neid selleks aga asjaolu, et kogu maailmas tugevnev töölisliikumine ja ühtse võimsamaks muutuv Nõukogude Venemaa võivad rikkuda kõik nende imperialistlikud plaanid.

28. juunil 1919.a. kirjutati Versailles' lossi peegelsaalis Saksamaaga alla leping, mis tema formuleerimise kohta järgi sai Versailles' lepingu nimetuse.[1]

Lääne - Saksamaa rajooniid okupeeriti riikide - võitjate sõjavägede poolt 15 aastaks. Kehtestati kolm tsooni järguniaks evakueerimiseks iga 5 aasta järel: Kölni, Koblenzi ja Mainzi tsoon.

Elsass - Lotring läks lepingu kohaselt Prantsusmaale. Prantsuse - Saksa piirid määrati viimases vastavalt olukorrale enne 18. juulit 1870. aastal. Eriline staatus kehtestati Saari piirkonna jaoks. Saari basseini kaevandused anti Prantsusmaale kasutada, kusjuures Saari piirkond läks 15 aastaks Rahvaste Liidu valitsemise alla. Pärast selle tähtaja möödumist pidi Saari piirkonna edasise saatuse otsustamiseks viidama seal läbi plebistsiit. Belgiale läksid Malmedi, Moresnet ja Eupeni piirkonnad; Taanile - Schleswigi põhjaosa.

[1] „История международных отношений..." lk. 131

Reiniäärses pürkonnas lammutati kogu Reini parempoolsel kaldal sõjalised kindlustused ja kehtestati 50 - 60 km laiuselt demilitariseeritud tsoon, kus Saksamaale oli keelatud sõjaliste ehituste ja väeosade omamine.

Poolale tagastati ainult mõningad Poola maad (Poznan, Lääne - ja Ida - Preisi ning mõningad Pomerani rajoonid, milledest moodustati nr. Poola koridor). 1921. a. läks Poolale üle osa Ülem - Silesiast. Soovides suunata Poola ekspluataatorlike klasside taotlusi itta, ühtlasi mitte soovides ülelüga nõrgestada Saksamaad, keeldusid võitjad - riigid tagastamast Poolale ta läänepoolseid maid.

Versailles: leping kinnitas Poola, Tšehhoslovakkia ja Austria sõltumatuse. Eraldi artikliga oli keelatud Austria ühendamine Saksamaaga.

Lepingu tingimuste kohaselt oli Saksamaale tehtud kitsendusi relvastuse ja relvastatud jõudude osas. Kindralstaap oli formaalselt laiali saadetud. Saksamaa võis omada ainult 100.000 - mehelist vabatahtlike armeed. Laevastik, välja arvatud 6 vana soomuslaeva, 6 ristlejat ja 24 eskaadri miiniristlejat, kuulus võitjaile üleandmisele. Lisaks keelati Saksamaal ehitada suure tonnaažiga laeve ja jäeti ta ilma õigusest omada allveelaevastikku ning sõjalennuväge.

Saksamaa tunnistati ainsaks sõjasüüdlaseks ning

pandi talle peale suured reparatsioonikohustused. Lahkhelide tõttu võitjate-riikide delegaatide vahel ei näidatud lepingus reparatsioonikohustuste üldsummat; Saksamaa pidi tunnistama reparatsioonikohustusena iga liitlaste poolt 18-20 kuu jooksul kindlaks määratud summat. Kuni selleni pidi Saksamaa avansi korras välja maksma ligi 20 miljardit kuldmarka.

Saksamaa jõed ja sadamad kuulutati „rahvusvahelisteks", avatuiks võitjate-riikide laevade jaoks.[1]

Peale hiigelsuurte inimkaotuste jäi Saksamaa vastavalt Versailles'i rahulepingule ilma 13%-et sõjaeelsest territooriumist ja 10%-st rahvastikust. Ära antud territooriumil asus 14,6% sõjaelse Saksamaa künnimaast, 74,5% rauamaagist, 68% tsingist, siia kuulus 26% sõetoodangust. Elsassi üleminekuga Prantsusmaale kaotas Saksamaa ülemaailmse monopoli potaše alal ja ligi poole tekstiilvabrikuist.[2]

V. I. Lenin, iseloomustades Versaille lepingut, näitas, et see leping rõhub sadu miljoneid elanikke ja asetab saksa rahva „ennekuulmatu, ennenägematu orjuse tingimustesse."[3]

Versailles'i rahu ei hävitanud siiski Saksamaa sõjalist võimsust. Isegi kindralstaap oli likvideeritud vaid formaalselt — Saksamaal jäi endiselt eksisteerima kaitseministeerium ja sõjalise ülemjuhatuse kujul ka kindral von Seeckti poolt juhitav kindralstaap.[4]

---

1) „История международных отношений..." lk. 131-132.
2) Д. Аллен, Международные монополии и мир, Москва 1948, lk. 7
3) V. I. Lenin, Teosed, 31. k., Tallinn 1955, lk. 189
4) „История международных отношений..." lk. 137

Saksamaa säilitas oma sõjalis - tööstusliku potentsiaali, mille alust - Ruhri basseini - Versaille rahuleping ei puudutanud. Puutumatuiks jäid ka gigantsed kontsernid ja teised monopolistlikud ühendused. Välismaise, eriti USA kapitali abil toimus sõjatehaste rekonversioon, muendati ja moderniseeriti rasketööstuse sisseseaded. Samal ajal, kui enamus Euroopa riikidest jäi ennesõjaaegsele tasemele, saavutas saksa tööstus uusi tehnilisi kõrgusi. Kanbalaevastik oli varsti täielikult taastatud. Saksa pangad ja kontsernid võitsid tagasi suurema osa oma majanduslikest positsioonidest püri taga.

USA ja Entente abiga taastati mitte ainult Saksamaa sisepoliitiline baas, vaid säilis ka poliitiline pealisehitus Weimari vabariigi kujul.

Weimari konstitutsioon võeti rahvuskogu poolt vastu 31. juulil 1919. aastal. Konstitutsioon fikseeris monarhia lävitamise ja kodanliku vabariigi kinnitamise.[1]

Poliitiline võim jäi Weimari vabariigis endiselt imperialistliku kodanluse ja mõisnike kätte. Oma dictatuuri püüdsid nad maskeerida kodanliku parlamentarismiga.

Saksamaa föderatiivne korraldus jäi uue konstitutsiooni kohaselt endiseks, kuid keskvõim tugevnes märgatavalt. Uue vabariigi keskorganeiks olid: reichstag, mis valiti üldisel lääletamisel mõlemist soost kodanike poolt, kes olid saanud 20 - aastaseks

1) А. Шеверда, Рабочее движение в Германии в 1918 - 1939 годах, Москва 1957, lc. 32

ja reichsrat (impeeriumi nõukogu), mis koosnes maade esindajaist. Suured volitused olid presidendil, kes valiti seitsmeks aastaks.

Konstitutsioonis räägiti demokraatlikest vabadustest, üldisest valimisõigusest, rahva initsiatiivist jne. Nende punktide tähtsuse viis nullini konstitutsiooni §48, mis andis presidendile õiguse seisma panna täielikult või osaliselt kodanikuõiguste ja -vabaduste tegevuse ning välja anda erilisi seaduse ühiskondliku ohutuse ja korra rikkumise ähvarduse juhul. „... siis President võib rakendada abinõnsid, mis on vajalikud ühiskondliku ohutuse ja korra taastamiseks, kuid vajaduse korral rakendada ka relvastatud jõude." 1)

Seda õigust kasutasid presidendid mitte ainult üks kord võitluses revolutsioonilise töölisliikumise vastu Saksamaal.

Ilma USA ja Entente abita ei oleks Saksamaa suutnud siiski oma endisi positsioone taastada. Versaille rahu ja Rahvaste liit ei seadnud endale põhieülesandeks Saksamaa võimsuse likvideerimist. Kahest põhilisest vastuolulisest tendentsist, mis Läänes ~~[illegible]~~ teerisid — soov kõrvaldada Saksamaad kui ülemaailmset imperialistlikku võistlejat ja — nõukogudevastane poliitika, domineeris kahtlemata teine.

Lääneriikide poliitika Saksamaa suhtes oli algusest peale suunatud kontrrevolutsiooni toetamisele.

1) В.Н. Дурденевский, Послевоенные конституции Запада, вып. 2. Ленинград 1924, с. 27

Nagu ülpool mainitud, kaotasid Saksamaa suhtes kehtestatud kitsendused peagi oma efektiivsuse ja likvideeriti täielikult. Selle asemel suundus lääneriikide tähelepanu Saksamaa kui nõukogudevastase kantsi kiirele taastamisele.

* *
*

Saksamaal valitses sõjajärgseil aastail suurpankade ja kontsernide poolt organiseeritud ohjeldamatu inflatsioon.

Inflatsioon kujutas endast saksa finantskapitali peenelt läbimõeldud hiiglaslikku röövkäiku väikeste inimeste säästudele ning tööliste ja teenistujate teenistusele. Saksa marga täielik langus tegi rahva kerjusvaeseks, aga monopolistid ja sõjatööstuse magnaadid, kes olid oma kapitalid paigutanud materiaalsetesse väärtustesse ja välisvaluutasse, ei vabanenud mitte ainult võlgadest, vaid muutusid miljardäridiks.[1]

Inflatsioon - selle sõna formaalses mõttes - algas juba sõja esimestest päevadest. 31. juulil 1914. a. katkestas riigipank panganootide vahetamise kulla vastu. Augusti lõpuni kasvas panganootide arv käibes 2 miljardi margani. 10 aastat hiljem - inflatsiooni lõpuks oli käibes 93 triljoni pabermarka. 1923. a. algul maksis üks ameerika dollar 60.000 saksa marka. Enne inflatsiooni sai tööline 1500 - 2000 marka aastas; 1923. a. moodustas see summa ameerika valuutas umbes 3 senti, st. oli väiksem paki närimiskummi väärtusest.[2]

1) W. Bredel, E. Thälmann, Tallinn 1957, lk. 62
2) Р. Сэсюли, ИТ Барбениндустрия, Москва 1948, lk. 70

Saksa rahva enamus mõistis, kes oh tõelised süüdlased inflatsiooni tekkes. Vastutavaiks marga langus ja olukorra eest, mis su endaga kaasa tõi, lugesid nad monopoliste.

Hoides oma käes Weimari vabariigi rahalisi positsitsioone, kasutasid finantsmagnaadid inflatsiooni väiksemate kontsernide hävitamiseks ja firmade ühinema sundimiseks.

Organisatsioonilises suhtes jätkus neil aastail ettevõtjate koondiste tugevnemine. 4. detsembril 1919.a. moodustati Ülesaksamaaline Vabriku- ja Tehaseomanike Liit. Nimetatud organisatsioon ja Saksa Töö-andjate Liitude Ühendus olid järgmistel aastatel tähtsamaiks keskseteks ettevõtjate organisatsioonideks.[1]

Saksa Töö-andjate Liitude Ühendus tegeles eelkõige võitlusega ametiühingute vastu, töötasu ja tööpäeva, sotsiaal-poliitiliste jm. sarnaste küsimustega, Ülesaksamaaline Vabriku- ja Tehaseomanike Liit aga rohkem klassivõitlusega majanduslike ja poliitiliste problemidega.

Väiksemad organisatsioonid etendasid alluvat osa. 1921.a. ühinesid kõik organisatsioonid elsotsas Saksa Töö-andjate Liitude Ühendusega — Ettevõtjate Liitude Keskkomiteeks.[2]

Aastail 1919.-1923. oli nende organisatsioonide poliitiline joon järgmine: seal, kus oli olemas hä-

1) Р. Сэсюли, И Г Фарбениндустрие, lk. 70

2) Ю. Кучинский, Очерки истории германского империализма, Москва 1952, lk. 270

daoht, et liiga tugev vastupanu võib tervitada olukorra nagu see oli 1918. a. novembris, püüti ettevaatlikult teha järeleandmisi, võideldes viimase jõuni. Seal aga, kus tööliste käsul valitses ühtsus, kus reformism, opportunism jt. töölisklassi seltsis erikujud lubasid ettevõtjaid üle minna pealetungile, seal tuli nii agressiivselt peale tungida, kui vähegi võimalik. Viimase poliitika viis selleni, et 1924. a. algusest hoidsid ettevõtjad, monopoliitid ja trustihaid, tööandjate liitude ja majanduslike ühingute juhid jälle tugevasti võimu oma käes.[1]

Kõigi organisatsioone ühendas ühine eesmärk – algul kõrvale tõrjuda töölisorganisatsioone, hiljem nad lõplikult kõvitada; algul viia nullini edusammud, mis töölised revolutsiooni tulemusena saavutasid, hiljem viia täide oma ennesõjaaegsed avastuslikud unistused.

Juhtivad kohad suurimais organisatsioonides kuulusid Stinnesile, Thyssenile ja teistele rendetaolistele monopoliitlikele haidele.

Hugo Stinnes': uute valduste arv oli Esimese maailmasõja lõpuks kasvanud sellisel määral, et seda otse raske arvestada oli. Oma ettevõtmiste viimasel perioodil (k. Stinnes suri 1924. a.) kooshes tema „imperium" rohkem kui saja viiekümnest valdi firmast, kusjuures talle allunvate töölis-

1) Кучинский, lk. 270

üldarv ulatus miljoni inimeseni.

1921. a. sügisel lõi Stinnes kõikehaarava trustide trusti — Simens - Rein - Elbe - Schuckert - Union'i.[1] See oli ennenägematu ulatusega sõltumatu tööstusiik.

Et laiendada oma tööstuslikku võimu, segas Stinnes end aktiivselt poliitikaküsimustesse. Ta seadis oma kandidatuur üles reichstagis, kuhu ta energilise propaganda tõttu ka valiti. Erilist huvi ilmutas Stinnes ajalehtede allotamise suhtes oma mõju alla, võideldes monarhistide ja äärmiste natsionalistide toetamise eest. Nii näiteks kinnitati Berliinis 1921. a. toimunud munitsipiaalvaliniste järel, et just Stinnes'i ajalehtede agitatsiooni tagajärjel sotsialistid ja demokraadid kaotasid, kuna parempoolsed parteid said 100.000 häält.[2]

Stinnes'il oli oma agenteur kõigis Kesk-Euroopa mais, oma ajalehed Viinis, Budapestis, Prahas. Selle eesmärgiks oli saksamaa mõju suurendamine ja saksa kaubanduse laiendamise agressiivne toetamine.[3]

Ja nimelt inflatsioon oli see, mis tingis Stinnes'i tõusu, ta muutumise suurest spekulandist saksa majanduse väljapaistvaks kujuks.

Stinnes ja tema tohutud valdused oli vaid üks näide kapitali grandioossest kontsentreerumisest saksa monopolides ja nende poolt ettevalmistatavast pealetun-

1) Сэсюли, lk. 67
2) Сэсюли, lk. 68
3) Сэсюли, lk. 69

gist kogu ülejäänud maailmale.

Sünkohal tuleb meenutada J. V. Stalini sõnu: „Kapitalistid ei ole tühja jutu puhujad. Nad on teoinimesed. Nad teavad, et revolutsiooni ja kontrrevolutsiooni põhiküsimuseks on võimuküsimus."[1]

Inflatsioon Saksamaal peale esimest maailmasõda oli üheks meie aja kõige veidramaks majanduslikuks nähtuseks. Ta põhjustas saksa rahvale sama palju kannatusi kui sõda. Ta andis suurmava hoobi väikeettevõtjaile, saksa „keskseisusele", vabastades tegevusvälja suurtele trustidele.[2]

Samal ajal fašistlik - šovinistlikud sõjaõhutajad ja ajaloovõltsijad, väljendades finantskapitalistide seisukohta, püüdsid levitada väidet nagu üldise Saksamaa viletsuse süüdlaseks oleks Versaille rahuleping ja selle poolt kehtestatud reparatsioonid.[3]

Saksa imperilistid tundsid vähe huvi Saksamaa heaolu vastu. Neile oli tähtis vaid üks: säilitada ja suurendada oma isiklikku varandust.

Mis puutub tööliste olukorda, siis pärast sõjategevuse lõppemist, eriti seoses novembrirevolutsiooniga oli toimunud tööliste olukorras rida muudatusi.

Kõigepealt - 8-tunnise tööpäeva sisseseadmine. See oli saksa töölisklassi tähtsaks võiduks. Veel enam, võrreldes saksa töölisklassi ajalugu inglise ja prantsuse töölisklassi ajalooga, võib öelda, et saksa töö-

1) J. V. Stalin, Teosed, 3. k., Tallinn 1948, lk. 187
2) Сэсюли, lk. 69
3) А. Норден, Уроки германской истории, Москва 1948, lk. 68

lisklass saavutas esimesena tööpäeva lühendamise asjas võidu, mis omas tähtsust kogu töölisklassi jaoks.[1]

Suureks revolutsiooni edusammuks oli vabriku-tehase komiteede loomine, samuti see fakt, et kollektiivsed lepingud said nüüd kõigile töölistele kohustuslikuks — varem käis see ainult organiseeritud tööliste kohta. Selle tulemusena, et kollektiivlepingud kõigi tööliste jaoks kohustuslikeks muutusid, kasvas nende arv peaaegu kümnekordseks.[2]

1918. a. novembripäevil saavutasid töölised veel toetuse maksmise kehtestamise töötuile. See ei vähendanud muidugi töötust, kuid kergendas vähesel määral ta tagajärgi töölistele.

Mis puutub ülejäänud muudatustesse, siis muutsid need tööliste elutaseme veel madalamaks, kui see enne sõda oli.

Talupoegade olukord jäi peale novembrirevolutsiooni endiseks. 1918. a. novembrirevolutsioon — samuti nagu 1848. aasta revolutsioongi ei kõigutanud suurmaavalduse aluseid. Veel enam — kodanlik-mõisniklik valitsus viis läbi mõisniklik-junkurlike majapidamiste tugevdamise poliitikat.[3] Suurmaavalduse tugevdamiseks osutas valitsus suurmaapidajaile nii rahalist toetust, samuti lähtusid sellest eesmärgist kõik valitsuse poolt väljaantud seadused põllumajanduspoliitika alal.

1) Норден, Уроки германской истории, lk. 69
2) Ю. Кучинский, История условий труда в Германии, Москва 1949, lk. 243
3) Г.Т. Котов, Аграрные отношения и земельная реформа в Германии, Москва 1956, lk. 43

Jälgides tööpalga muutusi inflatsiooniaastail, võib öelda, et 1919. a. oli kogu tööpalk 200 - 430 % kõrgem, kui enne sõda. 1920. aasta jaanuari ja detsembri vahel tõusis tööpalk 50 % võrra; 1921. a. jaanuari ja detsembri vahel oli tõus veel tunduvam - üle 2/3; 1922. a. jaanuari ja detsembri vahemikus kasvas tööpalk sedavõrd, et näis nagu poleks mingeid piire sellele ohjeldamatule kasvule; detsembris oli ta 24 - 28 korda kõrgem, kui jaanuaris. Rahaline tööpalk kaotas igasuguse väärtuse, kuna ta muutus iga päeva, iga tunniga.[1] Arvestades marga tohutut langust, oli 1920. a. töötajate reaalpalk 33 % madalam sõjaeelsest.[2]

Eriti raske oli olukord toiduainete suhtes. 1922. aasta keskpaigaks kasvasid hinnad toidukaupadele ja laiatarbeesemeile 40 korda võrreldes 1920. aasta algusega. Esmajärgulise vajadusega produktide tarvitamine ühe inimese kohta langes teravalt võrreldes ennesõjaaegse tasemega: leiva tarvitamine 27 %-le, kartulite - 51 %-le, liha - 33 %-le.[3]

Tekkinud raskest majanduslikust olukorrast nägi valitsus väljapääsu surve tugevdamises töölisklassile, demokraatline õiguste ja vabaduste likvideerimises, mis töölisklass novembrirevolutsiooni perioodil saavutanud oli.

Töölised vastasid sellele streigivõitluse uue tõusuga. 1919. a. lõpul - 1920. a. algul haaras streigivõitlus kõik Saksamaa põhilised tööstuskeskused. Eriti suured mõõtmed

1) Кучинский, История условий труда в Германии, lk. 243

2) Шеверда, lk. 36

3) Шеверда, lk. 37

võttis lükumine raudteelaste ja sõetööliste keskel.

Kui 1919. a. lõpul ilmnes reaktsiooni püüe likvideerida vabriku-tehase komiteesid, levis massiline lükumine vabriku-tehase komiteede õiguste kaitseks ja laiendamiseks.

Sotsiaaldemokraatia ja reformistlike ametiühingute parempoolsete liidrite abil õnnestus reaktsioonil reichstagis läbi viia seadus vabriku-tehase komiteede meeutmisest tööliste ja teenistujate koostöö organeiks ettevõtjatega.

13. jaanuaril 1920. a. – seaduseprojekti arutamise päeval – kogunesid reichstagi hoone ette sajad tuhanded Berliini töölised, avaldades ägedat protesti seaduseprojekti vastuvõtmise suhtes.

Noske paiskas relvitute tööliste vastu sõjaväeosad. Tulemusena oli 42 tapetud ja 106 haavatud töölist.[1]

Sotsiaaldemokraatia parempoolsete liidrite reetlikkuse tõttu jäeti vabriku-tehase komiteed ilma oma õigustest ja edaspidi pidid nad endast kujutama vaid tööliste ja kapitalistide huvide „lepitamise" „majanduslikke" organeid.

See tähendas sammu edasi novembrirevolutsiooni saavutuste likvideerimise teel.

Toetudes „vabatahtlekele", samuti teistele Noske poolt loodud kontrrevolutsioonilistele organisatsioonidele, surus 1919. a. juunis loodud sotsiaaldemokraat Bauri valitsus halastamatult maha tööliste väljaastumisi. Noske omas seejuures plaaegu diktaatorlikke volitusi.

1) Ulebepga, lk. 36

Massilise töölislükumise kasv hirmutas kodanlust. Arvete õiendamiseks töölisklassiga ja oma võimu tugevdamiseks hakkasid kapitalistid otsima uusi vahendeid. Osa nanu ohvitsere ja mõningaal suurkodanluse ringkonnad arvasid, et on saabunud juba õige aeg lüdu katkestamiseks sotsiaaldemokraatia lüdritega. 1919. a. keskpaiku hakkasid reichswehri juhid ette valmistama rügipööret. Maa kattus rohkearvuliste kontrrevolutsiooniliste militariseeritud organisatsioonidega nagu „Konsul", „Vüking" jt.[1]

1919. aastaga on seotud ka fašistliku partei teke. Demagogia abil püüdsid fašistid enda poole meelitadal linna ja küla väikekodanlust, samuti töölisklassi mahajäänud kihte. Talupoegadele lubasid fašistid maad, töölistele – töötuse likvideerimist ja osavõttu suurettevõtete kasumeist, linna väikekodanlusele – odavat krediiti. Fašistliku partei programm tõstis esile võitluse „Suur-Saksamaa" eest, Versaille lepingu tühistamise eest, kolooniate eest, „rassilise puhtuse" eest.[2]

Nii väljendus reaktsiooni süvenemine fašistliku partei moodustumises ja nagu juba eespool märgitud – rügipöörde organiseerimises reaktsioonilise sõjaväelise kliki poolt vabarügi kukutamise ning sõjalise diktatuuri kehtestamise eesmärgil. Mässu organiseerijate – kindralite Ludendorffi, von Seeckti ja Lüttwitzi selja taga

1) Шеберда, lk. 36
2) Шеберда, lk. 37

seisis reichswehr.

Kontrrevolutsionääride tegevus ei piirdunud ainult propagandaga. Juba 1919. a. kespaikn organiseerisid nad oma keskuse nimetusega „Rahvuslik ühendus". Nimetatud organisatsioon viis läbi poliitilist agitatsiooni vaimulike, turistide, noorte jt. analoogilistes organisatsioonides, samuti ohvitseride ja „vabatahtlike" organisatsioonides.[1]

1920. aasta algul tundsid Noske poolt organiseeritud „vabatahtlike" korpused end nüvõrd tugevaina, et otsustasid teostada oma eesmärgi – reaktsioonilise sõjaväelise diktatuuri kehtestamise.

12. märtsi ööl vastu 13. märtsi 1920. aastal vallutasid kontrrevolutsioonilised väed Berliini, kuulutasid Baubri sotsiaaldemokraatliku valitsuse laialisaadetuns ja moodustasid uue valitsuse eesotsas Ludendorffi agendi mõisnik Kappiga.

Üheaegselt toimusid sõjalised mässud Münchenis ja Königsbergis.[2]

Kappi ümber koondusid kõik reaktsionääride ja poliitilised avantüristid, „vabatahtlike" korpuste palgalised mõrtsukad ja kindralid. Nende võimuloleku aeg oli aga üsna lühike. Samal ajal, kui valitsus ja sotsiaaldemokraatia liidrid olid valmis kapituleeruma putšistide ees, tõusis kogu töölisklass võitlusele Kappiga.

Kommunistliku partei initsiatiivil kuulutati välja

1) Зубок, lk. 38
2) Шеверда, lk. 37

üldstreik. Juba 13. märtsi õhtul puhkesid suurtes Berliini ettevõtetes streigid.[1] 14. märtsil katkestati Berliinis vee, gaasi ja elektrivoolu andmine. Päev hiljem jäi seisma kogu transport.[2]

Kogu Saksamaa majanduslik elu hakkas lonkama, ükski vabrik ei töötanud, katkes kaubalüklus, meeskonnad lahkusid laevadelt, linnades katkes tänavalüklus. Võitluses kontrrevolutsioonilise militaristliku kliki vastu ei piirdunud töölised ainult majandusliku elu ja liikluse halvamisega, vaid võtsid kätte ka relvad.

Streigilaine haaras kogu maa. Streikis ligi 12 miljoni töölist, teenistujat ja ametnikku.[3] Kõrvuti kommunistidega võtsid liikumisest osa ka sotsiaaldemokraadid ja parteitud. Stiihiliselt tekkis ühisrinne. Liikumine muutus nii võimsaks, et isegi Üldise Saksa Ametiühingute Ühenduse (ADGB) juhatus oli sunnitud liituma streikivate töölistega ja andma nõusoleku üldstreigiks.

Hamburgis, Ruhri piirkonnas, Saksis, Tüüringis jm. purustasid töölised putšist osasõtjad. 17. märtsil oli Kappi valitsus sunnitud tööliste survel põgenema.[4]

„Ühine, võimas üldstreik tegi kolme päevaga lõpu sellele putšile."[5]

Eesrindlikud töölised tahtsid lõppu teha mitte ainult Kappi, vaid ka Noskega. Märgates sellist hädaohtu, hakkas sotsiaaldemokraatia juhtkond manööverdama. Ebert andis lubadusi valitsuse koosseisu

1) В.Д. Кульбакин, Германия в 1918-1939 годах, Москва 1952, lk.13
2) Шеверда, lk. 37
3) samas
4) Варнке, lk. 98
5) vt. Шеверда, lk. 38

muutmise, mässu süüdlaste kohtu alla andmise, kontrrevolutsiooniliste ohvitseride organisatsioonide laialiajamise, tähtsamate tööstusharude sotsialiseerimise kohta. Töölised jäid uskuma valitsuse lubadusi, katkestasid üldstreigi ja läksid 23. märtsil tööle. Valitsus ei mõelnudki täita oma lubadusi — töölised osutusid petetuiks.

Teisiti läks sündmuste käik Ruhris, kus võitlus Kappi putši vastu muutus eriti teravaks. Üldstreik, mis siin algas 15. märtsil, kasvas üle relvastatud ülestõuseks.[1] Võitluse käigus formeerisid töölised Punaarmee välüksusi, millede arvuline koosseis oli suurem kui 100.000 inimest. Nad vallutasid mitu linna, sealhulgas Ruhri pürkonna suurima tööstuskeskuse Esseni ja puhastasid mõningate päevade jooksul kogu Reini pürkonna kontrrevolutsioonilistest väeosadest.[2]

Kodanlusele saabusid kriitilised päevad. Aga ka seekord esinesid parempoolsed sotsiaaldemokraadid kapitalismi päästjaina. Tööliste Punaarmee oli loodud stühiliselt ja ei omanud ühtset juhtivat revolutsioonilist keskust. See kergendas sotsiaaldemokraatia juhtkonnal Ruhri pürkonna Punaarmee reetmist.

Tööliste liikumise mahasurumise Ruhri pürkonnas tegi valitsus vahetult ülesandeks sotsiaaldemokraat Severingile.* Saabunud 23. märtsil Essenisse, kutsus ta kokku tööliste esindajad ning meelitas neid

1) Кульбакин, Германия в 1918 - 1939 годах, lk. 13
2) Шеверда, lk. 38

* Karl Severing (1875 - 1952)

alla kirjutama lepingule, mille kohaselt valitsus kohustus relvitustama monarhistliku sõjaväe, mitte tooma sõjaväeosi Ruhri piirconda, puhastama riigiaparaadi reaktsioonilistest elementidest, teostama demokraatlikke reforme ja amnesteerima ülestõusnud.[1]

Töölised omaltpoolt pidid katkestama streigi ja viima Punaarmee väeosad neutraalsesse tsooni.

Sotsiaaldemokraadid ja „sõltumatud" toetasid täielikult Severingi tingimusi.

Oma kohustused täitsid töölised järgmisel päeval. Kasutades Punaarmee lahkumist, kutsus Severing viivitamatult reichswehri väeüksused Ruhri piirconda. Algas valge terror. Tuhanded töölised tapeti, heideti vanglasse ja saadeti karistustöödele.

Ruhri tööliste kangelaslik võitlus lõppes kaotusega. Ka seekord andis tunda tugeva, järjekindla kommunistliku partei puudumine, kes oleks viinud töölised lõpliku võiduni. Hoolimata sellest on tööliste võitlusel kappovlaste putši vastu nii ajalooline kui ka praktiline tähtsus kogu saksa töölisklassi jaoks.

See oli esimene üldine poliitiline streik, milles saksa töölisklass esines ühendatuna ja mis tõestas, et ühtne töölisklass on võitmatu.[2]

Ühtlasi näitas üldstreik, et ilma ühtse juhtimiseta marksistlik-leninliku partei poolt võib saavutada ainult ajutist edu.

---

1) Кульбакин, Германия в 1918-1939 годах, lk. 14

2) Варнке, lk. 99

1920. a. juunis toimusid reichstagi valimised. Valimiste tulemused näitasid, et osa töölisi on sotsiaaldemokraatia enamuse mõju alt vabanenud. Kui 1919. a. sai sotsiaaldemokraatia enamus 11,5 miljoni häält, siis 1920. a. ainult 6 miljoni. Teisest küljest — „sõltumatute" poolt anti 5 miljoni häält, s.o. 2,5 korda rohkem, kui 1919. a.[1] See näitas, et massid uskusid ikka veel „sõltumatute" revolutsioonilisi fraasl. Kommunistlik partei sai valimistel ½ miljoni häält.

Reichstagi valimiste järel pidi saksa sotsiaaldemokraatia esmakordselt pärast 1918. a. 9. novembrit kodanluse ees taanduma. Moodustati puht-kodanlik kabinett eesotsas Förenbachiga.

Töölislükumine aga ei vaibunud.

Kommunistliku partei juhtimisel võttis saksa tööliskla osa hügelseurest rahvusvahelisest lükumisest noore Nõukogudemaa kaitseks. Loosungi all „Käed eemale Nõukogude Venemaast!" haaras see lükumine 1920. a. juunis-juulis seure osa Euroopa töölistest.[2]

Saksa töölised pidasid kinni prantsuse sõjalisi eselone, mis sõitsid läbi Saksamaa rindele Nõukogude Venemaa vastu — abiks valgekaartlikule Poolale.

E. Thälmanni juhtimisel kehtestati Kieli kanalis madruste ja vabriku-tehase komiteede liikmete poolt teostatav kontroll eesmärgil — mitte läbi lasta interventidele appi saadetavaid sõjalisi transportvahendeid.[3]

1) Зубок, lk. 42
2) Варнке, lk. 100
3) Шеверда, lk. 39

Nõukogude riigi edukas võitlus interventide vastu soodustas saksa tööliste revolutsioonilise võitluse tõusu. Kiirenes diferentseerumine töölisklassi ridades.

Proletariaadi massilise revolutsioonilise võitluse mõju all toimus Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku partei ridades sel perioodil äge võitlus. Töölised-„sõltumatud" nõudsid oma juhtidelt sidemete katkestamist reetliku II Internatsionaaliga ja ühinemist Kominterniga. 12.-17. oktoobrini 1920. a. toimus Halle linnas sõltumatu sotsiaaldemokraatliku partei kongress, mida partei juhid igati püüdsid desorganiseerida. Lihtlükmed aga, kes moodustasid 2/3 kongressi delegaatidest, nõudsid visalt ühinemist Kominterniga. Puhkes äge võitlus, mis lõppes partei lõhenemisega.[1] Pahempoolsed „sõltumatud" eesotsas Ernst Thälmanniga ühinesid 1920. a. detsembris Berliini kongressil Saksamaa Kommunistliku parteiga.[2]

Hamburgi proletariaadi juht Ernst Thälmann võitles energiliselt saksa töölisklassi ühtsuse taastamise eest ja saavutas „sõltumatute" massilise üleminekn kompartei ridadesse.

Ühinemiskongressil oli suur tähtsus — nüüdsest peale eksisteeris Saksamaal massiline revolutsiooniline partei.

Tõsi, ka peale ühinemist ei vabanenud Saksamaa noor kommunistlik partei veel paljudest sektantlikest vigadest (keeldumine tööst ametiühingus, kompromissidest jne). Vaatamata neile vigadele oli ta aga kõige revolut-

1) Кульбакин, Германия в 1918-1939 годах, lc. 14
2) Шеверда, lc. 40

sioonilisemaks parteiks Saksamaal, ja hoidis kõrgel võitluse lippu natsionalistliku ja sotsiaalse orjuse vastu.

Suurt tähtsust saksa kommunistliku partei jaoks omas v. I. Lenini töö „Pahempoolsuse „lastehaigus" kommunismis", milles Lenin näitas sügava marksistliku kriitikaga sektantlikke vigu ja õpetas, kuidas neid parandada ja muuta partei töölisklassi tõeliselt revolutsiooniliseks marksistlikuks parteiks.

Kominterni juhtimisel tegi Saksamaa Kommunistlik partei tõsist tööd masside enda poole võitmiseks ja töölisklassi ühisrinde loomiseks. 8. jaanuaril 1921. a. pöördus Saksamaa kommunistliku partei keskkomitee avaliku kirjaga sotsiaaldemokraatliku, sõltsumatu sotsiaal-demokraatliku ja kommunistliku partei ning ametiühingute poole. Kirjas oli ettepanec ühise võitluse organiseerimise kohta töölisklassi majandusliku olukorra parandamiseks, militaristlike organisatsioonide laialisaatmiseks ja puruustamiseks, proletaarse omacaitse loomiseks streikide kellamise vastu.[1]

Kompartei kutsus töölisklassi võitlema kaubanduslike ja diplomaatiliste suhete kehtestamise eest Nõukogude Venemaaga.

Sotsiaaldemokraatliku partei ja ametiühingute liidrid ei pööranud tähelepanu kommunistliku partei ettepanekuile. Töölisklassile avaldas aga kompartei avalik kiri suurt mõju ja suurendas tööliste poolehoidu kommu-

1) Ulebepga; lk. 41

nistlikule parteile.

Preisi landtagi valimistel 21. veebruaril 1921. aastal sai kompartei 1211 häält ja viis läbi 31 saadikut, kuna seni ei olnud kommunistlikul parteil landtagis ühtegi saadikut.[1]

Kommunistliku partei edu kutsus kodanluse hulgas esile paanilise hirmu. Püüdes purustada saksa töölisliikumist järkjärgult, osade kaupa, otsustas kodanlus alustada Kesk-Saksamaa eesrindlikest proletaarlastest. Saksa kodanlus lootis, et revolutsioonilise liikumise summutamine aitab tal Ententeilt välja kaubelda soodustusi.

Selle eesmärgi saavutamiseks valis kodanlus armastatud provokatsioonitee. 18. märtsil 1921. a. andis saksi ülempresident sotsiaaldemokraat Hersing vastavalt valitsuse käpunäiteile provokatsioonilise käsu vabrikuum ja tehastesse suurte politseiüksuste sisseviimisest „võitluse eesmärgil kriminaalsete elementidega".[2]

Politseiüksused käitusid äärmiselt väljakutsuvalt. Kesk-Saksamaa töölised vastasid sellele üldstreigiga, mis kasvas üle ulvastatud ülestõuseks.

Võitluse peamisteks keskusteks muutusid Mansfeldi mustmetallurgia rajoon ja „Leina" keemiatehas Merseburgi linna lähedal. Mansfeldis võttis streik üldstreigi iseloomu. Töölised nõudsid rajooni puhastamist politseidest ja spioonidest. Vastuseks sellele saatis Hersing siia täiendavaid politsei- ja žandarmeeria

1) Шеверда, lk. 41
2) Кульбакин, Германия в 1918-1939 годах, lk. 14

üksusi, valmistudes veriseks arveteõiendamiseks töölistega.

21. märtsil saatis Saksamaa Kommunistlik partei Mansfeldi rajooni Max Helz'i, kes Kappi vastu võitlemise perioodil oli näidanud end vilunud partisanide juhina.[1] Küresti organiseeris ta Mansfeldis partisanisalgad.

Partisanid pürasid ümber Eislebeni linna, kuid ei suutnud seda vallutada. Politseiüksustele appi tulnud abi-jõud sundisid Helz'i katkestama linna püramise ja viima partisanid Merseburgi rajooni, kus nad pürati varsti ümber võimsate kontrrevolutsiooniliste jõudude poolt ja purustati.

Terava iseloomu võttis tööliste võitlus „Leina" tehases. Tööliste purustamist kergendas siin aga see, et töölised võtsid algusest peale kaitsepositsiooni.

Ühlaegsett rebrastatud võitlusega Kesk-Saksamaal toimusid tööliste ülestõusud ka teistes Saksamaa keskustes. Solidaarsustreigid puhkesid Berliinis, Hamburgis, Ruhris.

Kuid samuti nagu Kesk-Saksamaal, suruti ka seal proletariaadi väljaastumised halastamatult maha.

Noor kommunistlik partei ei suutnud ühendada kogu töölisklassi ühiseks võitluseks kodanlusega. Proletariaadi väljaastumised kandsid isolevitud, laialipillatud iseloomu.

Proletariaadi lüüasaamine ei seletu aga ainult

1) Зубок, lk. 44

ühtse juhtimise puudumisega. Kesk- Saksamaa proletaariaadi jõude halvas Saksa kommunistliku partei juhtkonna hulka pugenud reformistide – opportunistide tegevus. Opportunistid – eesotsas Paul Leviga – olid marksistliku teooria ja proletaarse revolutsiooni otsustavad vastased, kes ajasid kodanluse ees kapitulleerumise poliitikat. Kominterni III kongress heitis Levi ja ta pooldajad parteist välja.[1]

Komintern andis vastulöögi ka „ultravahempoolseile" Saksa kommunistliku partei — Ruth Fischeri ja Maslow' rühmale. „Ultravahempoolsed" nutsusid töölisi ülestõusule igas olukorras, hoolimata võitlusvalmidusest ja muudest tegureist, mis kindlustavad ülestõusu võidukat lõpule viimise.

Hinnates märtsiaktsingute tähtsust, ütles Lenin, et vaatamata juhtide vigadele, on neil saavutusi edasi.[2]

Pärast 1921. a. märtsiüritusi ei paranenud Saksamaa sise- ja välisolukord. Saksamaa suhted Entente'iga teravnesid üha enam.

Fehrenbachi valitsus asendub sel perioodil Wirth-Rathenau valitsusega, mis otsustas Entente'i nõudmiste suhtes kompromissi teha.

Töölisliikumine Saksamaal kasvas. Seda tingis inflatsioon, tööliste üha halvenev majanduslik olukord.

---

1) Ulbrichi, lk. 43

2) V.I. Lenin, Teosed, 32. k., Tallinn 1955, lk. 448

Finantsiline korralagedus Saksamaal viis selleni, et 1922. a. katkestas Saksamaa reparatsioonide maksmise ja nõudis Entente'ilt endale moratooriumi. Kasutades Saksamaa seisukohast reparatsioonide tasumisest, otsustas Prantsusmaa Belgia ja Itaalia toetusel okupeerida Ruhri basseini.

III pt.

Saksamaa suhted Nõukogude Venemaaga 1920-1922.a.

Nõukogude - saksa suhete ajalugu räägib sellest, et nõukogude ja saksa rahva vahel on täiesti võimalikud normaalsed rahuarmastavad suhted.

Erilist huvi pakub sellelt seisukohalt Saksamaa sisepoliitika Weimari vabariigi esimesel perioodil. Neil aastail elas Saksamaa üle raske ajajärgu - ta oli poliitiliselt isoleeritud, kusjuures maa oli sõja tagajärjel äärmiselt laostunud.

Nüsuguses olukorras sõlmis Saksamaa noore Nõukogude riigiga lepingu, nüs läks ajalukku Rapallo lepingu nime all. Rapallo lepingu allakirjutamine oli Weimari vabariigi ajaloos suurimaks sündmuseks.

„See on", kirjutas W. Pieck „nõukogude rahupoliitika ajalooliseks dokumendiks saksa rahva suhtes."[1]

Saksamaa tee Rapallole oli kuruline.

Esimest korda kohtusid Saksamaa ja Nõukogude vabariigi esindajad n.ö. läbirääkimiste laua taga Brestis, kus Nõukogude vabariik kirjutas alla rööveliikule Bresti rahule.

Nõukogude rahvas kandis mehiselt Bresti rahu-

---

1) vt. м. Орлова. Из истории советско-германских отношений [в первый период существования Веймарской республики], „Международная жизнь" № 8 1957 ск. 59

lepingu tingimusi, samal ajal Austria - Ungari ja saksa imperialistid rikkusid neid pidevalt. Nad okupeerisid Ukraina, vallutasid Krimmi, Baltimaad, Valgevene ja olid kontrrevolutsiooni aktiivseiks toetajaiks.

Ähvardas katkeda seegi „hingetõmme", kuid Lenin mõistis geniaalse ettenägelikkusega, et nõukogude rahvaste võitlus ja lähenev revolutsioon Saksamaal teevad lõpu röövellikule „rahule".

Vaevalt poole aasta pärast algaski Saksamaal revolutsiooniline kriis. Saksa imperialistlik kodanlus ja junkrud katkestasid diplomaatilised suhted Nõukogude Venemaaga, kartes, et „vene eeskuju" hakatab saksa töölisklassi.

Saksa kodanluse seas levis mõte - võtta Venemaalt revanši läänes kaotatud sõja eest. Kodanlus hakkas otsima Entente'iga koostööd võitluseks Nõukogud Venemaa vastu. Läbirääkimiste ajal Compiègne'is nõudis saksa delegatsiooni kuulur kindral Winterfeldt, spekuleerides „kommunistlikule ohule", kategooriliselt saksa väeosade jäämist nõukogude territooriumile.[1] See ettepanek võeti vastu.

Saksa valitsus tuletas võitjaile pidevalt meelde „Ida Lädaohtu", pakkudes seejuures innukalt saksa soldateid võitluseks Nõukogude üüsi vastu. 1919.a. tegid saksa kindralid Hoffman jt. Entente'i võimudele ettepaneku ühise liidu sõlmimiseks

1) vt. „Международная жизнь" #8 1955, lk. 59

„bolševismi vastu" ja osa võtmiseks kallaletungist Nõukogude vabariigile. 1) Ka see ettepanek leidis vastukaja.

Hiem bolševismi ees oli see, mis ei lubanud Entente'il lõplikult purustada saksa militarismi.

1918. - 1919. aastal toimusid Entente'i organiseeritud sõjakäigud nõre Nõukogude riigi vastu. Saksamaa võttis osa nõukogudevastasest interventsioonist.

1920. a. aprillis algas Entente'i III sõjakäik. See toimus ajal, mil nõukogude rahvas kommunistliku partei juhtimisel asus teostama ajaloos ennenägematut hiiglaslikku majanduse plaanipärast ülesehitamist, asus ellu viima GOELRO plaani - venemaa ajaloos esimest elektrifitseerimise plaani.

Entente kolmandas sõjakäigus kuulus peamine osa panide Poolale ja Wrangelile. V. I. Lenin on neid nimetanud rahvusvahelise imperialismi kaheks käeks, milledega ta tahtis kägistada Venemaad. Nõukogudemaa kohale kerkis jälle surmaoht. 2)

Saksa valitsus teatas rahva survel oma neutraliteedist Poola agressioonisõjas, tegelikult lubas ta aga pidevalt läbi Saksamaa sõita valgepoolakaile appi saadetavail rongidel relvade ja laskemoonaga.

Saksa valitsus toetas agressiooni, lootes, et see nõrgestab nii Nõukogude Venemaad kui ka Poolat ja aitab kaasa uute vallutuste teostamisele.

---

1) „Международная жизнь", №8 1955, lk. 60

2) И.К. Кобляков, От Бреста до Рапалло, Москва 1954, lk. 94

Põetudes Entente'i nõukogudevastastele meeleoludele, püüdis saksa valitsus saada luba relvastatud jõudude tugevdamiseks ja Ida-Preisimaal kohalike junkrute juhatuse all asuvate reaktsiooniliste kodukaitse väeosade arvuliseks suurendamiseks.

Saksa valitsus lootis seoses Poola kallaletungiga Nõukogude Venemaale tekkinud olukorda kasutada valgekaartlike väeosade formeerimiseks kasvava töölisliikumise vastu. Entente'ile saadetud noodis toodi esile valelik väide „üha enam ähvardavamaist teateist Nõukogude vabariigi sõjaliste ettevalmistuste kohta ja Vene vägede kontsentreerumisest piki Saksamaa idapiiri." 1)

Ohtu Saksamaa piiriäärseile rajoonidele Nõukogude Venemaa poolt, ohtu, millist tegelikult ei olnud olemas, püüti kasutada saksa militarismi salasepitsuste kergendamiseks.

Saksa valitsevate ringkondade provokatsiooniline poliitika Nõukogude riigi suhtes leidis konkreetse väljenduse soovis mitte regulerida Nõukogude - saksa suhteid ja Saksamaa osavõtus võitlusest Nõukogude Venemaa vastu USA - Entente'i imperialistide poolel.

Saksamaa Kommunistlik partei paljastas rahvale valitsuse alatu, nõukogudevaenuliku olemuse, kriipsutades alla, et ta ei ole võimeline teostama sõbralikku poliitikat Nõukogude Venemaa suhtes.

1) vt. Норден, Между Берлином и Москвой, lk. 345

Kommunistlik partei kutsus saksa rahvast võtma oma kätte Nõukogude Venemaaga suhete taastamise asja, kuna sellest küsimusest oli huvitatud kogu saksa rahvas. Küsimuse lahendamiseks tegi saksa kommunistlik partei ettepaneku, et saksa - Nõukogude Venemaa läbirääkimistest võtaksid osa esindajad kõigist tööliste ja teenistujate poliitilistest ning majanduslikest organisatsioonidest, kes siis kontrolliksid saksa valitsuse tegevust läbirääkimiste ajal.[1]

Tekkinud sisepoliitilises olukorras ei võinud saksa valitsus enam vaikida, vaid pidi näitama saksa proletariaadile, et võetakse tarvitusele teatud abinõud nõukogude - saksa suhete reguleerimiseks.

Algasid läbirääkimised vastastikuse lepingu sõlmimiseks sõjavangide küsimuses. 1920.a. veebruari lõpus andis Saksa valitsus nõusoleku Nõukogude Venemaa voliniku ofitsiaalseks tunnustamiseks Saksamaal selles küsimuses, ühtlasi oma esindaja määramiseks Moskvasse samade funktsioonidega.

1920.a. mäetsi algul arutas Rahvuskogu välisasjade komisjon kaubanduslik - tööstuslike ringkondade nõudmisel oma istungil küsimust majanduslike suhete taastamisest Nõukogude Venemaaga.[2]

Vahemärkusena tuleb tähendada, et selle küsimusega seoses on nõukogude ajaloolaste käsutuses mõningaid huvitavaid dokumente, mis Nõukogude

1) Кобляков, lk. 95
2) Кобляков, lk. 96

armee sai Suure Isamaasõja ajal trofeedeks saksa arhüvidest. 1920.-1926. aastasse kuuluvais dokumentides leidub rida fakte selle kohta, et juba neil aastail ettenägelikumad saksa tööstuurid ja poliitikategelased, hoolimata nende vaenulikust suhtumisest kommunistlikesse ideedesse, taipasid tihedate majanduslike ja poliitiliste suhete vajalikkuse tähtsust Nõukogude Venemaaga.

Saksa AEG („Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft") juhid Felix Deutsch ja Walter Rathenau käsitlesid 17. veebruaril 1920. aastal saksa kantslerile adresseeritud kirjas küsimust suhete taastamisest Nõukogude Venemaaga kui küsimust, millest oleneb Saksamaa poliitiline ja majanduslik tulevik." 1) Kirjas mainitakse, et „Kopenhaagenis toimuvad juba mõningate nädalate jooksul läbirääkimised Inglise valitsuse esindajate ja Nõukogude vabariigi vahel. Prantsuse parlamendis on väljendatud soovi järgneda Inglise eeskujule, kusjuures see ei leidnud teravat vasturääkimist, mis seni on siin alati osaks saanud säärastele arvamustele. Hiljuti sõlmiti rahu Nõukogude vabariigi ja Eesti vahel. Nõukogude Venemaa esindajad püüavad selle poole, et rahulikul teel saavutada kokkuleppeid ka teiste naaberrükidega. Mida suuremaid edusamme Nõukogude vabariik selles suhtes saavutab, seda enam kasvab võimalus sidemeiks tema ja Entente' maade vahel

1) vt. Из истории советско-германских отношений [Документы из германских архивов. 1920-26 гг. Публикация] „Международная жизнь", № 1 1957. lk. 183

ja seda lähemale tuleb hädaoht, et Saksamaa laseb mööda momendi saksa poliitikale educate aluste loomiseks Ida-Euroopas. Igal juhul – kõik viitab sellele, et Entente otsib kokkulepet Nõukogude Venemaaga, kuid ta valmistab seda ette kõigil võimalikel viisidel, enne kui avalikult tunnistab bolševismi sobivaks partneriks läbirääkimistes."

Pidades vajalikuks peatset sidemete sõlmimist Nõukogude Venemaaga, rõhutavad kirja autorid, et „selliseid sidemeid nõuavad nii poliitilise kui ka majandusliku iseloomuga kaalutlused."

Deutsch ja Rathenau arvestasid ka kommunismi levimise „ohu" võimalikkust Saksamaal, kuid samas kirjutasid: „Nõukogude Venemaa juhid – need on targad inimesed ja mõistavad kahtlemata, et Saksamaa as seisvad majanduslikud probleemid kannavad hoopis teistsugust iseloomu, et 1918. aasta novembripäevade krahhist saadik on Saksamaa üüklik võim palju tugevnenud ja peale selle on saksa rahval täiesti teistsugune psüühiline laad, kui vene rahval; neist põhjustest on küllalt, et täielikult petteda arvestustes vene eskuju kordumise võimalikkusest saksa pinnal." 1)

Kirjas on esile toodud võimalus, et Saksamaa võib muutuda „entente": Euroopa üükide kolooniaks, ekspluateerimise objektiks ...", kuid teisest küljest – kirja autorid on veendunud, „et Saksamaa ja

1) „Международная жизнь", #1 1957, ск. 185

Venemaa vahel tekivad suhted, mis on kinnitatud tugevaima sidemega — mõlenii huvidega." 1)

Saksa valitsus ei julgenud teha aga ühtegi otsustavat sammu, kartes esile kutsuda City ja Wall-Streeti sahulolematust. Kelldumine nõukogude-saksa suhete taastamisest oli hinnaks, millega saksa reaktsioon tasus City'le ja Wall-Streetile võimaluse eest säilitada hoolimata Versaille lepingust sõjatööstust, laiendada „vabatahtlike" välosi — kontrrevolutsiooni löögirusikat, samuti ohvitseride kaadreid armee jaoks.

Kui Noske poolt loodud vanadest monarhistlikult meelestatud ohvitseridest ja kodanluse võsudest loodud „vabatahtlike" üksused ja teised kontrrevolutsioonilised poollegaalsed organisatsioonid olid küllalt tugevaks muutunud, otsustas saksa reaktsioon lõpu teha kodanlikule vabariigile. 13. märtsil 1920. a. loodi uus valitsus eesotsas Kappiga. Onea peaülesandeks kuulutas uus valitsus võitluse bolševismiga.

Saksa proletariaat vastas reaktsiooni väljaastumisele üldstreigiga, mis Ruhri piirkonnas kasvas üle relvastatud ülestõusuks.

Saksa tööliskla nõudis ikka otsustavamalt nõukogudevastase poliitika lõpetamist. 1920. a. aprilli kuupaiku toimunud Saksamaa Kommunistliku partei IV kongressil tõsteti eriti teravalt üles küsimus suhete regulerimisest Nõukogude Venemaaga. SKP IV kongressi

1) „Международная жизнь", № 1 1957, ск. 186

resolutsioonis agitatsioonist valimiskampaania perioodil näidati, et kompartei kogu propaganda-agitatsiooniline töö enne reichstagi valimisi peab toimuma loosungite all: proletariaadi diktatuuri eest, Nõukogude saksa vabariigi eest, tiheda koostöö eest Nõukogude Venemaaga.[1]

Kongress võttis vastu üleskutse saksa rahvale, ehtsudes kogu rahvast võitlema koostöö eest Nõukogude riigiga.

Saksamaal levis võimas liikumine suhete normaliseerimise eest Nõukogude Venemaaga. Vaimustatud Punaarmee kangelaslikust võitlusest interventidega, võttis saksa proletariaat Nõukogude-maa kaitsmise oma kätte loosungi all „Käed eemale Venemaast!"

Võitlustegevuse hingeks ja liikumapanevaks jõuks oli Saksamaa Kommunistlik partei. 9. mail 1920. a. esitas Saksamaa Kommunistlik partei Berliini proletariaadile üleskutse 11. mai massidemonstratsioonics loosungite all: „Kõige tihedamate poliitiliste ja majanduslike sidemete kehtestamise eest Nõukogude Venemaaga!", „Ei luba saksa kontrrevolutsioonil ja kontrrevolutsioonilisel valitsusel abistada agressoreid, kes on kallale tunginud Nõukogude Venemaale!"[2]

29. mail avaldas SKP keskorgan „Rote Fahne" keskkomitee üleskutse, milles paljastati saksa militaristide mahhinatsioone, mis avaldusid väeosade saatmises Baierisse ja eriti Idee-Preisisse, et

1) Кобляков, lk. 98
2) Норден, lk. 351

Poola purustamise korral luua siin uus „barjäär bolševismi vastu".[1])

Tugeva tõuke liikumisele sõbralike suhete kehtestamise eest Nõukogude Venemaaga andis kommunistlik partei seoses reichstagi töö algusega.

Esimesed reichstagi valimised algasid Weimari vabariigis 1920. a. juunis. Kommunistliku partei nimel esines reichstagis Klara Zetkin.

Oma kõnet 2. juulil 1920. aastal alustas ta solidaarsuse kuulutamisega Nõukogude Venemaale. Klara Zetkin krüpsutas alla, et ainult tihe liit Nõukogude Venemaaga võib päästa Saksamaa välispoliitilisest isolatsioonist. Ta näitas, et liit Nõukogude Venemaaga soodustaks Saksamaa majanduslikku taastamist, tugevdaks Saksamaad. Ühtlasi rõhutas kõneleja, et on vaja lõpp teha alanduse ja orjalikkuse poliitikale, millist Saksamaa on seni teostanud imperialistliku Entente'i suhtes ning „broneeritud rusika" poliitikale Nõukogude Venemaa suhtes. Klara Zetkin paljastas saksa sotsiaaldemokraatia ja kodanliku kirjanduse poolt levitatud valet nagu vastutaksid bolševikud Venemaa majandusliku laostatuse eest.[2])

Kommunistlik partei kutsus kahvast mitte uskuma valitsuse kinnitusi „neutraliteedist", vaid

1) Норден, lk. 351
2) Кобляков, lk. 98

[illegible] iseseisvalt tegutsema: „Töölised! Organiseerige Poola boikott! Takistage igati sõjaväeosade ja relvade vedu Poolasse! Looge organisatsioone nende abinõude teostamiseks!"

Kommunistliku partei üleskutsed leidsid tööliste hulgas kuuma vastukaja. Valitsus oli sunniteud saksa sahva demokraatlike jõudude survel esinema rahustavate avaldustega, et Saksamaal ei ole midagi tegemist Poola kallaletungiga Nõukogude Venemaale.

Reichstagi valimised toimusid terava klassivõitluse olukorras – reaktsioonilised jõud liidus sotsiaaldemokraatia liidritega püüdsid purustada saksa töölisliikumist eesotsas ta juhtiva jõu – kommunistliku parteiga.

Vaatamata karmile tagakiusamisele sai kommunistlik partei valimistel peaaegu ½ miljoni Läält. Nn. Weimari koalitsioon tervikuna (sotsiaaldemokraadid, tsentrum ja demokraatlik partei) sai valimistel kaotuse osaliseks. Selle tulemusena loodi 21. juunil 1920. aastal Förenbachi kodanlik valitsus.[1] Otsustavat osa etendas Förenbachi valitsuses Simons, kes sai välisministriks.

Simonsi määramine välisministri kohale tähendas seda, et saksa monopolid võtsid saksamaa välispolütika vahetult enda kätte.

---

1) Кобляков, lk. 100

Välispolütikas väljendus uue valitsuse kurss võitluse tugevdamises Versaille lepingu ja reparatsioonikohustuste läbivaatamise eest, reparatsioonikohustuste sabotleerimises, võitluses turgude eest.

Viha Nõukogude riigi vastu ja soov saavutada võitjate riikidega kokkulepe Versaille lepingu läbivaatamiseks, olid peamised põhjused, mis viisid selleni, et Saksamaa abistas Entente'i kolmanda sõjakäigu ajal ameerika - inglise ja prantsuse imperialiste võitluses Nõukogude Venemaa vastu.

Saksa valitsus ei tahtnud regulerida nõukogude - saksa suhteid. Läbirääkimisi Nõukogude Venemaaga taheti kasutada ainult saksa rahva demokraatlike jõudude rahustamiseks.

Nõukogude valitsus tegi korduvalt ettepanekuid alustada läbirääkimisi suhete parandamiseks. Ainuüksi 1920. aasta juunis - juulis teatas Nõukogude valitsus kolm korda oma valmisolekust kõigi nõukogude-saksa vaheliste probleemide lahendamiseks, kuid saksa valitsus jätkas endiselt suhete normaliseerimise sabotleerimist. 1)

Samal ajal saksa proletariaat toetas palavalt Nõukogude Venemaad võitluses agressorite vastu. Proletariaadi liikumine võttis sellised mõõtmed, et saksa raudteelaste ametiühingu juhtkonna laienda-

1) Кобляков, lk. 102

tud pleenum, millest võtsid osa raudteelaste esindajad kogu maalt, teatas, et „on tingimata vajalik kõigi vahenditega takistada välismaiste väeosade või sõjaliste materjalide vedu läbi Saksamaa territooriumi." 1)

Kõigil Saksamaa raudteedel loodi raudteelaste kontrollorganisatsioonid. Reini sildade rajoonis moodustati spetsiaalne vaatlejate grupp, mis pidi eriti tähelepanelikult kontrollima Prantsusmaalt tulevaid transportvahendeid.

Mida lähemale Varssavile jõudsid nõukogude väeosad, seda sagedamini ähvardas Entente otsese vahelesegamisega märkides, et saavutab vägivalla teel väeosade laskmise läbi Saksamaa Poolale appi.

Entente'i mõtted purunesid saksa rahva ühisrinde vastu.

Ainsaks poliitiliseks parteiks Saksamaal, kes jäi saksa rahva rahvuslike huvide kõrgusele oli kommunistlik partei. Kommunistid ei lakanud selgitamast töölisklassile, et ainus viis lõppu teha valitsevate ringkondade rahvavaenulikule ja nõukogudevastasele poliitikale seisab kodanluse võimu kukutamisei. Kommunistliku partei keskorgan „Rote Fahne" viis läbi süstemaatilist agitatsiooni proletaarse solidaarsustunde kasvatamise eest vene proletariaadile,

1) ot. Hopger, lk. 353

kriipsutades alla, et Nõukogude vabariigi eksisteerimisest sõltub ka saksa revolutsiooni saatus.

Igas „Rote Fahne" numbris ilmusid märkused „Nõukogude Venemaalt". Peale selle pöördus Saksamaa Kommunistlik partei 1920. aasta jooksul 8 korda proletariaadi poole spetsiaalse üleskutsega tugevdada aktiivset abi ja kaitset Nõukogude Venemaale ning boikoteerida panide Poolat.[1]

Kui 12. oktoobril 1920. a. Poola - Nõukogude rindel vaikisid relvad, siis võisid sajad tuhanded saksa töölised öelda endale, et nad soodustasid agressorite plaanide läbikukkumist.[2]

Sõja epiloog puhkes aga Saksamaa pinnal. Umbes 50.000 Punaarmee sõdurit olid seoses ajutiste lüüasaamistega üle minema Saksamaa pinnale, et mitte sattuda poolakate kätte vangi.

Saksa laagreis koheldi punaarmeelasi julmalt. Laagreisse lasti vene valgekaartlasi, kes püüdsid soldateid oma propagandale allutada. Saksa uaktsionäärid koos endiste tsaari ohvitseridega tegelesid laagreis nõukogudevastase agitatsiooniga.

Peale selle ümbritses interneeriteid pidevalt terve hulk spekulante, kes toiduainete eest kiskusid soldateil viimase särgi seljast.

Halbade sanitaartingimuste tõttu oli Laigestunute

---

1) Кобляков, lk. 107
2) Норден, lk. 373

arv laagreis väga suur.

Saksa piirivalve ja eelkõige reichswehr käitusid internevritutega sellise julmusega, mida võib nimetada otse barbaarsuseks. Laagreis valitses preisilik kasarmustiil. Internevritutega käituti sageli halvemini, kui kurjategijatega. Kasutades valelikke ettekäändeid, nimdi isegi nõukogude sõdurite tapmiseni.

Hoopis vastupidine oli käitumine saksa sõjavangidega Nõukogude Venemaal, kus sõjavangide laagrid olid likvideeritud ja vangilangenuid kohelde vabade inimestena.

Tingimusi, milledes asusid nõukogude sõdurid Saksamaal, läbistas esimesena saksa kommunistlik partei. Reichstagi saadikud - kommunistliku partei liikmed eesotsas Klara Zetkiniga süüdistasid reichstagi tribüünilt teravasti saksa valitsust, kelle süü läbi said tuhanded nõukogude kodanikud jämeda mõnitamise osalisteks.

Ka sel perioodil kelldusid saksa valitsevad ringkonnad endiselt suhete normaliseerimisest Nõukogude riigiga ja jätkas endise vaenuliku poliitika läbiviimist.

Reichswehri ülemjuhatus mitte ainult ei tugevdanud režiimi laagreis, vaid 6. detsembril 1920. a. andis provokatsioonilise käsu, mille kohaselt saksa laagrite piirivalve sai õiguse racendada vene sõjavangide suhtes laskerelvi.[1]

---

1) Кобляков, lk. 108

Veendunud selle käsu provokatsioonilises iseloomus, nõudis Nõukogude valitsus kategooriliselt ta kaotamist.

Saksa valitsus oli sunnitud arvestama Nõukogude valitsuse otsustava ettepanekuga ja saksa töölisklassi võimsa protestilainega ning pehmendama režiimi laagris, kaotades ühtlasi 6. detsembri määruse.

Suhted Nõukogude Venemaa ja Saksamaa vahel jäid saksa kodanlux ning tema sotsiaaldemokraatlike lakeide süü tõttu kogu 1920. aasta jooksul regulerimatuiks.

Keeldumine majanduslike ja poliitiliste suhete kehtestamisest Nõukogude Venemaaga viis Saksamaa täielikku sõltuvusse ameerika imperialistidest, kes kasutasid toidu- ja toorainete puudust Saksamaal.

Normaalsete suhete puudumine Nõukogude üügiga avaldas sügavat mõju eriti Saksamaa majandusele. Puudusid välisturud saksa tööstustoodangu realiseerimiseks – see viis ettevõtete lääbumisele, töötuse kasvule ja töölisklassi olukorra halvenemisele.

Nõukogudevastase poliitikaga halvendasid Saksamaa valitsevad ringkonnad ikka enam oma maa rahvusvahelist olukorda, muutes ta rahvusvahelises poliitikas subjektist objektiks.[1]

Samal ajal sammus Nõukogude riik ühelt võidult teisele. Nõukogudemaa ajaloolised edusammud

---

1) Кобяков, lk. 111

olid kindamatuks abiks nõgu rahvusvahelisele proletariaadile, sirendades kõigi maade töölistele usku oma jõusse.

1920. aasta lõpp ja 1921. aasta algus olid murrangulisteks momentideks ka Nõukogude Venemaa välissuhete arengus. Nii sõjaliste edusammude kui ka järjekindla rahupoliitika tõttu tõusis Nõukogude riigi autoritet ülal kõrgemale.

Peale ebaõnnestunud sõjalist võitlust vahi kapitalistlik maailm Nõukogude riigi vastu majanduslikku võitlust tegi. Imperialistid olid veendunud, et nõukogude võim ei suuda taastada Venemaa majandust ilma välismaise abita. Seepärast püüdsid nad kehtestamast Nõukogude riigiga kaubandus- majandussuhteid.

Ülle kaastatud 4-aastasest imperialistlikust ja 3-aastasest kodusõjast oli Nõukogude Venemaa tõsti rasses olukorras. Kommunistliku partei juhtimisel läks Nõukogudemaa sõjakommunismilt üle uuele majanduspoliitikale – NEP-ile. Ülesehitustöö edukaks kulgemiseks oli aga vaja sidemeid ka välismaailmaga ja nõukogude diplomaatia suunas oma tähelepanu kaubandussuhete kehtestamisele kapitalistlike riikidega võrdõiguslikkuse ja vastastikuse kasusaamise alusel. Selline poliitika andis ka tulemusi: üksteise järel sõlmisid kapitalistlikud riigid

Nõukogude Venemaaga kaubanduslikud suhted.

Rahutust hakkasid ilmutama ka Saksamaa kaubanduslik-tööstuslikud ringkonnad. Ajakirjanduse veergudel hakati innukalt tegelema nõukogude-saksa majanduslike suhete sõlmimise küsimusega.

Rida esinemisi saksa ajakirjanduses tunnistavad, et isegi valitsuse leeris tunnustati lõpuks seda lihtsat tõde, millist nõukogude valitsus kordas juba üle kolme aasta — et Euroopa ei või eksisteerida Venemaata ja et kriisist, mis on haaranud Euroopa, ei ole väljapääsu ilma Venemaa osavõtuta.[1]

Sõja ajal laienenud saksa tööstus vajas hädasti toorainet, kuna ta toorainetebaasid olid seoses Versaille rahulepinguga tunduvalt kokku kuivanud. Saksamaa oli kaotanud ka oma turustuskohad.

Ameerika ja inglise monopolistid ei leppinud ainult sellega, et neil Versaille lepingu tulemusena õnnestus kõrvaldada saksamaad kui konkurenti maailmaturgudelt, vaid nad pürasid ka saksa eksporti ja keelasid Saksamaal kaubanduslik-majanduslike suhete kehtestamise Nõukogude Venemaaga, kartes kaotada Saksamaa sõltuvust endast.

Kuid ikka sagedamini hakkasid töösturid pilke pöörama Nõukogude riigi poole. Ringkondade survel, kes olid huvitatud kaubanduslike suhete arendamisest

---

[1] ст. Кобляков, lk. 114

Nõukogude Venemaaga, arutati 1921. aastal reichstagis küsimust nõukogude - saksa suhete taastamisest. Mitmel korral avaldati siin mõtteid, et leping Venemaaga oleks Saksamaale ainsaks väljapääseks ja võimaluseks, et taaselustada aktiivset välispoliitikat. Arutlused reichstagis näitasid, et kõigi poliitiliste parteide esindajad olid sunnitud käsitlema küsimust suhete taastamisest Venemaaga, kui Saksamaa jaoks eluliselt tähtsat küsimust.

Interventsioonisõjast osavõtu eest oli Entente andnud Saksamaale rohkesti lubadusi. Lubadused jäid aga lubadusteks. Lääne valitsevad ringkonnad tahtsid ise kehtestada vägivalda Venemaa rahvaste üle — Saksamaale jäi vaid Entente': kuuleka teenri osa.

Interventsioonisõjast osavõtt ei toonud saksamaale oodatud pääsemist ka Versaille rahulepingust, mis oli Saksamaa asetanud „täieliku õiglusetuse ja alanduse tingimustesse." 1)

Rahalised maksud ja kohustuslik kaubanorm reparatsioonide arvel viisid Saksamaa töötavate masside elutaseme järsule halvenemisele ja ühtlasi sisepoliitilise olukorra teravnemisele kogu maal. Saksa rahvas oli sattunud kahekordse ekspluateerimise alla. See kutsus esile töötajate võitluse sotsiaalse vabastamise eest. Proletariaadi väljaastumised Kesk-Saksamaal, Ruhris ja Hamburgis

1) V. I. Lenin, Teosed, 31. k., Tallinn 1955, lk. 189

olid eredaks näiteks sisepoliitilise olukorra teravnemisest Saksamaal ja klassiantagonismi kasvust.[1]

Välispoliitika valdkonnas jäid Saksamaa taotlused – saavutada Versaille lepingu ja reparatsiooniplaanide revideerimist – tagajärjetuks. Prantsuse imperialistid esitasid Saksamaale kordusvalt nõudmisi, mille vastu Förenbach-Simonsi valitsus Wall-streetilt toetust ei leidnud. Ka inglise imperialistid ei tahtnud teravdada oma suhteid Prantsusmaaga.

Saksamaa osutus isolleritucs.

Alhs nüüd otsustas Förenbach-Simonsi valitsus lõpuks alla kirjutada Nõukogude Venemaa-Saksamaa ajutisele lepingule.

Nõukogude-Saksa kokkuleppe allakirjutamise 6. mail 1921. aastal tingis Saksamaa progressiivsete jõudude võitlus, kaine lähenemine küsimusele kodanlike ringkondade poolt ning vastuolude teravnemine Saksamaa ja Lääne vahel.[1]

1921. a. 6. mai leping oli Saksa valitsuse esimene sõltumatu välispoliitiline akt. Ühtlasi oli see leping Saksamaa poolt Nõukogude riigi faktiliseks tunnustamiseks.

Nõukogude Venemaa esindus Berliinis tunnistati ainsaks tõeliseks Vene riigi esinduseks Saksamaal.

Arvestades Saksa valitsuse soovi mitte sõlmida täielikke, lõplikult reguleeritud Nõukogude-Saksa

---

1) „Международная жизнь", № 8 1955, lk. 61

poliitilisi ja majanduslikke suhteid, sõlmis Nõukogude valitsus saksamaaga ajutise kokkuleppe. Teostades järjekindlalt rahu ja rahvaste sõpruse kindlustamise poliitikat, vaatas Nõukogude valitsus ka ajutisele lepingule kui rahvaste koostööks vajalikule eeldusele.

6. mai leping oli üles ehitatud vastavalt nõukogude välispoliitika põhiprintsiibile – mõlemi kokkuleppiva poole võrdsusele ja kokkuleppivate riikide seaduslikele huvidele. See oli esimene leping, milles saksamaa esines võrdõigusliku poolena. [1]

1921. aasta 6. mai ajutise lepinguga sai faktiliselt alguse Nõukogude-saksa suhete normaliseerimine. See oli suur samm edasi Rapallo poole. Ühtlasi oli 6. mai kokkulepe krahhiks saksa valitsevate ringkondade vaenulikus poliitikas Nõukogude venemaa suhtes.

Plagi järgnes Saksamaal kabineti vahetus. Förenbach-Simonsi valitsus asendati Wirt-Rathenau valitsusega.

Rathenau poliitika põhines saksa monopolide tihedale koostööle Ameerika-inglise-prantsuse monopolistlike ühendustega. Uue valitsuse arvestuse kohaselt pidi selline poliitika tõstma Saksamaa sõjalis-majanduslikku potentsiaali ja tegema võimalikuks Versaille lepingu läbivaatamise.

1921. a. kerkis üles suure rahvusvahelise kartelli

---

1) Кобяков, lk. 139

loomise nõte, mille projekti töötasid Ulja Stinnes ja Rathenau. Peamiseks eesmärgiks oli Nõukogude valitsuse kapitulleerumisele sundimine ja Venemaa „taastamise" sildi all seal kapitalistlikn orjuse restaureerimine, ühtlasi Nõukogude Venemaa muutmine kapitalistlike riikide kolooniaks.

1922. aasta jaanuari algul Cannes'is* toimunud liitlaste ülemnõukogu istungjärgul nõudis Rathenau võitjate riikide nõusolekut Saksamaale eriliste privilegide andmiseks vene rikkuste ekspluateerimisel.[1] Saksa imperialistid tahtsid muuta Venemaa tööstusliku Saksamaa agraar - tooraine ripatsiks. Nende plaanide kohaselt pidi Saksamaa vabanema ka reparatsiooniide maksmiset - need kajati hüglaslikele kasumile, millised saksa monopolid pidid edaspidi Venemaalt saama. Saksa imperialistide arvestuste kohaselt pidi mitte Saksamaa, vaid Venemaa maksma edaspidi võitjaile reparatsioone. Venemaa ja ta rahvaste arvel planeeriti kogu reparatsiooniküsimuse lahendamine.

Inglise - saksa monopolistide röövellikud plaanid määrasid Saksamaa poliitika sel perioodil Nõukogude Venemaa suhtes. Hoolimata sellest, et oli sõlmitud 1921. aasta 6. mai kokkulepe, et saksa rahvas nõudis sõbralike suhete ja tihedate majanduslike sidemete arendamist Nõukogude riigiga, keeldus saksa valitsus suhete lõp-

1) Кобляков, lk. 152

* talikuurort Prantsuse Riviera juures

likust uguleerimisest. Saksa monopolistid saboteerisid nõukogude - saksa koostöö arendamist võrdõiguslikkuse ja vastastikuse kasusaamise alusel ka peale 1921. aasta 6. mai lepingu allakirjutamist. Eelkõige avaldus see kaubanduslik - majanduslike suhete korduvas rikkumises Saksamaa poolt.

Ühtlasi algas uue interventsiooniplaani läbitöötamine, milles tähtsat osa etendasid saksa kindralid.

Wall - streeti õhutusel valmistusid saksa imperialistid süstemaatiliselt sõjaks Nõukogude Venemaaga. Imperialistid ei põlanud oma ettevalmistustes mingeid abinõusid - alates vene valge-emigrantidest, menševikest, ukraina, gruusid, aserbaidžani kodanlikest natsionalistidest ja lõpetades teotskistlik - buhhaarinlike reeturitega.

Nõukogudevastaste plaanide teostamisele oli mobiliseeritud kogu kapitalistlik pressiagenteur, ajakirjandus, raadio, kino. Rahvast püüti segadusse viia valedega Nõukogude riigist. Nõukogude rahupoliitikat püüti näidata agressiivsena ja ameerika imperialismi agressiivset poliitikat rahupoliitikana.

Saksa valitsevad ringkonnad jäid kurdiks rahva nõudmistele nõukogudevastase poliitika lõpetamise kohta.

Samal ajal ilmnes aga inna selgemini ka see, et

rahvusvahelise kartelli loomise plaan, Nõukogude Venemaa orjastamise plaan on määratud hukkumisele.

Nõukogudevastase konkuleppe sõlminusele avaldas otsustavat mõju tugevner konkurents kapitalistlike riikide vahel seoses turgude probleemi teravnemisega. Võitlus tooraine turgude eest ja soov lämmatada oma konkurente kutsus esile vastuolude teravnemise kapitalistlikus maailmas.

Nõukogude diplomaatia kasutas vastuolusid imperialistide, esmajärjekorras võitjate ja võidetud riikide vahel rahurüritusе ning rahvaste vahelise koostöö kindlustamise huvides. Nõukogude töölised ja talupojad vajasid eelkõige rahu, et ehitada sotsialismi, kusjuures Nõukogude valitsus on alati pidanud võimalikuks rahe süsteemi — sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi koostööd.

Sellises olukorras algasid 1921. aasta novembris Berliinis Nõukogude-saksa läbirääkimised. Otsustavat mõju läbirääkimiste käigule avaldas Stinnes: ümber koondunud monopolistide klikk, samuti ameerika-inglise imperialistide nõukogudevastane positsioon.

Võideldes saksa monopolistide plaanidega, mis olid otseselt sihitud Nõukogude riigi eksisteerimise vastu, kasutas Nõukogude valitsus oma poliitikas oskuslikult ajalooliselt tekkinud tihedaid kaubandus-majanduslikke sidemeid, mis Saksamaa ja Venemaa vahel eksisteerinud

olid juba tervete aastakümnete jooksul. Selliste sidemete taastamisest oli huvitatud küllaltki suur grupp saksa kesk- ja väikefirmasid ning ühinguid, kuna neil olid vene turuga kauaaegsed sidemed. Siia kuulusid eelkõige ettevõtted ja firmad, mis tegelesid mitut liiki masinate tootmisega.

See osa saksa tööstureist, kaupmeestest ja nendega seotud pankureist püüdis iseseisvalt sõlmida kaubanduslik-majanduslikke suhteid Nõukogude Venemaaga. Ühtlasi astusid kesk- ja väiketöösturid ning - kaupmehed välja ka rahvusvahelise kartelli loomise mõtte vastu, arvestades ette, et nende osa oleks seal teisejärgulise tähtsusega.

Suurte tellimuste esitamine Nõukogude riigi poolt Saksamaale kindlustas töö paljudele tuhandetele saksa töölistele.

Kõigi takistuste kiuste nõukogude - saksa kaubanduslikud ja majanduslikud suhted tugevnesid ja arenesid. Hoolimata monopolistide kliki vastutegevusest ja valitsuse passiivsest poliitikast, pidasid saksa firmad läbirääkimisi nõukogude kontsessioonide ja tellimuste saamise kohta.

Kõigist pingutustest hoolimata ei suutnud saksa reaktsioon piduadada majanduslik-kaubanduslike suhete arengut, suhete, milliseid Saksamaa rajas veel enam kui Venemaa.

„On olemas tugevam jõud, kui mistahes vaenuliku valitsuse või klassi soov, tahe ja otsus, su jõud on - üldised ülemaailmsed majandussuhted, mis sunnivad neid asuma sellele

muiga suhtlemise teile." 1)

1921. a. detsembris külastas Nõukogude riiki saksa tööstlurite ja kaupmeeste delegatsioon, et välja selgitada võimalusi nõukogudega - saksa kaubanduse laiendamiseks. 1922. a. jaanuari algul pöördus delegatsioon Saksamaale tagasi. Ettekandes saksa valitsusele tehti soodsaid järeldusi võimalustest kaubanduse arendamiseks Venemaaga. 19. jaanuaril 1922. aastal külastas Nõukogude riigi juhtide saksa valitsus juhti, esitades talle programmi majanduslike ja kaubanduslike suhete taastamiseks Saksamaa ja Nõukogude Venemaa vahel. 2)

Eriti tavavaks muutus suhete reguleerimise küsimus 1922. a. algul. Otsides väljapääsu viisist, alid Entente'i võimud 1922. a. jaanuaris Cannes'i konverentsil arutamad küsimust rahvusvahelise majandusliku konverentsi kokkukutsumisest ja otsustasid kutsuda sinna ka Nõukogude Venemaa esindajad. Konverentsi resolutsioonis oli räägitud ka Nõukogude riigi tunnustamisest.

Küsimus suhete reguleerimisest Nõukogude Venemaaga tõusis kõigi Euroopa riikide ette.

Rahvusvahelise majanduslik konverents otsustati kokku kutsuda 1922. a. veebruari - märtsi Genua linnas. Genuas lootsid kapitalistid saada revanši kaotatud interventsiooni eest, nad lootsid võidule uute võitlusvormide abil. Võitluses Nõukogude riigi vastu rakendasid kapitalistid kahesid poliitilisi, majanduslikke ja diplomaatilisi

1) V. I. Lenin, Teosed, 33. k., Tallinn 1955, lk. 129
2) Kodõrkob, lk. 168

relvade vastu.[1] Nõukogude riigi kapitulerumine nõus neile vältimatuna.

Ettevalmistused Genua konverentsiks võtsid rohkeke aega, kui see esialgses arvestuses ette nähtud oli. Genua konverents avati 10. aprillil 1922. a. Temast võtsid osa üheteistkümne riigi esindajad. Juhtivat osa kapitalistlike riikide delegatsioonide seas etendasid Inglismaa, Itaalia, Belgia ja Jaapani esindajad.[2]

Nõukogude valitsus oli võtnud Genua konverentsi suhtes kindla positsiooni. Ta teatas, et võtab konverentsist osa kui võrdõiguslik riik ja kõik katsed peale suruda Nõukogude riigile vastuvõetamatuid tingimusi on juba ette määratud ebaõnnestumisele. Teatades oma valmisolekust sõlmida kokkuleppeid võrdõiguslikkuse ja vastastikuse kasusaamise alusel, hoiatas Nõukogude valitsus samal ajal imperialiste kuritahtlike meetodite tarvituselevõtmise eest. „Meie", ütles V.I. Lenin, „oleme algusest peale ütelnud, et me tervitame Genuat ja oleme valmis sinna minema; ...me läheme sinna selleks, et kõige normaalsemalt ja kasulikumalt arutada selle kaubanduse poliitiliselt sobivaid tingimusi..."[3]

Inglise-ameerika imperialistid jäid kurdiks Nõukogude valituse hoiatustele. Enne Genua konverentsi algust – 20.-28. märtsini 1922. a. oli toimunud Londonis majandus- ja finantsekspertide konverents. Seal võetu võetud memorandum, mis sisaldas lüitlaste nõudmisi Nõukogude riigi suhtes ja resolutsiooniprojekte Genua konve-

---

1) Кобляков, lk. 182
2) „История международных отношений ...", lk. 152
3) V.I. Lenin, Teosed, 33. k., Tallinn 1955, lk. 186

rentsi kõigi tähtsamate küsimuste kohta, oli programmiks, mille abil imperialistid tahtsid orjastada Nõukogude riiki.

Ehkki Genua konverents oli kokku kutsutud Euroopa sõjajärgse majanduse taastamise arutamiseks, ei esitanud imperialistid ühtegi reaalset plaani Euroopa maade majanduse taastamiseks. Nad pürdusid Nõukogud Venemaa orjastamise plaaniga. Nõukogude riik andis imperialistide plaanidele terava vastulöögi, tõstes ühtlasi üles küsimuse kahe süsteemi – sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi koostööst.

Ameerika ja Entente'i imperialistid ei tahtnud kuuldagi, et Euroopa kapitalistlikud riigid oleks kriisist väljapääsu otsikud koostööst Nõukogude Venemaaga.

Imperialistide Läbiräärse käitumise tõttu nurjusid Genua konverentsi läbirääkimised. Imperialistide kaisis oli tekkinud aga sügav lõhe. Ja see lõhe süvenes veelgi Nõukogude Venemaa ja Saksamaa vahelise Rapallo lepingu sõlminusega.

Läbirääkimised Nõukogude Venemaa ja Saksamaa vahel toimusid juba enne Genua konverentsi. Faktiliselt olid nad läbi viidud Berliinis, kus nõukogude saatkond peatus teel Genuasse. Leping oli jäänud aga alla kirjutamata, kuna saksa valitsus tahtis siiski veel võita aega – kauplemiseks võitjate riikidega eelseisval konverentsil. Saksa kodanlus vihkas nagu võitjategi maade kodanlus

Nõukogude Venemaad ja oli valmis osa võtma nõukogudevastasest tegevusest, kui ainult võitjad oleks teinud järelandmisi Versaille lepingu revideerimise suhtes. Järelandmisi aga ei tulnud, pealegi veendusid Saksa valitsevad ringkonnad Genua konverentsil vellkord Nõukogude Venemaa kaalukas osas rahvusvahelises poliitikas. Saksa kodanlusel oli põhjust arvata, et suhete normaliseerimine Saksamaa - Nõukogude Venemaa vahel võib parandada ka Saksamaa rahvusvahelist olukorda.

Muidugi määris kaasa ka majanduslik tegur. Nõukogude Venemaa turg oli asukohalt lähedane, peale selle mahukas. Seepärast olid Saksamaa majanduslikud ringkonnad huvitatud sellest, et kasumid Nõukogude turult ei saaks endale Inglismaa ega mõni teine riik, vaid Saksamaa.

Lõplikult veendunud, et lavereimispoliitika Nõukogud Venemaa ja võitjate riikide vahel ei too soovitud kasu, nõustus saksa valitsus Rapallo külakeses Genua lähedal 16. aprillil 1922. a. allakirjutama Nõukogude - saksa lepingule. 1)

Teade Rapallo lepingu allakirjutamisest kutsus imperialistide leeris välja kohutava segaduse. Imperialistid olid tõelises hämmelduses, kuna kuigi ei suutnud uskuda, et kuulekas saksa valitsus julges iseseisvalt ette võtta sellise vastutava välispoliitilise sammu.

Rapallo lepingu kohaselt loobus Saksamaa Bresti rahulepingu tingimustest ja Nõukogude valitsus omakorda loobus reparatsioonidest, mis Saksamaa pidi Nõukogude Venemaale tasuma Versaille lepingu kohaselt. Saksamaa kuldumisega edaspidistest plaanidest seoses välismaise omandi ekspropriesimisega Venemaal, andis Rapallo

1) Кобляков, ск. 201

lepingu 2. artiklel löögi imperialistide nõudmistele Nõukogude riigi suhtes välismaise omandi tagasisaamisest või täielikust kompensatsioonist.

Nõukogude riigile, kes tolajal alustas suhete reguleerimist teiste maadega, omas natsionaliseerimise tunnustamine suurt tähtsust.

Vastavalt Rapallo lepingu 3. artiklile taastati viivitamatult diplomaatilised ja konsulaadisuhted kahe riigi vahel.

Leping määras kindlaks ka majanduslike suhete alused mõlemi riigi vahel, lähtudes suurima enamsoodustuse printsiibist.

Vastavalt Rapallo lepingu 5. artiklile võisid mõlemi maa valitsused, lähtudes nimetatud printsiibist, vastu tulla mõlemi maa majanduslikele vajadustele ja vahetada eelnevalt arvamusi vastavate küsimuste printsipiaalseks reguleerimiseks.

Nõukogude - saksa lepingu sõlminine Rapallos oli löögiks imperialistide poliitikale, kelle sooviks oli Nõukogude Venemaa isoleerimine rahvusvahelisel areenil. Rapallo leping andis löögi ka Saksamaa majanduslikule isolatsioonile ja soodustas Saksamaa suveräniteedi taastamist.

Arvestades vastuolude kasvu Entente: laagris ja selle laagri: nõrgenemist, kirjutas Wirt-Rathenau valitsus alla Rapallo lepingule. Saksa valitsus oli sunnitud arvestama ka saksa rahva ja tema demokraatlike jõudude tugevneva surve.

Kogu saksa rahvas nõudis nõukogudevastase poliitika lõpetamist, mis oli oma olemuselt rahvavaenulik ja oleks viinud Saksamaa lõplikule orjastamisele ameerika-inglise-prantsuse imperialistide poolt.

Samuti kartsid saksa valitsevad ringkonnad, et Nõukogude Venemaa võib sõlmida lepingu Entente'iga, tunnustada Versaille lepingut ja liituda selga võitjate leeriga, mis viiks vaenuliku ringi sulgumisele Saksamaa ümber.[1]

Erinevalt kogu Versaille-Washingtoni sõjajärgsest süsteemist, mis rajanes ühtede valitsemisele ja teiste allutamisele, oli Rapallo leping tõeliseks rahulepinguks ilma annektsioonide ja kontributsioonideta kahe Euroopa suurima riigi vahel.

Rapallo lepingu tähtsus ulatus kaugele üle nõukogude-saksa suhete piiride. Rapallos leppisid Nõukogude riik ja Saksamaa kokku, et tuleb teha lõpp vaenule teineteise vahel ja sellega vältida ühtlasi sõja ohtu. Rapallo leping oli tõeliseks faktoriks rahu kindlustamisel kogu maailmas. Ta lõi vajalikud eeldused kahe süsteemi-sotsialistliku süsteemi Nõukogude riigi näol ühest küljest ja kapitalistliku süsteemi weimarliku Saksamaa vahel-koostööks rahu ja rahvaste hädaohtuse tugevdamiseks. Selles seisnebki Rapallo lepingu ajalooline tähtsus.

---

1) Кобляков, lk. 227

1923. aasta – saksa proletariaadi revolutsioonilise võitluse kulminatsiooniaasta.

1921. a. mais oli Entente riikide Londoni konverentsil lõplikult kindlaks määratud Saksamaale peale pandud reparatsioonide summa 132 miljardi marga suuruses.[1]

Juba esimene väljamaks reparatsioonide arvel 1921. a. mais – 1 miljard marka – viis Saksamaa finantsid korralagedusse, kutsus esile marga väärtuse languse ja halvendas niigi rasket majanduslikku olukorda. Finantsiline laostus viis selleni, et 1922. a. katkestas Saksamaa reparatsioonide väljamaksmise ja nõudis endale moratooriumi.[2]

Kõik saksa valitsused 1919. – 1923. aastani, kasutades vastuolusid võitjate leeris, sabotleerisid süstemaatiliselt reparatsioonikohustuste täitmist ja Versaille rahulepingut tervikuna. Veel ei jõudnud kuivada tint Versaille rahulepingul, kui saksa monopolistid inglise-amerika imperialistide ja prantsuse reaktsiooni kaastegevusel asusid taastama reichswehri ja sõjatööstust.[3]

Rahvusvahelisel areenil jõudsid prantsuse-saksa vastuolud 1923. aastaks haripunkti.

---

1) А. Шеверда, Рабочее движение в Германии в 1918-1939 годах; Москва 1957, lk. 45

2) samas

3) Д. Давидович, Гамбургское восстание 1923 года, „Вопросы истории", №11 1948, lk.3

1923. a. jaanuaris tegi Entente'i reparatsioonikomisjon otsuseks Prantsusmaa, Itaalia ja Belgia esindajate häältega Suur-Britannia esindaja hääle vastu, et Saksamaa keeldub kuritahtlikult reparatsioonikohustuste täitmisest.

11. jaanuaril alustas 100.000-meheline Prantsuse-Belgia armee Ruhri basseini okupeerimist.[1]

Poincare valitsuse poliitikat diktteris prantsuse imperialistide püüe kindlustada oma majanduslikku ja poliitilist ülemvõimu Lääne-Euroopas, samuti revanši kaitus võidetud Saksamaa poolt tulevikus.[2]

Poincare avantüüri soodustas ka Inglise ja USA kahepalgeline poliitika.

Stinnes'i ja teisi suuri saksa tööstusmagnaate ei hirmutanud Ruhri okupeerimine. Nad arvasid põhjendamatult, et Prantsusmaa poolt Lääne-Euroopa suurima industriaalkeskuse vallutamine teravdab Inglise-Prantsuse suhteid ja kindlustab saksa militarismi taastamise plaanidele efektiivsema toetuse Inglise-USA valitsevate ringkondade poolt.[3] Saksa suurmagnaadid olid isegi huvitatud suhete katkestamisest Prantsusmaaga ja Ruhri okupeerimisest. Sõda oli neile vajalik kui allikas uute kasumite saamiseks.

Ruhri okupeerimine viis niigi kurnatud Saksamaa otse katastroofilisse olukorda. Tunduvalt vähenes

1) „Вопросы истории", № 11 1948, lk. 3
2) Орлова, Германия в 1923 г., Москва 1957 lk. 3-4
3) Орлова, lk. 5

tööstustoodang, kasvas tööfute arv. Ruhri okupeerimisega läks kaduma 88% kogu söetoodangust, rohkem kui 40% raua- ja 70% terasetoodangust läks kaduma.[1] Marga vääktus langes pidenalt.

Kui Ruhri okupeerimise algul maksis ameerika dollar 10.000 saksa marka, siis juba okupatsiooni esimestel päevadel - 50.000 marka.[2]

Saksa ja prantsuse monopolide tülile, mida omaltpoolt õhutati Londonist ja New-Yorgist, võis lõpu teha ainult töölisklassi ühendatud tegevusega. Juba esimestest päevadest peale, nii prantsuse väeosad Ruhri basseini marssisid, võitles SKP - Nõukogude Liidu ja Prantsusmaa kommunistlike parteide toetusel - imperialistlike okupantide vastu. 7. jaanuaril 1923. a. avaldas Saksamaa Kommunistlik partei imperialistlikku vägivallatsemispoliitika vastu protesti.[3] Jaanuari algul Essenis toimunud rahvusvahelisel tööliste konverentsil tehti katset luua tööliste ühisrinne, et aktiivselt segada end Ruhri okupeerimise küsimusse.[4] Proletariaadi ühisrinde lõhestajaiks osutusid aga II Internatsionaali reeturid.

Nii tekkis Ruhri kriis kui Prantsusmaa, Suur-Britannia ja USA agressiivsete jõudude imperialistlike väljamõeldiste tulemus, kui Saksa kodanluse provokatsioonilise tegevuse vili, tekkis töölisklassi lõhestatuse tingimustes - sotsiaaldemokraatliku partei ja ametiühingute keeldumise tulemusena koostööst kommunistliku parteiga.

---

1) Ulbricht, lk. 106
2) Ulberga, lk. 45
3) Ulbricht, lk. 110
4) Орлова, вк. 5-6

Saksa rahvast toetas sel kriitilisel perioodil kogu rahvusvaheline proletariaat eesotsas Kominterniga.

Ainsa riigina maailmas avaldas protesti Ruhri okupeerimise vastu prantsuse imperialistide poolt Nõukogude Liit. Nõukogude diplomaatia võttis tarvitusele konkreetseid abinõusid, et kõrvaldada Prantsuse-Saksa konflikti ja takistada selle laienemist kogu Euroopa ulatuses. Nõukogude valitsuse esindaja külastas naaberriikide pealinnu ja veenis valitsusi säilitama neutraliteeti ning mitte mõtlema uuele sõjale.

Vastuseks Ruhri okupeerimisele kuulutas saksa valitsus välja „passiivse vastupanu" poliitika. Selle poliitika olemus seisnes selles, et töölisi kutsuti klassirahule oma kodanlusega, ja okupantidele vastupanule sel teel, et keeldutakse tootmast ning ühtlasi neid ka varustamast Ruhri söega.[1] Pariisist ja Brüsselist kutsuti ära Saksamaa diplomaatilised esindajad.

Ametnikke, raudteelasi ja kogu Ruhri elanikkonda keelati täitmast okupatsioonivõimude korraldusi. Algas „Ruhri sõda".

Saksa kodanlus lootis töö katkestamisega Ruhris ning Prantsusmaale vajalike söenormide kinnipidamisega desorganiseerida prantsuse majandust.

Saksa tööstusmagnaadid Stinnes ja Thyssen pi-

1) Шеберда, lk. 45

dasid juba enne Ruhri okupeerimist salajasi läbirääkimisi prantsuse kapitalistidega Prantsuse - saksa söe - terase sündikaadi moodustamise asjus. Stinnes nõudis üle poole aktsiaist saksamaale, prantsuse kapitalistid ei olnud nõus sakslastele andma aga üle 40 %. [1] „Passiivse vastupanu" poliitika abil lootsid saksa monopolistid jõuda prantslastega soovitud kokkuleppele.

„Ruhri sõjas" ei juhindunud saksa kodanlus rahvuslikest huvidest. Kogu „passiivse vastupanu" raskus lasus töötava rahva õlul. Toodangu tunduv vähendamine viis tööturu tohutule kasvule. Rohkem kui 60% töölistest olid töötud või töötasid mittetäidiku nädala. [2]

„Vastupanuliikumist" finantseeris saksa valitsus — elanikkonna maksukoorma suurendamise ja riigipanga laenude teel, mis viisid saksamaa maailmas ennekuulmatu inflatsioonini. [3] „Passiivse vastupanu" poliitika abil veeretasid saksa rasketööstuse magnaadid riigipangast oma seifidesse miljard marka. [4]

Monopolistid püüdsid oma tegevust maskeerida patriootliku demagoogiaga. Saksa kodanlus tõstis üles loosungi: „Isamaa on Lädaohus". 15. jaanuaril viidi Ruhris valitsuse initsiatiivil läbi pooletunnine protestistreik. [5]

---

1) Зубок, lc. 49
2) Шверда, lc. 46
3) „Вопросы истории", № 11, 1948 г., lc. 4
4) samas
5) Орлова, lc. 8

Ruhri okupeerimine kutsus esile ka fašistliku liikumise uue formilise tõusu koos tema „rahvuslikku" ja „sotsialistliku" demagoogiaga. Fašistlik propaganda püüdis oma mõju alla haarata eeskätt rahva kesskihte, kes sotsiaalse seisundi tõttu on tavaliselt polütiliste vaadete poolest kõige kõikuvamad.

Fašistid andsid rohkesti lubadusi. Suurimat reklaami tehti „Versaille ahelaist" päästmise ümber.

Kodanliku propagandaga esinesid kooskõlas sotsiaaldemokraatliku partei liidrid ja kirjandus. 1914. a. 4. augusti eeskujul moodustasid sotsiaaldemokraatia liidrid ühise rinde kodanlusega. 1)

Lühikeseks ajaks õnnestus kodanliku propaganda abil laiu rahvamasse kaasa tõmmata imperialistlikku Ruhri konflikti kodanliku natsionalismi lipu all. Ka suur osa töölistest, kes olid segadusse viidud valede ja „rahvuslikku" demagoogiaga, astusid prantslastest anastajate vastu „classirahu positsioonilt." Reformistide õhutusel toimusid tööliste protestistreigid- ja demonstratsioonid. Reformistide initsiatiivil saadeti protestidemonstratsioon ka Mainzi, kus prantsuse sõjakohus arutas arreteeritud ettevõtjate küsimust. Viimased olid reklameeritud kodanliku ajakirjanduse poolt „rahvuslike kangelastena". 2)

Kommunistliku partei ette tõusis suur ülesanne—

1) Орлова, lk. 10
2) Орлова, lk. 11

juhtida töölisklassi võitlust okupantide vastu, samuti nende vastu, kes osutusid saksa rahva huvide reetureiks – tööstusmagnaatide ning Cuno valitsuse vastu.

Ruhri kriis, moodustades ühe osa kapitalismi üldkriisist, sai hügelsuurte sotsiaalsete vapustuste lähtepunktiks. Maal puhkes võimas streigiliikumine. Eriti terava iseloomu võttis Ruhri tööliste võitlus.

1923. a. jaanuaris toimus Leipzigis Saksamaa kommunistliku partei VIII kongress. Kongressi ajaks oli parteis 225.000 liiget ja partei andis välja iga päev üle kolmekümne ajalehe. 1)

Sel revolutsioonilise võitluse otsustaval momendil oli partei ja muidugi ka kongressi juhtimine Brandler-Thalheimeri reeturliku oportunistliku grupi käes. Reeturliku grupi eesotsas seisis trotskist Radek. 2)

SKP VIII kongressi ajal desorganiseerisid brandlerovlased reeturlikult kogu kongressi tööd. Nad olid Kominterni poolt üles seatud ühise rinde taktika ja töölisvalitsuse moodustamise vastu. Kongressil võeti vastu oportunistlikud otsused, mis moonutasid ühisrinde taktikat. Brandlerovlased püüdsid moonutada ka marksistlik-leninlikku õpetust proletaarsest revolutsioonist ja relvastatud ülestõusust.

Oportunistide vastu astus kongressil välja revolutsiooniline tiib, mille eesotsas seisis Ernst Thälmann, kes

---

1) Шеверда, lk. 46
2) „Вопросы истории", № 11 1948, lk. 4

juhtis tolajal Saksamaa Kommunistliku partei Hamburgi organisatsiooni. Vastukaaluks brandlerovlaste oportunistlikule loosungile ühisest rindest sotsiaaldemokraatia ladvikuga, tõstis Thälmann esile loosungi ühisrinde kehtestamisest sotsiaaldemokraatlike töölismassidega. Ernst Thälmann, Wilhelm Pieck, Klara Zetkin, Walter Ulbricht jt. võitlesid congressil parteivaenulike seisukohtade vastu ühisrinde ja töölisvalitsuse küsimustes.[1]

Parempoolsete mõju all keeldus aga kommunistliku partei VIII kongress Ruhri okupeerimise küsimuse spetsiaalsest arutamisest.

Vastuseks „passiivse vastupanu" poliitikale rakendasid prantsuse ja belgia okupatsiooniväed rangeid repressioone. Ona 6-kuuse peremehetsemise aja jooksul saatsid nad välja mitu tuhat raudteelast koos perekondadega, sajad inimesed arreteeriti.[2]

Alates 1923. a. cevadest levis Saksamaal massiline streigivõitlus, mis eriti terava iseloomu võttis Ruhri piirkonnas. Ruhri proletariaadi liikumise põhilisteks vormideks olid tööliste poolt ettevõtete ajutine vallutamine ja 15-30 minutilised protestistreigid.[3]

---

1) Ulbricht, lk. 113
2) Зубок, lk. 49
3) Шеберда, lk. 46

Saksamaa majanduslik olukord halvenis iga päevaga. Saksamaa oli lõhestatud kaheks osaks: okupeeritud ja okupeerimata osaks.

Katkes majanduslik side erinevate rajoonide vahel. Okupeerimata rajoonid ei saanud enam Reini-Ruhri piirkonnast sütt, rauda jt. tööstusele vajalikke tooraineid. See kutsus välja tööstustoodangu tohutu languse Saksamaal. Kui tööstusproduktsiooni indeksiks 1913. a. võtta 100, siis 1923. a. võrdus see 46, 9. [1]

Tohutu kürusega langes marga kurss. Saksa marga väärtuse täielik langus tegi rahva kerjusvaeseks, aga monopolistid ja sõjatööstuse magnaadid, kes olid oma kapitalid paigutanud materiaalsesse väärtustesse ja välisvaluutasse ei vabanenud mitte ainult võlgadest, vaid muutusid miljardärideks.

Samal ajal, kui töölised töötasid sõna tõsises mõttes meidu ja nälgisid, rikastusid bõesikuningad, suured tööstus- ja finantsmagnaadid üle öö. Kasutades marga piderat langemist, lõi Stinnes piiri taga grandioosse kontserni filiaalidega, mis koondasid, enda kätte hügelsuured materiaalsed väärtused. [2]

Sõjajärgne inflatsioon ületas varsti oma initsiaatorite esialgsed plaanid, ähvardades neid

1) Орлова, lk. 12
2) Орлова, lk. 15

ennast sellesse keerisesse kaasa kiskuda. 1923. a. algul mansis Saksa rük amerika dollari eest 10 tuhat marka, lühikese aja pärast 50 tuhat, seejärel aga 100 tuhat, 1 miljon marka. Arvude muletu võidujoons ulatus 100 miljonini, 500 miljonini, lõpuks 1, 3, 5 biljonini.[1]

Astronoomiliste arvudeni ulatuvast „kõrgest" nädalapalgast jätkus töölistel palgapäeval vaevalt ühe pätsi leiva ja natukese kunstmee ostmiseks. Enesetapmiste arv kasvas koos puuduse kasvuga. 1923. a. jaanuari keskpaigast kuni märtsini tõusid toiduainte jl. kaupade hinnad keskmiselt 300 - 400 %.[2] Tööliste raalpalk ulatus 1923. a. jeuliks 50 %-ni sõjaelsest.[3]

Puhkesid streigid ja näljamässud. Töölised mõistsid peagi, et Cuno valitsuse „passiivse vastupanu" poliitika viib masside laostumisele ja tööstusmagnaatide rikastumisele.

Mässama hakkasid isegi ametnikud — „riigi kõige ustavamad teenrid." Pangad lakkasid funktsioneerimast. Sõjalaenud, hoiuraamatud, pangatšekid — kõik see muutus tühjaks mõisteks. Laostumine haaras mitte ainult töölisi, vaid ka elanikkonna keskkihte.

Ruhri tööliste võitlus okupatsiooniružiimi vastu liitus võitlusega Saksa ettevõtjate ja Cuno valitsuse vastu, monopolistide - separatistide kliki vastu eesotsas Adenaueriga, kes olid osutunud saksa rahva rahvuslike huvide

1) W. Bredel, E. Thälmann, lk. 62
2) Єрмова, lk. 16
3) Зубок, lk. 50

reetjaics. Maistreikidest võttis osa ligi 400.000 Ruhri töölist. Nende loosungics oli: okupatsioonivägede kõrvaldamine ja Cuno valitsuse tagandamine.[1]

Saksa töölisklassi eestavaics liitlasteks oli kogu rahvusvaheline töölisklass eesotsas vene ja prantsuse töölistega.

Nõukogude ametiühingud oseetasid Ruhri töölistele materiaalset abi 100.000 kuldrubla ulatuses.[2]

Prantsusmaal toimusid arvukad miitingud ja demonstratsioonid loosungite all: „Maha Poincare!", „Maha Ruhri okupatsioon!"[3]

Ruhri proletariaadi liikumine levis üle kogu Saksamaa. Kogu maal moodustati proletaarseid sadakondi (sotnjad), mis said alaliseks tööliste omakaitseks. Vabriku - tehase komiteed ja sel perioodil tekkima hakanud kontrollorganid said üha suurema mõja osaliseks masside seas.

Sotsiaaldemokraatia juhtkond astus teravalt välja punaste sadakondade vastu. Preisimaal kellas Siseminister sotsiaaldemokraat Severing proletaarsed sadakonnad.[4] See ei pidurdanud proletariaadi võitlusinnu kasvu. Maiks arvestati juba 300 proletariaadi sadakonda, oktoobri alguseks - 800.

Sadakonnad ühendajid oma ridades ligikaudu 100.000 inimest, kusjuures 1/3 neist asus Saksis.[5]

---

1) Ulbricht, lk. 123
2) Зубок, lk. 50
3) Шеверда, lk. 47
4) Зубок, lk. 51
5) Орлова, lk. 33

Sadakonnad tekkisid ettevõtteis kõigi tööliste osavõtu tulemusena, arvestamata nende parteilist kuuluvust, ja olid vabriku-tehase komiteede ning kontrollorganite kõrval saksa proletariaadi tähtsaiks võitlustegevuse organeiks.

Sadakonnad olid töölis-talupoegade võimu sõjalise jõu iduks Saksamaal. [1]

Töölisliikumise kasv, konflikt Prantsusmaaga, inflatsioon ja majanduse kasvav laostumine tugevdasid samal ajal lõhenemist saksa kodanlikes ringkondades. Kõige ettenägelikum osa saksa kodanlusest pidas võimalikuks väljuda majanduslikust kriisist või vähemalt seda pehmendada kaubanduse laiendamise teel Nõukogude Liiduga ja nõudis idapoliitika aktiviseerimist.

Saksa kodanlikus ajakirjanduses arutati elavamini kui kunagi varem saksa-nõukogude suhete küsimust. Populaarsuse võitsid koosolekud, kus esineti ettekannetega Nõukogude Liidu olukorrast ja Nõukogude-saksa suhetest.

„Uksed itta" olid avatud. Saksa valitsus pidas aga paremaks laveerida Lääne ja Ida vahel ning ei kasutanud kaugeltki neid võimalusi, neida pakkus Rapallo leping.

Cuno valitsuse rahvavaenulik sise- ja välispoliitika sünnitas masside vastupanu, andis eluõiguse ühisrinde organisatsioonidele, mille baasil levis Saksamaal terav

---

1) Орлова, lk. 34

võitlus sotsiaalse ja rahvuslikku vabastamise eest.

Aprillis - mais süvenes revolutsiooniline liikumine. Üks väljaastumine järgnes teisele. Inna suuremad rahvahulgad ühinesid liikumisega.

Alates maikuust, vapustasid Saksamaad lakkamatult puhkevad streigid, millest võtsid osa sajad tuhanded inimesed.

Streigid puhkesid ka Berliinis. 1. mail toimusid Lustgartenis ja Zooloogia aias grandioossed tööliste manifestatsioonid. Esimest korda peale novembrirevolutsiooni võttis demonstratsioonist osa 700.000 Berliini töölist eranditult kommunistliku partei loosungite all, punaste lippude ja punaste viienurgeliste tähtedega. Isegi Müncheris, vaatamata terrorile ja fašistide ähvardustele, võttis demonstratsioonist osa üle 70.000 inimese.[1]

Võimsad 1. mai streigid toimusid paljudes saksa linnades, hoolimata okupatsioonivõimude keeldudest ja kodanluse katseist neid nurja ajada.

Nagu eespool märgitud, omas keskset kohta 1923.a. maikuu väljaastumiste seas Ruhri söetööliste ja metallistide streik. Streik algas majanduslike nõudmistega. Pärast seda, kui ettevõtjad keeldusid järelandmisi tegemast, hakkas streik inna enam poliitilist iseloomu võtma ja kasvas üle tööliste relvastatud kokkupõrkeks politsei ja sõjaväeosadega.

---

1) Орлова, lk. 40

Tööliste ja ettevõtjate vahelistel läbirääkimistel saavutati mai lõpuks kokkulepe, et tööliste töötasu tõstetaksu 50 % võrra.[1] Töölised tahtsid streiki jätkata, kuid reformistlike ametiühingute juhtkond, samuti kommunistliku partei juhtkonna hulka pugenud reeturid õhutasid töölisi uusti tööle hakkama.

Ruhri streigi mõju kandus üüski üle kogu Saksamaa. 4.-5. juunil algasid streigid ülem-Sileesias, haaratis lühikese ajaga 100.000 mäe- ja metallurgiatööstuse töölist. Juunis streikis Sileesias 120.000 põllutöölist.

Maistreik Ruhris oli nagu võimsa streigilaine stardiks, mis haaras seejärel kogu Saksamaa ja kukutas Cuno valitsuse.[2]

Vastuseks kasvavale revolutsioonilisele liikumisele mobiliseeris oma jõude ka kontrrevolutsioon. Teekisid salajaad monarhistlikud ja fašistlikud organisatsioonid, kelle tegevust õhutasid valitsus ja suurkodanlus.

Fašistliku ohu kasvu olukorras pöördus Saksamaa Kommunistliku partei Keskkomitee kõigi töölisorganisatsioonide poole üleskutsega — viia 29. juunil läbi fašismivastane päev.[3] 22.-29. juulini viidi läbi fašismiga võitlemise nädal — Solingenis, Frankfurdis, Halles, Berlüris, Ruhri piirkonnas ja mujal astus proletariaat ühisrindena välja fašistlike bandede vastu ja lõi tegevuskomiteed.[4]

---

1) Орлова, lc. 42
2) Орлова, lc. 44
3) Шеверда, lc. 48
4) Орлова, lc. 48

Juulis algasid põllutööliste streigid Schleswig-Holsteinis, Pomeranis, Hannoveris, Ida-Preisis ja teistes rajoonides.

Augusti algul toimus uus marga väärtuse langus. Trükikodades ei jõutud rahapabereid küllalt rutta trükkida, seetõttu tekkis töötasu väljamaksmise puhul viivitus. Ühtlasi keeldusid talupojad vastu võtmast paberist marku ning lõpetasid produktide saatmise linna.[1]

Kommunistliku partei juhtimisel astus töölisklasi enamus organiseeritult Cuno valitsuse vastu välja. Juhindudes SKP poolt ülesseatud loosungist „Üldstreik Cuno valitsuse vastu", võttis Berliini vabriku-tehaste komiteede pleenum 11. augustil vastu otsuse 3-päevase üldstreigi kohta.[2] Streikivate tööliste tähtsamaiks nõudmisteks oli: Cuno valitsuse tagandamine, töötavate masside olukorra parandamine, tööliste kontrollkomisjonide ja proletaarsete sadakondade tunnustamine, erakorralise olukorra ja demonstratsioonide keelu kaotamine.[3] Ühtlasi tõsteti üles loosung töölisvalitsuse loomisest.

Masside survel oli reichstagi sotsiaaldemokraatlik fraktsioon 11. augustil sunnitud vastu võtma otsuse Cuno valitsuse tagandamisest ja uue, koalitsioonilise valitsuse loomisest.[4] Kukutatud Cuno valitsuse asemel

---

1) Орлова, lk. 51
2) samas
3) Шеберда, lk. 49
4) Зубок, lk. 51

moodustati „laia koalitsiooni" valitsus eesotsas saksa rahvapartei lüdri Stresemanniga. Uue valitsuse koosseisu läks neli sotsiaaldemokraati, sealhulgas Hilferding.[1]

Hirmu tõttu revolutsiooni ees ununesid vastuolud Ruhri töösturite ja prantsuse kodanluse vahel. Prantsuse okupatsioonivõimude loal tõi saksa valitsus Ruhri piirkonda relvastatud sõjaväeosi arveteõiendamiseks töölistega.

See ei piduradanud tööliste võitlust. Berliini vabrikutehase komiteed kutsusid töölisi jätkama streiki. Brandlerovlaste järjekordse saboteeriva tegevuse tagajärjel lõpetati aga 14. augustil streik. Kommunistliku partei brandlerovlastest juhtkond oli katkestanud võitluse kõige otsustavamal momendil.[2]

Stresemanni - Hilferdingi valitsus läks pikkamisi üle pealetungile. 15. augustil alti laiali ülesaksamaaline, seejärel Berliini vabriku-tehaste nõukogude täiterkomitee. 23. septembril teatas valitsus „passiivse vastupanu" lõpetamisest.[3] Samaaegselt kehtestati saksamaal püramisseiseukord ja sõjaline diktatuur, kellati streigid, vabrikuist ja tehastest vallandati massiliselt revolutsioonilisi töölisi.

Stresemann, ces sai kantslerics, oli saksa monopolistliku kapitali huvide kirglik kaitsja ja äge revolutsiooni vaenlane. Välispoliitilises suhtes pidas

1) Зубок, lk. 51
2) Орлова, lk. 55
3) Зубок, lk. 52

ta kõige kasulikumaks manööverdamispoliitikat.

Stresemanni - Hilferdingi koalitsiooni tegevusprogramm puegeldas tööstusmagnaatide nõudmisi: revolutsioonilise liikumise mahasurumine, majanduse elavdamine ja Ruhri konflikti likvideerimine. 1)

Vaevalt möödus esimene ehmatus ja hirm revolutsiooni ees, kui ettevõtjad hakkasid viivitamatult taganema augustikuu lubadustest ja järelandmistest. Algasid vabrikute ja tehaste massilised puhastamised augustikuu streikide aktiivseist osavõtjaist. Ainuüksi Berliinis heideti tänavale 10.000 vabriku-tehase komiteede liiget ja revolutsioonilist töölist. 2)

Konflikt Prantsusmaaga sidus teatud määral saksa valitsuse käsi võitluses „sisemise vaenlase" - töölisliikumisega. Kodanlik ajakirjandus astus avalikult välja abi katkestamise eest Ruhrile, „kui Saksamaa ei taha täielikult laostuda". 3)

27. septembril - peale mitmepäevaseid diskussioone ja konsultatsioone Ruhri peremeeste juures, teatas valitsus avalikult „kibedast vajadusest" „passiivse vastupanu" katkestamiseks ja kutsus töölisi „tööle hakkama isamaa jaoks." 4)

Täidesaatva võimu etteotsa sai Saksamaal kaitseminister Hessler. Tema ustavaks abiliseks oli kindral von Seeckt.

---

1) Орлова, lk. 57
2) Орлова, lk. 59
3) Орлова, lk. 61
4) Орлова, lk. 61

Oktoobri algul nõudis Stresemann reichstagilt valitsusele eraconraliste volituste andmist. Sotsiaaldemokraadid hääletasid meleloli selle nõudmise poolt.

Olukord muutus Saksamaal üha pinevamaks. Finantskriis võttis otse katastroofilise iseloomu. Koos töötute arvu kasvuga algas tööliste massiline lahkumine sotsiaaldemokraatlikust parteist.

Septembris - oktoobris levis kogu maal võimas streigilaine, mis muutus reas kohtades tööliste relvastatud kokkupõrkeks politsei - ja sõjaväeosadega.

Septembri algul algasid hiigelsuured konfliktid Ruhri metalli ümbertöötlemise tööstuses, samuti Mühlheimi ja Esseni rajoonides. Badenist, Hamburgist, Mannheimist, Solingenist teatati, et näljasid rahvamassid purustasid suures ärrituses toiduainete kauplused.[1] Analoogilised sündmused toimusid paljudes teistes linnades, kus näla ja puudus tõukasid töölisi tänavale. Laienedes hakkas liikumine võtma ikka enam poliitilist iseloomu, kasvama üle võitluseks valitsuse vastu. Paljudes linnades toimusid verised lahingud reichswehriga. „Töölisvalitsuse" loosung võitis suure populaarsuse.

Uueks ja iseloomustavaks sügisesele revolutsioonilisele tõusule oli tendents opositsioonilisel ja revolutsioonilisel meelestatud talupoegade organisatsioonide

1) Оргеоба, lk. 64

ühinemisele veis tugevneva kommunistide mõju kasvu tõttu. [1]

Kommunistliku partei mõju laiades rahvahulkades kasvas iga päevaga. Kui kompartei kasvas arvuliselt jaanuarist septembrini peaaegu kaks korda, siis sotsiaaldemokraatlik partei ei säilitanud pooltki oma koosseisust. [2]

1923. a. sügisel maa otse põles kapitalistide jalge all. Saksamaal oli tekkinud revolutsiooniline kriis. Sündmuste käiguga oli töölisklassi ette seatud võitlus võimu eest.

Kommunistliku partei ette tõusis ajalooline ülesanne: kelvastatud ülestõusu organiseerimine poliitilise võimu võtmiseks oma kätte. [3] Tõeliselt bolševistliku, massilise töölispartei ja otsustusvõimelise juhtkonna puudumine olid tegureiks, mis suurel määral takistasid tööliste revolutsiooniliste väljaastumiste üle kasvamist võitluseks poliitilise võimu. Saksamaa Kommunistliku partei trotskistlik - brandlerovliku juhtkonna süü läbi oli hiigelsuur lükumine ilma keskse juhtimisetaning toimus desorganiseeritult.

„Saksa tööliste tragöödia", kirjutas E. Thälmann, „seisis lahkhelis objektiivselt küpsenud revolutsiooniliste tingimuste vahel ühest küljest ja saksa proletariaadi subjektiivse nõrkuse vahel teisest küljest, mis oli välja

1) Орлова, lk. 65
2) Орлова, lk. 67
3) Шеверда, lk. 50

kutsutud sihiteadliku partei puuldumisega." [1]

Samaaegselt sotsiaaldemokraatia liidritega, ks sunnajid kõik oma jõupingutused tööliskiassi lõhestamisele, püüdsid brandlerovlased, alates Ruhri okupaatimisest kuni oktoobrivõitlusteni, lokaliseerida ja nurja ajada tööliste väljaastumisi.

Kui 1923. aasta augusti lõpus pöördus E. Thälmann kommunistliku partei keskomitee poole nõudmisega asuda relvastatud ülestõusu ettevalmistamisele, saatis Brandler Thälmannile terava vastuse: „Kui te ei jäta lobisemist diktatuurist, heidetakse teid partei ridadest välja." [1]

Selle asemel, et õhutada töölisi kiskuma relvi kodanluse käest, külvajid brandlerovlased illusioone nagu „otsustava võitluse" alõhtul annaks partei töölistele relvad. [2]

Brandlerovlased arvasid, et vabriku-tehase komiteed on suutelised täitma samu funktsioone kui Venemaal nõukogud. Selgust ei omanud nad ka revolutsiooni strateegia ja taktika põhilistes küsimustes. Levitati teooriat revolutsiooni rahulikust arengust, töölispoliitika läbiviimisest kodanliku demokraatia raames.

Partei juhtkond orienteerus ainult Saksile kui revolutsiooni „koldele" ja „kantsile" Saksamaal. See viis teiste tähtsate tööstusrajoonide alahindamisele

---

1) „Вопросы истории", № 11 1948 г., lk. 6

2) samas

nagu Ruhri pürkond, Berliin ja Sileesia.
Partei oli niivõrd huvitatud „saksi küsimusest", et lakkas huvitumast ülesaksamaalisest poliitikast.[1]

Kommunistlikku partei juhtkond alahindas ka tööd külas. Ometi kasvas talupoegade keskel revolutsiooniline meelsus.

Novembrirevolutsiooni tulemused, samuti kodanlik vabariik ei lahendanud agraarküsimust Saksamaal ega täitnud miljonite talupoegade lootust maa saamisest. Agraarprobleemide ignoreerimise tulemusena kaotas sotsiaaldemokraatlik partei oma mõju talupoegade hulgas. 1923. aasta sügisel elas kodanluse ideoloogia saksa külas üle raske kriisi. Tekkisid eeldused kommunistlikku partei positsioonide tugevnemiseks talupoegade seas, ühtlasi tööliste ja talupoegade revolutsioonilise liidu tekkeks.

Saksa kommunistlikku partei juhtkond ei arvestanud aga seda.

Rahvahulkade süveneva liikumise tõttu oli kommunistlikku partei keskkomitee suhnitud siiski mõningaid konkreetseid samme tegema. Keskkomitee juures loodi sõjaline komitee eesotsas c. Schnelleriga.[2] Komitee tülesandeks oli proletaarsete sadakondade relvastamine. Reas linnades toimus ka tööliste sõjaline väljaõpe.

---

1) Орлова, lk. 75
2) Орлова, lk. 69

Pühendades tähelepanu küsimuse sõjalis-tehnilisele küljele, ignoreeris partei juhtkond siiski masside poliitilist mobiliseerimist võitluseks.

Nii ei kujunenudki võimsaid väljaastumisi nagu mais ja augustis. Hoolimata rohkearvulisusest, jäid väljaastumised väikesteks ja killustatuiks.

Revolutsioonilise võitluse keskusteks sel perioodil muutusid Saksi ja Tüüring – suured Saksamaa tööstusrajoonid. Saksis ja Tüüringis oli olemas rohkearvuline ja hästi organiseeritud proletariaat – sel lõi soodsad tingimused töölisvalitsuste moodustamiseks ja revolutsiooni edasiseks arenguks. Repressioonide tugevdamise tõttu töölisliikumise suhtes, nõudsid töölised Stresemanni valitsuse tagandamist ja töölisvalitsuse loomist kommunistide osavõtul.

Kominterni Täitevkomitee pidas vajalikuks kommunistide pääsemist Saksi ja Tüüringi valitsustesse strateegilis-poliitilistel eesmärkidel. Kommunistid pidid saavutama kodanluse relvitustamise, proletaarlaste relvastamise ning Saksi ja Tüüringi muutmise Saksa proletariaadi võitluse edasise laienemise platsdarmiks.

Kommunistlik partei, arvestades tööliste meeleolusid, pöördus avaliku kirjaga Saksi sotsiaaldemokraatlike ja ametiühingute organisatsioonide poole, tehes ettepaneku ühise rinde moodustamiseks, töölisvalitsuse moodustamiseks

ja reaktsioonile tagasilöögi organiseerimiseks. [1]

Revolutsiooniliselt meelestatud rahvamasside mõjul, olles samuti ise rahulolematud Stresemanni valitsuse tegevusega, nõustusid Saksi sotsiaaldemokraadid kommunistide ettepanekutega.

11. oktoobril moodustati Saksi töölisvalitsus viiest „pahempoolsest" sotsiaaldemokraadist ja kahest kommunistist „pahempoolse" sotsiaaldemokraadi Zeigneri juhlimisel. Riigikantselei juhatajaks määrati Brandler.

Saksi töölisvalitsuse moodustamine toimus rahulikul teel, kuna kommunistid ja sotsiaaldemokraadid moodustasid ühiselt landtagis enamuse.

16. oktoobril loodi samadel printsiipidel Tüüringi töölisvalitsus. [2]

Kommunistide astumine Saksi ja Tüüringi töölisvalitsustesse ei olnud iseenesest viga. Revolutsiooniline situatsioon Saksamaal õigustas seda sammu.

Nagu eespool osaliselt mainitud, seisid töölisvalitsuse elementaarsed ülesanded selles, et relvastada proletariaat, võtta relvad ära kontrrevolutsioonilistelt organisatsioonidelt, kehtestada kontroll tootmise üle, kanda üle peamine maksukoormus varakaile klassidele ja muuda kontrrevolutsioonilise kodanluse vastupanu.

Revolutsioonilised massid ootasid kommunistidelt-mi-

---

1) Ulebepga, lk. 50
2) Ulebepga, lk. 50-51

nisteitelt otsustavat tegevust, kuid kommunistide ja sotsiaaldemokraatide koostöö nii Saksi kui ka Tüüringi töölisvalitsuses toimus vabariigi kaitse vaimus.

Kommunistid-ministrid oleks pidanud jääma oma nõudmiste juurde kuni küsimuse asetamiseni koalitsiooni katkestamisest „pahempoolsete" sotsiaaldemokraatidega. Midagi sellist aga ei tehtud. Kommunistidest deputaadid viitsid aega tavalise „parlamentlikü tegevusega".[1]

Töölisklassi materiaalse olukorra parandamiseks ei tehtud midagi. Selle asemel, et konfiskeerida toot mist saboteerivate vabrikantide ettevõtteid ja rekvireerida rikka kodanluse maju, arutasid kommunistid-ministrid sellist „tähtsat" küsimust nagu kompensatsiooni maksmine endisele saksi kuningale tema natsionaliseeritud omandite eest.

Ei vallandatud ühtegi reaktsioonilist ametnikku, ei arreteeritud ühtegi kontrrevolutsionääri.

Teisest küljest — töölisvalitsuste loomine Saksis ja Tüüringis soodustas saksa proletariaadi revolutsioonilise võitluse edasist arengut. Revolutsiooniliste sündmuste käigus kasvas küresti kompartei nõju. 1923. a. sügisel ulatus kommunistlikü partei liikmete arv 350.000-ni.[2]

Rahvamasside meeleolu oli võitlev. Võitlussignaali ootel jäi Leipzigis rahvas öösiti tänavaile.[3]

---

1) Орлова, lk. 78
2) Шеверда, lk. 51
3) Орлова, lk. 80

Kommunistid-ministrid ei võtnud samal ajal midagi ette massilise revolutsioonilise lükumise organiseerimiseks, kodanluse purustamiseks ja töölissaadikute nõukogude organiseerimiseks.

Selle asemel, et paljastada töölismassidele Zeigneri ja teiste „pahempoolsete" reeturlikku poliitikat, kapituleerusid kommunistidest ministrid nende ees.

18. oktoobril, püüdes ennetada revolutsioonilisi jõude, alustas Saksa valitsus võitlustegevust Saksi vastu.[1]

Töölised nõudsid visalt masside organiseerimist võitluseks Saksile lähenevate kindral Mülleri kontrrevolutsiooniliste väeosade vastu.

Otsustava jõu puudumise tõttu, ks oleks juhtinud proletariaadi võitlust, saigi võimalikuks, et juba 27. oktoobril esitas Stresemanni valitsus Saksi töölisvalitsusele ultimatiivse nõudmise taganemiseks.[2]

30. novembril ajasid reichswehri väeüksused laiali Saksi töölisvalitsuse. 8. novembril tabas samasugune saatus Tüüringi töölisvalitsust.[3]

Hoopis teisiti kulges sündmuste käik Hamburgis. Ainsaks Saksamaa Kommunistliku partei juhtide hulgas, ks ei lasknud 1923. a. oktoobris käest langeda revolutsioonilippu ja juhtis julgelt töölisi barrikaadidele, oli Ernst Thälmann-Hamburgi tööliste juht.

---

1) Орлова, lk. 79
2) Зубок, lk. 54
3) Шеверда, lk. 52

Pööramata tähelepanu Brandleri ähvardustele väljaheitmise kohta parteist, suunas E. Thälmann juba 1923.a. augustis parteiorganisatsioonide töö relvastatud ülestõusu ettevalmistustele.

Augusti lõpus ja septembri algul algas Hamburgis dokitööliste, metallistide ja meremeeste streigivõitluse uus tõus ning tuhandete töötute ja nälgivate inimeste väljaastumised. Septembris organiseeris Thälmann ühisrindeorganisatsiooni nimetusega „Arbeiter Union". Organisatsioon etendas tähtsat osa Hamburgi tööliste edasises võitluses. 1)

Kulminatsioonipunkti saavutas Hamburgi tööliste võitlus 1923.a. oktoobris.

Teade reichswehri väeosade saatmisest Saksi töölisliikumise vastu, kutsus Hamburgis välja protestistreigid. Laevatehaste töölised kuulutasid vastu ametiühingubürokraatide soovi streigi välja. Laevatehaste omanikud vastasid sellele massilise lokaudiga. Kümned tuhanded töölised jäid ilma igasugusest abist ja osutusid tänavale heidetuks. Seepeale alustasid protestistreiki teiste tööstusharude töölised. Üldstreik seisis ucse ees. Hamburgi senat, mille enamuse moodustasid sotsiaaldemokraadid, kuulutas linnas välja piiramisseisukorra. 2)

21. oktoobri õhtul tuli Hamburgis kokku tööliste

---

1) „Вопросы истории", № 11 1948 г., lk. 10
2) W. Bredel, Ernst Thälmann, Tallinn 1957, lk. 63

konverents. Võeti vastu otsus üldstreigi alustamise kohta. Otsustati viivitamatult katkestada raudteetranspordi töö, et takistada sõjavaeosade ja laskemoona vedu Kesk-Saksamaalt. Ülestõusu tähtaeg määrati ööks vastu 23. oktoobrit.

23. oktoobri koidikul tungisid relvastamata tööliste rühmad Hamburgi eeslinnades – Barmbeckis, Uhlenhorstis, Winterhudes, Eimsbüttelis, Schiffbeckis, Hammis ja Braunfeldis, – politseijaoskondadesse, nabisid ootamatult kinni seal olnud politseinikud ja võtsid neilt relvad.[1]

Pealetung politseijaoskondadele oli hästi organiseeritud, ja toimus peaaegu ilma tulistamise ning ohvriteta, kuna pealetungi ootamatuse tõttu ei jõudnud politsei relvi kasutusele võtta.

Päeva tulekuks olid nüüd juba relvastatud töölised nendes tööliskvartalites olukorra peremeisteks. Elanikkonna kaasabil püstitati Hamburgi tänavail barrikaade. Vaimustatult võtsid võitlusest osa tuhanded mehed, naised ja noored.

Ülestõusu keskseks tugipunktiks kujunes Hamburgi eeslinn Barmbeck.

Iga tunniga liitusid streikijatega üha uued ettevõtted. Kogu linnas toimusid päeva jooksul demonstratsioonid ja kaaletungimised üksikuile politseijaoskondadele. Paljud politseijaoskonnad relvitustati,

1) Bredel, lc. 64.

kuna tööliste kaotused olid samal ajal tühised. Aktiivselt võtsid võitlusest osa kommunistlikud noored-noormehed ja tütarlapsed. Nad täitsid rasket ja ohtlikku sidepidajate ülesannet ning muretsesid barrikaadidele laskemoona. Ühe komsomoligrupi eesotsas seisis Willi Bredel, kes on kaasaegse Saksamaa üks populaarsemaid antifašistlikke kirjanikke.[1]

Hamburgi kodanlus oli kohkumusest lausa halvatud. Aristokraadid põgenesid paaniliselt. Ametiühinguorganisatsioonide ja sotsiaaldemokraatlikku partei juhtkond kuulutas end otsustavalt võitlevate tööliste vastasecs ja kutsus kõiki Hamburgi kodanikke tortama senatit, kes võttis tarvitusele abinõud ülestõusu summutamiseks. Hamburgi senat pöördus abi saamiseks reichswehri poole. Lahingusse astumise käsu sai samuti üks Hamburgi sadamas olnud sõjalaevu.

23.-24. oktoobri jooksul saabusid Hamburgi reichswehri välosad — Hamburgi senat sai oma käsutusse hambuni selvastatud politseinike, sõdurite ja madruste mitmetuhandemehelise armee.[2]

Ülestõusnute ette otsa asus Ernst Thälmann. 3 päeva ja 3 ööd võitlesid kangelaslikult 300 Hamburgi kommunisti eesotsas E. Thälmanniga 6000 hambuni selvastatud politsei, reichswehri sõduri ja madruse vastu.[3]

---

1) „Вопросы истории", № 11 1948 г., lk. 17
2) Bredel, lk. 64-65
3) Орлова, lk. 82

Esmacordselt revolutsiooniliste ülestõusude ajaloos kasutasid Hamburgi töölised oma kaitsevõitluses kaasaegsete sõjapidamisvahenditega varustatud vastase vastu uusi lahingupidamise meetodeid. Nad ei võidelnud nüüd mitte ainult barrikaadidel, vaid kaitsesid oma tööliskvartaleid ka majade katustelt. Nüüsi jäid ilma mõjuta tankid ja käsigranaadid, mis olid politseil ja armeel. Kui politseisalkadele näis, et nad on ühe või teise töölisrajooni juba sisse püranud ja kui nad valmistusid likvideerima seda ülestõusu kollet, ei leidnud nad ühtegi võitlevat töölist. Ja enne kui nad taipasid, mis õieti on juhtunud, sattusid nad ise igast küljest tulistatuina püramisrõngasse. Töölised olid linna kanalisatsiooni maa-alusid käice mööda lahkunud oma vanadelt positsioonidelt ja politsei selja taga asunud uutele lahingupositsioonidele.

Nü kestis võitlus rinde pideva muutumisega; vaibus lahing ühes kohas, siis puhkes ta teises uuesti.[1]

Lükuv lahingutaktika viis vastased segadusse ega lasknud neil jõude kontsentreerida.

Hamburgi tööliste väljaastumine pidi olema signaaliks ülesaksamaalisele ülestõusule. Saksa kommunistliku partei brandlerovlastest juhtkond jättis aga Hamburgi proletariaadi ilma toetuseta.

Saksi ja Tüüringi töölisvalitsused kapitulleerivid

---

1) Bredel, lc. 65

sotsiaaldemokraatide reetlikkuse tulemusena teatavasti lahinguta reichswehri ees.

Ka Saksamaa ülejäänud osades õnnestus reformistidel töölisi võitlusest eemale tõmmata. Sai selgeks, et ülejäänud töörahvast isoleeritud Hamburgi töölised ei suuda võitlust edukalt jätkata.

Tekkinud situatsioonis avaldusid eriti ilmekalt Ernst Thälmanni võimed. Rahu ja kindlusega tegi ta otsusid.

Ööl vastu 25. oktoobrit andis E. Thälmann käsu lõpetada lahing.[1] Taganemine toimus organiseeritult. Vaevalt mõni tööline sattus politsei kätte, kusjuures õnnestus päästa isegi suurem osa saagiks saadud relvadest.

Nagu väljendas seda E. Thälmann, revolutsioonilised Hamburgi töölised „päästsid Saksamaa kommunistlikku partei au."[2]

Vaatamata Hamburgi tööliste kangelaslikule võitlusele sai saksa töölisklass 1923.a. oktoobris kaotuse osaliseks.

Kogu maal algas terror. Arreteeriti tuhandeid töölisi. Juba oktoobris rakendas senat tegevusse erakorralised kohtud.

Vastutus Hamburgi ülestõusu lüüasaamise eest lasub trotskistide-brandlerovlaste õlul. Sotsiaaldemokraatia juhtide reetlikkus ja SKP brandlerovlastest juhtkonna tegevus soodustas lõhe teket töölisliikumises.

---

1) Bredel, lk. 66
2) Зубок, lk. 55

Samal ajal kui Saksamaa kommunistlik partei juhtis rahvuslikku vabadusvõitlust ja organiseeris masse, kutsudes neid imperialistide ja militaristide võimu kukutamisele, olid parempoolsed sotsiaaldemokraadid ja ametiühingute lüdrid peamiseks takistuseks rahvuslikku ja sotsiaalse vabadusvõitluse teel. Täites kodanluse ülesandeid, toetasid nad fašistlike „vabatahtlike" bandede ja reichswehri tegevust, mis oli suunatud ühtsete töölisklassi üldrahvalike väljaastumiste vastu. Just parempoolsed sotsiaaldemokraadid ja ametiühingute lüdrid on need, kes kannavad vastutust ajaloo ees selle eest, et sõjajärgne revolutsiooniline kriis Saksamaal lõppes töölisklassi lüüasaamisega ja saksa imperialism jälle jalule tõusis.

Kommunistlik partei oli Saksamaal keelatud, tema majad konfiskeeritud ja trükikojad omastatud. Partei poolehoidjad osutusid väljaspool seadust olevaiks. Kuid polüitiline võitlus jätkus ka põrandaalustes tingimustes. Ernst Thälmann, kes kogu selle aja end Hamburgis varjas, juhtis keelatud partei tegevust ja tema illegaalset võitlust. Hoolimata keelust ilmusid regulaarselt kommunistlikud ajalehed. Hoolimata keelust korraldati ettevõtetes ja linnarajoonides illegaalselt polüitilisi koosolekuid. Hoolimata keelust organiseeriti streike ja demonstratsioone.

Hoolimata kõigist tagakiusamistest ja tuhandete partei funktsionäride arreteerimisest suurenes 1923. aasta oktoobriülestõusust möödunud kuude ja nädalate jooksul jeurdevool ametlikult keelatud kommunistlikku parteisse enneolematult, enneolematult kasvas tema poolehoidjate hulk. Ernst Thälmann, kes selle ajani oli kommunistide ja revolutsiooniliste tööliste juhins ainult Hamburgi ümbruses, muutus tänu oktoobriülestõusule kogu Saksamaal tuntud ja lugupeetud isiksuseks. Sai selgeks, milleks võitlev tööliskiass on suuteline järjekindlal revolutsioonilisel ja sihikindlal juhtimisel. Kui paljudest kannatustest oleks pääsnud Saksamaa tööliskiass ja kogu saksa rahvas, kui 1923. aasta revolutsioonilise situatsiooni ajal oleks Saksamaal olnud vene bolševike eskujul tegutsev kindel ja julge juhtimine.

* * *

Revolutsioonilise liikumise summutamist, otsustasid kasutada fašistid – saksa imperialismi kõige röövellikuma partei liikmed.

Teatavasti olid fašistlikud ja teised kontrrevolutsioonilised organisatsioonid Saksamaal tekkinud juba 1918.-1919.a. Fašistlik partei, maskuerides end „Rahvuslik-sotsialistlikku

töölispartei" nimetusega, koosnes peamisest deklasseerunud soldateist ja endise keiserliku armee ohvitseridest.

Fašistlikku partei elsotsas seisis reichswehri propagandaohvitser ja ühtlasi Müncheni politsei nuhk Adolf Hitler. Fašistid püüdsid arendada rassismiteooriat ja šovinismi.

1923. a., peale revolutsioonilise liikumise mahasurumist Hamburgis, Saksis ja Tüüringis tegi fašistlik partei, toetudes reichswehrile, katse võimu haarata.

1923. a. Hitlerlik putš ei leidnud siiski toetust kogu kodanluse poolt, ka reichswehr lakkas toetamast fašiste otsustaval momendil. Arvestades Saksamaa sise- ja välisolukorra nõrkust, ei julgenud saksa plutokraatia veel avalikku diktatuuri kehtestada. Putšistid aeti laiali.

Lõppsõna.

Revolutsioonilised sündmused Saksamaal 1918.-1919.a. moodustavad ühtse tervikliku perioodi, mis koosnes reast töölisklassi majanduslikest ja poliitilistest väljaastumistest.

Saksa novembrirevolutsiooni ees seisid nii sotsialistlikud kui ka ülddemokraatlikud ülesanded. Nende lahendamine sõltus klassivõitluse arengust, klassijõudude paigutusest revolutsiooni eelõhtul ja eriti – proletariaadi teadlikkuse astmest.

Novembrirevolutsioon ei kõigutanud kapitalistide ja junkurluse ülemvõimu. See seletub peamiselt revolutsioonilise lükumise stühilisusega, sotsiaaldemokraatia lõhestava poliitikaga töölisliikumises ja massilise töölispartei puudumisega. Novembrirevolutsiooni eelõhtul nägi Lenin seuvrimat hädaohtu Euroopa jaoks selles, et „seal ei ole proletaarset parteid."

1918. a. novembripäevade kümnendal aastapäeval

kirjutas E. Thälmann revolutsioonist ja selle õppetundidest: „1918 / 1919. aasta vahetusel olid massid valmis võitluseks, kuid puudus sihikindel juht, kes oleks suutnud seda võitlust juhtida ... Ei revolutsiooniline vaist ega „Spartaki liidu" üksikute juhtide, meie partei mõrvatud kajajate võrratu kangelaslikkus suutnud asendada raudset, revolutsiooniliste katsumuste teeles karastunud avangardi..." 1)

Kasutades äsjaloodud proletaarse partei organisatsioonilist, taktikalist ja ideoloogilist nõrkust, haarasid sotsiaaldemokraatia parempoolsed liidrid juhtimise revolutsioonis enda kätte ja suunasid kogu oma jõu sellele, et suruda maha masside revolutsioonilisi väljaastumisi.

Sotsiaaldemokraatia parempoolsete liidrite reetlikkus viis selleni, et töölisklassi kangelaslikust võitlusest hoolimata säilusid imperialismi alused ka peale novembrirevolutsiooni.

Kogu Weimari vabariigi perioodi iseloomustab võitlus saksa monopolistide ja nende sabarakkude — parempoolsete sotsiaaldemokraatide vahel ühelt poolt ja saksa proletariaadi vahel, kes kommunistlika partei juhtimisel astus imperialismi taassünni ja uue sõja ettevalmistuste vastu — teiselt poolt.

Sõjajärgse revolutsioonilise kriisi perioodil aastail

---

1) W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 51

1919 - 1923 võitles saksa proletariaat noore kommunistliku partei juhtimisel novembrirevolutsiooni saavutuste eest, läbistava Versaille rahu vastu ja tööliste-talupoegade võimu kehtestamise eest.

1920. a. likvideeris kogu saksa töötav rahvas üksmeelselt Kapi - Lüttwizi putši ja takistas sõjalise diktatuuri kehtestamist Saksamaal.

1921. a. võitles Kesk - Saksa tööstusrajoonide proletariaat relvaga käes monopolistide provokatsioonide vastu, oma revolutsiooniliste saavutuste kaitseks.

Ikka suurema mõju omandas kommunistlik partei rahva seas, muutudes tegevaks massiliseks parteiks ja Saksamaa poliitilise elu otsustavaks tegeriks.

1923. a. tekkis Saksamaal revolutsiooniline kriis. Kommunistliku partei juhtimisel võitles saksa töölisklass Ruhri okupantide vastu, samuti saksa rahva huvide reetjate - monopolistide vastu eesotsas Cuno valitsusega. Elava väljenduse leidis võitlus võimu eest Saksis ja Tüüringis. Kuid oportunistid eesotsas brandlerovaste ja thalmeyeritega paralüseerisid revolutsioonilise lükumise. Võitluse kõrgpunktiks oli Hamburgi ülestõus. Hamburgi töölised päästsid saksa tööliste au. Nende eesotsas seisis saksa töölisliikumise väljapaistev juht - E. Thälmann.

„... 1918. a. saksa revolutsiooni, 1919. a. jaanuarilahingute, Kappi putšile 1920. a. järgnenud võitluste, 1921. a. märtsilahingute, mis kestsid kuni tormilise

revolutsioonilise tõusu viimse laineni, 1923. a. oktoobriperioodi tragöödia seisis ühelt poolt objektiivselt küpsenud revolutsioonilises situatsioonis ning teiselt poolt sama proletariaadi subjektiivses kõrgseisus, mis oli tingitud sihikindla partei puudumisest." 1)

Sama proletariaadi ette oli tõusnud suur ülesanne – muuta SKP ühtseks, sihikindlaks, tõeliselt revolutsioonilisteks tõeliparteiks, mis oleks vaba oportunistidest, leppimatu kokkuleppeist ja kapitulantidega.

---

1) Broidel, lk. 51

Kasutatud kirjandus.

1. Marksismi-leninismi klassikud.

1. K. Marx, Klassivõitlus Prantsusmaal aastail 1848-1850, K. Marx ja Fr. Engels, Valitud teosed, I k., lk. 104-186

2. V. I. Lenin, Mis teha, Teosed, 5. k., Tallinn 1951, lk. 309-480

3. V. I. Lenin, Kiri seltsimeestele bolševikele, kes võtavad osa põhjapiirkonna nõukogude piirkondlikust kongressist, Teosed, 26. k., Tallinn 1954, lk. 156-161

4. V. I. Lenin, Teesid ja ettekanne rahvakoosolekust demokraatiast ja proletariaadi diktatuurist, Teosed, 28. k., Tallinn 1955, lk. 429-445

5. V. I. Lenin, Baieri nõukogude vabariigile saadetud kiri, Teosed, 29. k., Tallinn 1954, lk. 298-299.

6. V. I. Lenin, Kommunistliku internatsionaali II kongress, Teosed, 31. k., Tallinn 1955, lk. 185-232

7. V. I. Lenin, Kõne kommunistliku internatsionaali taktika kaitseks, Teosed, 32. k., lk. 443-452

8. V. I. Lenin, Nõukogude vabariigi sise- ja välispoliitikast, Teosed, 33. k. lk. 185-199

9. V. I. Lenin, „Spartakuse rühma" lüktetele, Teosed 35. k., Tallinn 1955, lk. 316

2. Dokumendid, materjalid ja väljapaistvate riigitegelaste esinemised.

1. Дурденевский В. Н., Послевоенные конституции Запада, вып. 2., Ленинград 1924

2. История международных отношений и внешней политики СССР, Москва 1957 = „История международных отношений..."

3. „35 лет Коммунистической партии Германии", Москва 1955

4. Пик В., Великая Октябрьская Социалистическая революция и германское рабочее движение, Москва 1957 = В. Пик, „Великая..."

5. Stalin J. V., Mida tahavad kapitalistid, Teosed, 3. k., Tallinn 1948, lk. 187 - 191

6. Ulbricht W., Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, B. I, Berlin 1953 = Ulbricht

7. ÜK(b) P ajalugu. Lühikursus, Tallin 1952

3. Sündmustest osavõtjate mälestused.

1. Bredel, W., Ernst Thälmann, Tallinn 1957 = Bredel

2. Пик В., Избранные произведения, Москва 1956 = = Пик

4. Perioodilised väljaanded.

1. Давидович Д., Гамбургское восстание 1923 года, „Вопросы истории", №11, 1948, lk. 3-25
2. Драбкин Я.С., О характере и движущих силах Ноябрьской революции в Германии [1918 г.], „Вопросы истории", №5, 1956, lk. 77-90 = Драбкин
3. Из истории советско-германских отношений [Документы из германских архивов 1920-1926 гг. Публикация], „Международная жизнь", №1, 1957, lk. 183-219
4. Лейбранд Р., К дискуссии о характере ноябрьской революции, „Вопросы истории", №9, 1957.
5. Норден А., Октябрьская революция и немецкое рабочее движение, „Международная жизнь", №8, 1957
6. Оглоблинов К.Т., Массовое революционное движение в Германии в феврале-октябре 1917 г., „Новая и новейшая история", №1, 1957, lk. 136-150

7. Обушенков Н. Г., О спорных вопросах германской революции 1918 - 1919 годов, „Вопросы истории", #4, 1957, ск. 90-102

8. Орлова М., Из истории советско - германских отношений, „Международная жизнь", # 8, 1955, ск. 58-78

5. Erialane kirjandus.

1. Аллен Дж., Международные монополии и мир, Москва 1948 = Аллен

2. Варнке Г., Очерк истории профсоюзного движения в Германии, Москва 1956 = Варнке

3. Зубок Л. И., Германия в 1918 - 1940 годах, Москва 1945 = Зубок

4. Кобляков И. К., От Бреста до Рапалло, Москва 1954 = = Кобляков

5. Котов Г. Г., Аграрные отношения и земельная реформа в Германии, Москва 1956

6. Кульбакин В. Д., Германия в 1918 - 1939 годах, Москва 1952

7. Кульбакин В. Д., Германия на первом этапе общего кризиса капитализма, Москва 1955 = Кульбакин

8. Кучинский Ю., История условий труда в Германии, Москва 1949 =

9. Кучинский Ю, Очерки истории германского империализма, т. I, Москва 1951 = Кучинский

10. Корден А., между Берлином и Москвой, Москва 1956 = Корден

11. Корден А., Уроки Германской истории, Москва 1948

12. Орлова Т., Германия в 1923 г., Москва 1957 = = Орлова

13. Сэсюли Р., ИГ Барбениндустри, Москва 1948 = = Сэсюли

14. Шеверда А., Рабочи движени в Германии в 1918 - 1919 г., Москва 1957

Sisukord.

Sissejuhatus . . . . . lk. 3

I pt. Revolutsioon Saksamaal aastail 1918 - 1919 ... lk. 8

II pt. Saksamaa poliitiline ja majanduslik olukord ning proletariaadi võitlus 1920. - 1922. a. ... lk. 44

III pt. Saksamaa suhted Nõukogude Venemaaga 1920. - 1922. a. ... lk. 72

IV pt. 1923. a. - Saksa proletariaadi revolutsioonilise võitluse kulminatsiooniaasta ... lk. 103

Lõppsõna . . . . . lk. 136

Kasutatud kirjandus . . . . . lk. 140